

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

ZÜHAL ERCAN YÜKSEK LİSANS TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ TARİH ABD 2013

DEMOKRAT PARTİ İLE İLGİLİ BİBLİYOGRAFYA ÇALIŞMASI (1945-1961)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZÜHAL ERCAN

GAZİANTEP
ŞUBAT 2013

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**DEMOKRAT PARTİ İLE İLGİLİ BİBLİYOGRAFYA ÇALIŞMASI
(1945-1961)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZÜHAL ERCAN

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN

GAZİANTEP
ŞUBAT 2013

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

Demokrat Parti ile İlgili Bibliyografya Çalışması (1945-1961)

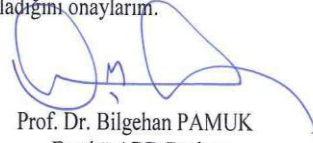
ZÜHAL ERCAN

Tez Savunma Tarihi: 11.02.2013

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Bilgehan PAMUK
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN
Tez Danışmanı

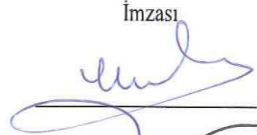
Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Yrd. Doç. Dr. Yaşar BÜYÜKOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN

Yrd. Doç. Dr. Rifat ERGEÇ

İmzası

Ablam Sevilay Ercan Macit

ve biricik kızı Sevilay Cemre'nin

Anısına...

ÖZET

DEMOKRAT PARTİ İLE İLGİLİ BİBLİYOGRAFYA ÇALIŞMASI (1945-1961)

ERCAN, Zühal

Yüksek Lisans Tezi, Tarih ABD

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN

Şubat 2013, 120 sayfa

Mustafa Kemal Atatürk 1923 yılında kurduğu Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde demokratik rejimin en önemli unsurlarından olan düşünce özgürlüğünü savunmuştur. Bu amaçla ilki 1925, ikincisi 1930 yıllarında iki kez çok partili siyasi hayata geçiş adımı atılmış, ancak ikisinden de sonuç alınamamıştır. Bu girişimlerin başarısız olması üzerine çok partili hayat denemelerine 1946 yılına kadar ara verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan yenedünya düzeni, Türkiye'de çok partili siyasal hayatı zorunlu kılmıştır. 1946 yılında demokrasi söylemiyle kurulan Demokrat Parti, 1950 seçimlerini kazanarak 27 yıllık tek parti iktidarına seçimle son vermiş ve yönetime geçmiştir. Demokrat Parti ya da Menderes dönemi olarak adlandırılan bu periyotta 1950, 1954 ve 1957 yıllarında olmak üzere üç genel seçim yapılmış ve bu dönemde Adnan Menderes beş kez başbakan olarak hükümet kurmuştur. Demokrat Parti, 1960 yılında yapılan bir darbe ile iktidardan uzaklaştırılmıştır. Demokrat Parti iktidarı döneminde siyaset, seçkinler uğraşı olmaktan çıkarak, geniş halk kitlelerine ulaşmış, böylelikle Türk siyasi kültürüne olumlu etkide bulunulurken, bürokratik-baskıcı devlet geleneğinin yumuşaması ve milli bir ticaret-sanayi burjuvazisinin doğmasını sağlamıştır. Tarım reformu, barajlar ve hidroelektrik santraller, eğitim ve ulaşım hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının sonucu olarak siyasi yapının katı kalıpları yıkılmış ve Türkiye, tarihinin en önemli değişimini yaşamıştır. Bu çalışma bu değişimleri ortaya koyarak, farklı bakış açılarından 1945–1961 yıllarıyla ilgili çeşitli çalışmalarını incelemiş ve bibliyografik olarak bir araya getirmiştir.

Anahtar kelimeler: Demokrat Parti, Demokrasiye Geçiş, Adnan Menderes.

ABSTRACT**STUDIED OF BIBLIOGRAPHY WITH DEMOCRAT PARTY (1945-1961)**

ERCAN, Zühal

M. A. Thesis, Department of History

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Celal PEKDOĞAN

February 2013, 120 pages

Mustafa Kemal Atatürk supported the freedom of thought, one of the most important part of the democratic regime in Turkish Republic he founded in 1923. For this purpose, firstly in 1930, and then in 1930 there had been two attempts for the multiple party system, but they got no results at the end. In consequence of these two failures, there was a break for the multiple party system trials until 1946. The new world order, constructed after the Second World War, required a multi-party system in Turkey. Founded with a request of democracy in 1946, the Democrat Party won the elections and ended the one-party rule which reigned nearly three-decade-long. In this period known as the Democrat Party or the Menderes Period, there was three elections respectively done in 1950, 1954 and 1957; and Adnan Menderes formed the government as the Prime Minister. The Democrat Party was overthrown by a military coup in 1960. The politics disyoked from the elitism and reached the large mass of people during the power of the Democrat Party, thus this period affected the Turkish political culture positively and provided a basis for the moderation of bureaucratic-tyranniser state tradition and birth of a national trading-industrial bourgeoisie. As a result of the agricultural reform, dams and hydroelectric power stations, extensification of the services of education and transportation, the bars of the political structure were demolished and Turkey had the most significant change of its history. This thesis has analysed this change including different points of views published between 1945-1960 and pieced them together bibliographically.

Key Words: The Democrat Party, a Modulation to Democracy, Adnan Menderes

ÖN SÖZ

Demokrat Parti, 7 Ocak 1946’da resmen kurulmuş olup, Türk siyasal hayatında 27 yıllık tek parti iktidarından sonra çok partili sisteme geçişi gerçekleştiren ve 1950-1960 yılları arasındaki on yıllık dönemde ülkeyi yöneten bir parti olmayı başarmıştır. İktidarı ele geçiren her partide olduğu gibi Demokrat Partide de kendi iktidarını güçlendirecek, sağlamlaştıracak bir politika oluşturulmak istemiştir. Bu durum zamanla ülke içinde kaos ortamı yaratmış ve 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesine giden süreci oluşturmuştur.

Çalışma giriş ve sonuç bölümlerinin dışında iki ana bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmanın birinci bölümünde Demokrat Parti’nin kuruluşu, işleyişi, girdiği seçimler, 27 Mayıs 1960 Darbesi ile kapatılması ve on yıllık iktidar dönemindeki iç ve dış politikaları kısaca anlatılmıştır. İkinci bölümde ise 1946-1960 yılları arasında faaliyet göstermiş olan Demokrat Parti üzerine yapılan ve 1945-1961 yıllarını kapsayan çalışmalar “biyografiler, Demokrat Parti yayınları, gazeteler ve dergiler, hatıratlar, kitaplar, makaleler, TBMM arşivi, TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve tezler” başlıkları altında alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu çalışmamdaki asıl amacım Türkiye’de çok partili rejim denemelerinde “Menderes Dönemi” olarak bilinen, 1945-1961 yılları arasındaki dönemin ayrıntılı araştırılmasını kolaylaştırmak ve daha sonraki araştırmalara rehberlik etmesi için bir bibliyografik eser hazırlamaktır. Çalışmanın siyasi bir değerlendirme olması nedeniyle mümkün olduğu kadar farklı kaynaklar araştırılıp, farklı bakış açıları yakalanmaya çalışılmıştır.

Çalışmam süresince maddi-manevi anlamda bana daima destek olan ailem, arkadaşlarım ve değerli hocam Prof. Dr. İbrahim SARI’ya, İngilizce çeviri aşamasında bana yardımcı olan Fatma ve Fırat TÜRKYILMAZ’a, çalışmam boyunca benden bilgi ve yardımlarını esirgemeyen Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. Bilgehan PAMUK’a, Yrd. Doç. Dr. Murat ÇELİKDEMİR’e ve danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN’a teşekkürlerimi sunarım.

Şubat-2013

Zühal ERCAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII-IX
KISALTMALAR	X

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.GİRİŞ	1-3
1.2. DP’NİN KURULUŞU, SEÇİMLER, 27 MAYIS DARBESİ VE DP POLİTİKALARI.....	4-47
1.2.1. Demokrat Parti’nin Kuruluşu	4-8
1.2.1.1. Dörtlü Takrir ve Kurucular	4-5
1.2.1.2. CHP’den İhraçlar ve Demokrat Parti’nin Kurulması.....	5-7
1.2.1.3. Tüzük ve Program	7-8
1.2.2. 1946-1950 Arasında İktidar Muhalefet İlişkileri	9-13
1.2.2.1. 21 Temmuz 1946 Seçimleri	9-12
1.2.2.2. 12 Temmuz Beyannamesi	12-13
1.2.3. 14 Mayıs 1950 Seçimleri	13-16
1.2.4. 1954 Seçimleri ve Sonrası.....	16-18
1.2.5. 1957 Seçimleri ve DP’nin Güç Kaybetmesi	18-21
1.2.6. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ve Sonrası.....	21-27
1.2.7. 1961 Genel Seçimleri ve Yönetimin Sivilleşmesi	27-28
1.2.8. 1950-1960 Dönemi Türkiye’sinde DP Politikaları	28-38
1.2.8.1. Dış Politika.....	28
1.2.8.1.1. ABD ile İlişkiler.....	28-31
1.2.8.1.2. Kore Savaşı ve NATO’ya Giriş	31-38
1.2.8.2. Sanayi, Mali ve Zirai Politikaları	39-42
1.2.8.3. Eğitim Politikaları	42-43
1.2.8.4. Kültür ve Sanat Politikaları.....	43-47

İKİNCİ BÖLÜM

2. DP DÖNEMİ BİBLİYOGRAFYA ÇALIŞMASI.....	48-112
2.1. Biyografiler	48
2.2. Demokrat Parti Yayınları	48-51
2.3. Gazeteler ve Dergiler	51-52

2.4. Hatıratlar	52-55
2.5. Kitaplar.....	55-86
2.6. Makaleler.....	86-97
2.7. T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri	97
2.8. TBMM Arşivi	98-106
2.8.1. Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları	98
2.8.2. TBMM ve Cumhuriyet Senatosu Albümleri.....	99
2.8.3. TBMM Zabıt Cerideleri	99-106
2.9. Tezler.....	107-112
SONUÇ.....	113-115
KAYNAKLAR	116-119
ÖZ GEÇMİŞ.....	120

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
ATAM: Atatürk Araştırma Merkezi
c. : Cilt
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
Çev. : Çeviren
DP : Demokrat Parti
Ed. : Editör
Haz. : Hazırlayan
MBK : Milli Birlik Komitesi
NATO : North Atlantic Treaty Organization
S. : Sayı
s. : Sayfa
ss. : Sayfa sayısı
SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESAV:Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı
TTK : Türk Tarih Kurumu
vd. : ve diğerleri
Y. Yön.: Yayın Yönetmeni

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. GİRİŞ

Türkiye'nin iç politikası, 1839 Tanzimat Fermanı'yla beraber Batı'daki gelişmelerden yoğun bir şekilde etkilenmeye başlamıştır. Bu etki, Cumhuriyet döneminde de kendini göstermiştir¹. Kasım 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırması ile başlayan II. Dünya Savaşı 1945 yılı içerisinde Müttefiklerin-demokrasi cephesinin zaferiyle sonuçlanmıştır. Uluslararası politikada beliren bu yeni güç dengesi, Türkiye'nin yalnız dış politikasını değil, iç politika gelişmelerini de yakından etkilemiştir².

II. Dünya Savaşı'nı izleyen ilk yılda Türkiye'nin dış politikasının en önemli sorunu savaş içinde düştüğü yalnızlık durumu olmuştur. Birleşmiş Milletler teşkilatının kurulması amacıyla 25 Nisan 1945'de toplanan San Francisco Konferansı'nda, Türkiye, bu yalnızlığını önemli bir biçimde hissetmiştir. 19 Mart 1945 tarihinde, Sovyet Hükümeti, Türkiye'ye bir nota vermiştir. Türkiye'nin dış politikası üzerinde büyük etkiler yapan bu nota, Sovyet Hükümeti'nin süresi 7 Kasım 1945'te bitecek olan 17 Aralık 1925 tarihli Türk-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması'nı yenilemek istemediği bildirilmiştir. Ancak geniş yankılar ve tepkiler uyandıran Sovyet Hükümeti'nin bu davranışı, Türkiye dışında aynı tepkiyle karşılanmamıştır. Çünkü büyük devletler özellikle Birleşik Amerika bu sırada savaş sonu düzenini Sovyetler Birliği'nin işbirliği ile korumanın hala mümkün olabileceğini düşünmüşlerdir.

Türkiye savaşın başından itibaren Müttefikler tarafında savaşa girmesi için yapılan baskılara dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün izlediği usta siyasetle

¹ Bekir Koçlar. (2002). Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet-Muhalefet İlişkisi. H.C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca, (Ed.), *Türkler*, c. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.754.

² Filiz Çolak. (2002). Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950). H.C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca, (Ed.), *Türkler*, c. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.775.

karşı koyabilmiştir. Ancak savaşın Müttefiklerin zaferiyle sonuçlanacağını kesinleşmesi üzerine Türkiye savaş sonrası dünyada kendisine yer edinebilmek için Batı Blok'una kaymıştır. Birleşmiş Milletlere üye olabilmek için 23 Şubat 1945'te Almanya'ya savaş ilan ederek 28 Şubat'ta Birleşmiş Milletler Beyannamesi'ni imzalamıştır³. Böylece Türkiye bu imzayla demokratik prensiplere uygun, daha hür bir rejime geçmeyi de taahhüt etmiştir⁴.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı'da ortaya çıkan bu yeni oluşum, Türkiye'nin 1945'ten sonraki iç politikasının şekillenmesinde belirleyici rol oynamıştır. Dünyadaki otoriter sistemlere son veren Birleşmiş Milletler Anayasası, dünya ile entegrasyonu amaçlayan Türkiye için de tek partili sistemden çok partili sisteme geçiş için zemin hazırlamıştır⁵.

Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Anayasası'nı onaylaması Türk-Sovyet İlişkileri'ni gergin bir havaya sokmuştur. Postdam görüşmeleri sırasında Türkiye üzerinde bir Sovyet tehdidi açık olarak ortaya çıkmıştır. Bu tehdit bu devletin, boğazlarda üs istemesi ve Kars-Ardahan bölgelerinin Rusya'ya terkini ileri sürmesi ile ağır bir özellik kazanmıştır⁶. 17 Aralık 1925 tarihli Türk-Sovyet Antlaşması'nın süresi dolmak üzereydi. Rus hükümeti anlaşmayı yeni şartlara uymadığı için yenilemek istememiştir. Sovyetlerin bu tehdidi Türkiye'nin Batı Bloku'na girme ve bunun ön şartı olarak da çok partili siyasete geçme kararını hızlandırmıştır⁷.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra “Sıcak Savaş” dönemi bitmiş “Soğuk Savaş” dönemi başlamıştır. 1945 yılı Türkiye'de iç ve dış Politika bakımından bir dönüm noktası olmuştur. İki çok partililik denemesi dışında tek partili bir düzenle yönetilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'nde, II. Dünya Savaşı'nın sonu yeni bir döneme geçişin ilk sinyallerinin verildiği yıl olmuştur. Cumhurbaşkanı İnönü'nün vermiş olduğu bu sinyaller doğrultusunda da gelişmeler hız kazanmıştır.

³ Kemal H.Karpat. (2008). *Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal Kültürel Ekonomik Temeller)*. 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, ss.125-126.

⁴ Bernard Lewis. (2007). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Kıratlı, M. (Çev). 10. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.303.

⁵ Koçlar, a.g.m., s.754.

⁶ Fahir Armaoğlu. (2005). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*. c.I-II, 15. Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul, s.426.

⁷ Çolak, a.g.m., s.775.

Çok partili düzene bu yukarıdan gelen girişimler sonucu geçiş, çeşitli etkenlerin ortak bir ürünü olarak değerlendirilmektedir. Bu etkenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Savaşın müttefiklerin zaferi ile sonuçlanması, tek parti diktatörlüklerine dayanan siyasal düzenlerin gözden düşmesine ve liberal demokrasilerin canlanmasına yol açmıştır. Bu nedenle, savaştan güçlenerek çıkmış olan SSCB'ye karşı Batılı müttefiklerin desteğine muhtaç olan Türkiye, siyasal düzenini “Batılı” modele uyum sağlayacak bir yönde geliştirmek ve bunun gerektirdiği dönüşümü gerçekleştirmek zorunluluğunu hissetmiştir.

- Öte yandan tek parti yönetimi altında kendilerini meşru bir biçimde temsil etme fırsatına sahip olmayan muhalefet akımları, savaş sırasında izlenen politikaların ağır etkilerinden dolayı güç kazanmış ve geniş bir toplumsal tabanın desteğini sağlama olanağına kavuşmuşlardır. Savaş ekonomisinin faturasını ödemek zorunda kalan toplumsal kesimler, tepeden inmeci yöntemlerle uygulanan çağdaşlaşma programının tedirgin ettiği gelenekçi toplum kesimleriyle birlikte toplumsal hoşnutsuzluğun odak noktasını oluşturmaktaydılar. Bu durumda mevcut hoşnutsuzlukları demokratik kanallara yönlendirmek ve muhtemel patlamaları önleme kaygısı da, tek parti yönetiminden vazgeçmenin bir nedeni olarak değerlendirilebilmektedir.

- Çok partili rejime açılışı değerlendirirken unutulmaması gereken bir nokta da, dönemin tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin temsil ettiği resmi ideolojinin “Batılılaşma” olmasıdır. Bu siyasetin temel unsurlarından birisinin ise “demokrasi” olduğu şüphesizdir. 1930'ların özellikle ikinci yarısında geliştirilmeye çalışılan “tek parti devleti” fikri bir yana bırakılırsa, Cumhuriyet ideolojisinin bir bütün olarak çok partili bir demokrasi anlayışına doktriner bir karşıtlığı olmadığı da bilinmektedir. Atatürk döneminde yapılan Serbest Fırka denemesinden kısa zamanda vazgeçilmiş olması da, ideolojik nedenlere dayanmıyordu. Bu nokta da, İsmet İnönü'nün siyasal muhalefete hemen Atatürk'ün ölümünden sonra izin vermeyi düşündüğünü, ancak çıkması beklenen savaşın bu düşüncenin uygulanmasını engellediği yolundaki savın da belli bir gerçeklik payı içerdiği söylenebilecektir⁸.

⁸ Tamer Müftüoğlu ve Yavuz Sabuncu. (1993). *1945'ten Günümüze Türkiye ile Batı Dünyası Arasındaki Kültürel İlişkiler*. Özyurt Matbaacılık, ss.11-12.

1.2. DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU, SEÇİMLER, 27 MAYIS DARBESİ VE DEMOKRAT PARTİ POLİTİKALARI

1.2.1. Demokrat Parti'nin Kuruluşu

Demokrat Parti'yi doğuran muhalefet hareketi, 1945 yılı bütçe görüşmelerinde ve Toprak Kanunu tasarısının Meclisteki tartışmalarında su yüzüne çıkmıştır. İşlerin bozukluğundan iktidar mensupları şikâyet etmişlerdir. Meclis görüşmelerinde Saraçoğlu Hükümeti o tarihe kadar görülmemiş bir şekilde eleştirilmiştir. Başarılı olamayan bir hükümetin çekilmesini istemişlerdir. Toprak Kanunu tasarısının tartışılmasında Adnan Menderes yaptığı eleştirilerle dikkatleri üzerinde toplamıştır⁹. Bu yeni kanundan en çok korkanlar ise toprak sahipleri olmuştur. Meclisteki şiddetli tartışmalara rağmen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Dörtlü Takrir'in verilmesinden bir iki ay sonra 11 Haziran 1945'te kabul edilmiştir¹⁰.

1.2.1.1. Dörtlü Takrir ve Kurucular

Demokrat Parti'nin kuruluşuna vesile olan ilk belge olarak kabul edilen Dörtlü Takrir 7 Haziran 1945'te CHP'nin Meclis Grup Başkanlığı'na sunulmuştur. Takrir'in imza sahipleri İzmir Milletvekili Celal Bayar, Kars Milletvekili Fuat Köprülü, İçel Milletvekili Refik Koraltan ve Aydın Milletvekili Adnan Menderes'tir¹¹.

Takrirden,

“Milli hâkimiyetin tek tecelli yeri olan TBMM'de, hakiki bir murakabenin sağlanmasını, demokratik müesseselerin serbestçe doğup yaşamasına engel olan ve anayasanın halkçı ruhunu takyit eden bazı kanunlardan değişiklik yapılması ve parti tüzüğünde de yine bu maksatların icap ettiği tadillerin hemen icrası”

teklif edilmiştir. İstekleri özellikle üç nokta üzerinde toplanmaktadır:¹²

- Kanunlardaki ve parti tüzüğündeki anti-demokratik hükümlerin tasfiyesi

⁹ Cevat Akkerman. (1950). *Demokrasi ve Türkiye'de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar*. Ankara, s.26.

¹⁰ Lewis, a.g.e., s.315.

¹¹ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad. (1976). *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*. İstanbul, s.13.

¹² Cem Eroğul. (1998). *Demokrat Parti, Tarihi ve İdeolojisi*. İmge Kitabevi, Ankara, s.11.

- Meclisin hükümeti gerçekten denetlemesi
- Seçimlerin serbestçe yapılması

Dörtlü Takrir, CHP içinde huzursuzluğa ve tepkiye yol açmıştır. Bu endişe takririn görüşüldüğü 12 Haziran 1945'te Meclis Grup Toplantısı'nda da devam etmiştir. Dörtler şiddetli eleştirilere maruz kalmışlar ve yapılan oylamada takrir reddedilmiştir. Gerekçe olarak da “Önergede istenilen tüzük değişikliği Kurultay’da, kanun değişikliği teklifi ise Meclis’e verilecek tekliflerle gerçekleştirilip grupta görüşülmesine gerek yoktur.” denmektedir¹³.

1.2.1.2. CHP’den İhraçlar ve Demokrat Parti’nin Kurulması

Önergelerinin reddedilmesi üzerine Adnan Menderes ve Fuat Köprülü görüşlerini ve eleştirilerini Vatan gazetesinde yayınlamaya başlamışlardır. Bu yazılarda Dörtlü Takrir’de dile getirilen ana fikirler işlenmiştir. Bu yazılar karşısında CHP uzun müddet sessiz kalamamış ve Parti grubunda bu iki milletvekilinin partiden ihraç edilmeleri konuşulmaya başlanmıştır. 21 Eylül 1945’te Saraçoğlu başkanlığında toplanan CHP Yüksek Divanı, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü’yü partiden ihraç kararı almıştır¹⁴.

Refik Koraltan, Vatan gazetesine verdiği bir demeçte bu kararların parti tüzüğüne aykırı olduğunu ileri sürüp eleştirmiş, O da 27 Kasım 1945’te CHP’den uzaklaştırılmıştır¹⁵.

Celal Bayar ise Dörtlü Takrir’in reddedilmesinden sonra basın kanununun 17. ve 50. maddelerinde değişiklik yapılmasına dair Meclis’e bir teklif vermiş, ama bu teklif kabul edilmemiştir. Bunun üzerine Bayar, partiden çıkarılan iki arkadaşıyla birlikte olduğunu söyleyerek 26 Eylül 1945’te milletvekilliğinden ayrılmış ve 3 Aralık 1945’te de CHP’den çekildiğini ilan etmiştir¹⁶.

¹³ Faik Ahmet Barutçu. (1977). *Siyasî Anılar (1939-1954)*. Milliyet Yayınları, İstanbul, ss.303-307.

¹⁴ Asım Us hatıralarında Fuat Köprülü ve Adnan Menderes’in partiden çıkarılmalarının iki milletvekilinin suçunun hükümeti tenkit etmek değil Ahmet Emin Yalman’ın gazetesine girerek mevcut rejimi çürütmeye çalışmaları olarak yorumlamaktadır. Asım Us. (1966). *Asım Us’un Hatıra Notları (1930-1950)*. İstanbul, s.14.

¹⁵ Us, *a.g.e.*, ss.650-651.

¹⁶ Çolak, *a.g.m.*, s.776.

Bayar'ın CHP'den ayrılması yeni parti konusundaki söylentileri hızlandırmıştır. Aralık ayı başından itibaren basında “Celal Bayar'ın Kuracağı Yeni Parti” başlıklı yazılar çıkmaya başlamıştır. Celal Bayar ise 1 Aralık'ta basına verdiği demeçte

“Siyasi partiyi kuracağız, bu muhakkaktır. Partinin kuruluşuna hükümetçe müsaade edilip edilmeyeceği, partinin ne isim alacağı hakkındaki suallerinize kısaca söyleyeyim ki, iş henüz bu raddeye gelmiş değildir. Bu suallerinize cevap verebilmekliğim için birkaç gün daha sabırlı olmanızı rica edeceğim”

diyerek yeni bir parti kuracaklarını belirtmiştir.

Bayar'ın bu beyanından üç gün sonra, İsmet İnönü, Celal Bayar'ı yemeğe davet etmiş ve bu konu hakkında görüşmüşlerdir. Cumhurbaşkanı'nın ve dolayısıyla iktidar partisinin de onayını alan kurucular nihayet 7 Ocak 1946'da resmen Demokrat Parti'yi kurmuşlardır¹⁷. Celal Bayar, Ankara'da Sümer Sokak'taki parti merkezinde düzenlediği basın toplantısı ile partinin kuruluşunu resmen ilan etmiştir¹⁸. Partinin isim babası, o günlerde kurucularla çok sıkı ilişkilerde bulunan ve tek parti iktidarına karşı Türk basınında ilk mücadeleyi açmış olan ünlü gazeteci Ahmet Emin Yalman olmuştur¹⁹.

DP'nin kuruluşunun ilanı gerek yurt içinde gerekse de yurt dışında çok olumlu karşılanmıştır. Basın yeni partiyi adeta bağrına basmıştır²⁰. İktidar partisi kendi karşısında yeni bir muhalefet partisi kurulmasını biraz sempati biraz da temkinle karşılamıştır. Daha önce de bir muhalefet partisi olarak Milli Kalkınma Partisi kurulmuştu ama bu parti geniş halk yığınlarını etkilemekten uzaktı. Bu nedenle Halk Partisi onu kendisine rakip olarak görmemiştir. Ancak DP için durum hiç de böyle olmamış, parti kısa bir zamanda büyük halk kitlelerini arkasında toplamayı başarmıştır²¹.

Yurt içindeki bu havayı yurt dışından gelen haberler de tamamlıyordu. O günlerde İngiltere'de bulunan Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman DP'nin

¹⁷ Çolak, *a.g.m.*, s.776.

¹⁸ Eroğul, *a.g.e.*, s.29.

¹⁹ Ahmet Emin Yalman. (1970). *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*. c.IV, Yenilik Yayınevi, İstanbul, s.4.

²⁰ Çolak, *a.g.m.*, s.777.

²¹ Dündar Seyhan. (1966). *Gölgedeki Adam*. İstanbul, s.281.

kuruluşunun Londra’da ilgi uyandırdığını, yeni parti kuruluşunun Türkiye’nin dâhil istikrarını kuvvetlendireceğini ve memleketin böylece Orta ve Yakın Doğu’da daha mühim bir istikrar unsuru ve daha iyi bir örnek olacağını umulduğunu bildiriyor ve bu konuda Times gazetesinde çıkan bir haberi gazetesine gönderiyordu:

“Eski Başvekil Celal Bayar, reisi bulunduğu DP’nin kuruluşunu gazetelerle bildirmiştir. Parti programı ana hatları ile Halk Partisine benziyor, yalnız sola doğru hafif bir meyil göze çarpıyor. Demokrat Parti’nin başlıca hedefi, Türk anayasasının derhal ve kayıtsız bir surette tatbiki ve halkın umumi işlerde daha fazla pay almasıdır. Altı ay içinde parti mensupları umumi bir kongreye çağrılarak programa son ve kati bir şekil verilecektir.”²²

Manchester Guardian gazetesinde 15 Ocak 1946’da yayınlanan bir makalede Türkiye’nin siyasi hayatı kısaca tahlil ediliyor ve makale şöyle noktalanıyordu:

“...Rusya tarafından ve diğer taraftan son zamanlarda ileri sürülen şiddetli tenkitleri göz önünde tutan muhafazakâr Türk gazeteleri, okuyucularına rahatlık vermek için şu teminatı ileri sürüyorlar; Türk birliğinin tehlikede olduğuna dair endişeler yersizdir. Celal Bayar’ın şahsında ve partisinin siyasetinde böyle bir endişeye sebep gösterilecek bir nokta yoktur.”²³

Paris ve Roma gazeteleri ise şu şekilde yorumda bulunuyorlardı:

“Türkiye’de ilk defa yeni bir muhalefet partisi kurulmuştur. Demokrat Parti adını taşıyan bu partinin lideri, Türkiye’nin kurucusu Atatürk’ün yakın arkadaşı Bayar’dır. Partinin ileri gelenleri arasında, iktidar partisinden disiplin sebepleriyle çıkarılmış üç milletvekili daha vardır.”²⁴

1.2.1.3. Tüzük ve Program

Celal Bayar’ın liderliğinde kurulan Demokrat Parti’nin tüzük ve programı 7 Ocak 1946’da Refik Koraltan tarafından hükümete sunulmuş ve aynı gün onaylanmıştır.

²² Çolak, a.g.m., s.777.

²³ Halit Tanyeli ve Adnan Topsakaloğlu. (1958). *İzahlı Demokrat Parti Kronolojisi (1945 – 1950)*. c.I, İstanbul Matbaası, İstanbul, s.31.

²⁴ Tekin Erer. (1963). *Türkiye’de Parti Kavgaaları*. c.I, İstanbul, s.232.

Partinin tüzüğü 47, programı 85 maddeden oluşmaktadır²⁵. Hazırlanan tüzüğün 43. maddesine göre Büyük Kongre'ye kadar, kurucular, Genel İdare Kurulu'nu teşkil edeceklerdi. Tüzüğün öngördüğü merkez örgütü şu üç organdan meydana gelmektedir: Parti Başkanı, Genel İdare Kurulu ve Merkez Haysiyet Divanı. Bu üç organ doğrudan doğruya Büyük Kongre tarafından seçilecekti. İki yılda bir toplanan Büyük Kongre'den sonra en yetkili organ Genel İdare Kurulu idi. Ayrıca parti, milletvekili adaylarını tespit etme yetkisine de sahipti. Taşra örgütü ise il, ilçe, bucak ve ocak kademelerinden meydana geliyordu. Hepsinin yılda bir kez toplanan bir kongresi ve 3 ile 7 arasında değişen bir yönetim kurulu olacaktır. Her yönetim kurulunda bir başkan, bir yazman ve bir de muhasip bulunacaktır.

85 maddelik program iki ana bölümden oluşmaktadır: Genel Hükümler ve Hükümet İşleri. Birinci bölümde partinin genel ilkeleri belirtilmiştir. Liberalizm, hem hürriyetler açısından hem de iktisadi düzen olarak kabul edilmiştir. Programın hükümet işleri bölümünde ise, ikinci bir kaza kademesi kurulması istenmekte, üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliğe sahip olmaları gereğine değinilmekte ve belli başlı konularda vaatlerde bulunmaktadır. Bu kısımda ayrıca partinin siyasi görüşü açıklanmaktadır. Bu konuda, "Özel teşebbüs ve sermayenin faaliyetinin esas olduğu" belirtilmekte ve devlet kuruluşlarının özel girişime devredilmeleri istenmektedir. Kesin bir zorunluluk olmadıkça piyasalara dokunulmayacak, Milli kalkınmada tarım sektörüne dayanılacaktır.

Programa göre CHP ile DP arasında temel farklar yoktur. DP de CHP gibi 6 ilkeyi benimsemektedir. Fakat ilkeleri programında sınırlandırmaya çalışmış ve beklendiği gibi CHP'ye kıyasla daha liberal bir niteliğe bürünmek istediğini göstermeye çalışmıştır²⁶. DP kuruluşu ve yapısı itibarıyla genellikle daha önceki muhalefet hareketlerine bağlanmaktadır. Bu muhalefet hareketlerinin sonuncusu olan Serbest Fırka'nın bir devamı gibi görülmüş ve bütün muhalefet yılları boyunca da Serbest Fırka gibi bir "muvazaa" partisi olup olmadığı tartışılmıştır²⁷.

²⁵ Çolak, a.g.m., s.776.

²⁶ Çolak, a.g.m., s.777.

²⁷ Taner Timur. (1991). *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*. İletişim Yayınları, İstanbul, s.9.

1.2.2. 1946-1950 Arasında İktidar-Muhalefet İlişkileri

1.2.2.1. 21 Temmuz 1946 Seçimleri

Ekim 1947’de yapılması gereken milletvekili seçimleri, iktidar partisinin Demokrat Parti’nin hızlı gelişmesinden endişelenmesi nedeniyle öne alınmak istenmiştir. Mayıs ayı bitmeden seçimlerin tek dereceli yapılacağı ve Meclisin vaktinden evvel dağılacağı haberleri dolaşmaya ve bunu haklı gösterecek nedenler aranıp etrafa yayılmaya başlamıştır²⁸. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 10 Mayıs’ta partisini olağanüstü bir toplantıya çağırmıştır. Toplantıda üç nokta üzerinde karara varılmıştır: Tek dereceli seçime gidilecektir. Cemiyetler Kanunu’nda değişiklikler yapılarak sınıf ayrıcalığı üzerine parti kurulmasına imkân sağlanacak ve parti tüzüğündeki değişmez genel başkanlık sıfatı kaldırılacaktır²⁹.

Belediye seçimlerini takip eden günlerde Milli Şef İsmet İnönü beyaz treniyle bir yurt gezisine çıkmıştır. Halk bizzat kendisini görürse CHP’ye karşı tutumlarında bir değişiklik olacağını düşünmüştür. Fakat her gittiği yerde milletvekillerinin bezginliğini görmüş ve buna bir çare bulmak durumunda olduğunu anlamıştır. Belediye seçimlerine katılım oranı da çok düşük olmuştur. İşte bu gezinin dönüşünde Milli Şef İnönü, seçimlerin öne alınması kararını vermiştir³⁰. Eğer seçimler 1947 yılında yapılırsa Demokrat Parti memleket içindeki teşkilatlanmasını tamamlayacak ve iktidar ellerinden kayıp gidecektir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü seçimlerin öne alınması ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Seçimi tabii olarak 1947 yılı içinde düşünüyorduk. Dış ve iç politika gerekleri memleket idaresini bir an evvel kararlı kılmak mecburiyetini gösterdi. Çünkü dünyanın hali, geçen sene tahmin ettiğimizden çok daha bulanık ve karanlık olarak uzun bir sürünceme yolunu tutmuştur. Ne gibi ihtimaller karşısında kalacağımızı bilmiyoruz. Gelecek sene bu ihtimalleri, temsil müddeti bitmiş bir meclisle karşılamak istemiyoruz. Bir seneden beri memleket içinde de büyük meclisin otoritesi üzerinde saygılı olmayan

²⁸ Kenan Öner. (1948). *Siyasi Hatıralarım ve Bizde Demokrasi*. İstanbul, s.37.

²⁹ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, a.g.e., s.19.

³⁰ Orhan Cemal Fersoy. (1971). *Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes*. İstanbul, s.129.

tartışmalar olmuştur. İçeride ve dışarıda olan hiçbir politika, otoritesinden şüphe edilen bir meclisle yürütülemez...”³¹

CHP, yeni Seçim Kanununu 31 Mayıs'ta Büyük Millet Meclisi'ne getirmiştir. Kanunun müzakeresi sırasında CHP milletvekilleri tam takım hazır bulunmak ve muhalefet sözcülerini konuşturmamak emrini almışlardır. Sert geçen tartışmalardan sonra 5 Haziran 1946'da seçim kanunu değiştirilmiş, tek dereceli seçime geçilmiştir³². 10 Haziran 1946'da da TBMM'de 385 kabul oyu ile seçimlerin öne alınması kabul edilmiş ve şu şekilde belirtilmiştir: “Memleket idaresi ve politikasını içeride ve dışarıda kararlı bir hale getirmek için yeni seçimlerin 21 Temmuz 1946'da yapılmasına karar verdik.”³³ Karar, 3 Temmuz 1946'da ilan edilmiştir.

Seçimlerin öne alınmasından sonra iktidar liberalleşme yolunda bazı adımlar atmıştır. 12 Haziran'da üniversitelere idari ve ilmi özerklik veren kanun kabul edilmiştir. Üniversitelere özerklik verilmesi hususu Demokrat Parti'nin programında da mevcuttu. CHP üniversiteye özerklik vermekle, etkili bir silahı muhalefetin elinden almıştır. 13 Haziran günü basın kanununun, gazete kapatma yetkisini hükümete veren 50. maddesi kaldırılarak bu yetki mahkemelere bırakılmış ve Basın suçları affedilmiştir³⁴.

Meclis görüşmelerindeki bütün itirazlara rağmen seçimlerin öne alınması muhalefetteki DP'de büyük bir şaşkınlık ve endişe yaratmıştır. Seçimlerin öne alınması daha resmileşmeden önce Celal Bayar, İsmet İnönü'nün yukarıdaki konuşmasına parti lideri olarak şu yanıtı vermiştir:

“Ne memleketimizin iç durumunda, ne de dünya siyasi vaziyetinde seçimleri öne almak için bir sebep mevcut değilken, belediye seçimlerinin öne alınması ve CHP Genel Başkanı'nın Akşehir'deki nutku ile milletvekili seçimlerinin de öne alınacağının ifadesi Demokrat Parti genel kurulunda derin teessürle karşılanmıştır. Umumi efkârın daha ilk günden sezmiş olduğu gibi artık anlaşılıyor ki, Halk Partisi, Demokrat Parti'nin

³¹ Öner, *a.g.e.*, s.38.

³² Fersoy, *a.g.e.*, ss.141-143.

³³ Rıfki Salim Burçak. (1979). *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*. Ankara, s.75.

³⁴ Erer, *a.g.e.*, s.271.

inkışafını durdurmak ve muhalif partiler şeklen mevcut olsalar dahi, bir devir daha siyasi hayatta fiilen tek kalmak hedefini gütmektedir...”³⁵

Parti kurucularından Fuat Köprülü ise bu konu hakkında şu açıklamayı yapmıştır:

“Demokrat Parti’nin gelişmesi karşısında hükümet kanuni ve demokratik olmayan usullere başvurmaktadır. Polis ve jandarma dâhil olmak üzere hükümet makamları birçok Anadolu şehirlerinde Demokrat Parti’nin kuruluş faaliyetine engel olmaktadır... Halk Partisi kurultayında orduya mesaj gönderilmiştir. Hâlbuki partilerin ordu ile ne alakaları vardır? Siyasi partiler top ve üniformadan uzak kalmalıdır. Bir parti kuvvetini halktan değil, ordudan temin etmeye kalkışsa bunun neticesi demokrasinin aleyhine olur.”³⁶

DP idarecileri ilk günlerde seçimleri boykot edip etmemek konusunda bir tereddüt geçirmişlerdir. Nihayet örgüte danışmaya karar verilmiştir. Bütün DP İl İdare Kurulu başkanlarına acele çekilen telgraflarla 16 Haziran’da Ankara’da bulunmaları tebliğ edilmiştir³⁷.

İzmir, Aydın ve Manisa ili Demokrat Parti il başkanları (Ekrem Hayri Üstündağ, Ethem Menderes, Hüsnü Yaman ve Refik Şevket İnce) Ankara’ya gitmeden önce aralarında bir toplantı yaparak milletvekili seçimine iştirak meselesini görüşmüşlerdir. Sonuçta üç il başkanı Ankara toplantısında Demokrat Parti’nin seçimlere iştirak etmesi tezini savunma kararını almışlardır³⁸. 16 Haziran’da Ankara’da toplanan DP il başkanları gizli oyla yapılan anket sonucunda oybirliğiyle seçime girme kararını almışlardır³⁹.

Kıyasıya bir seçim mücadelesinden sonra 21 Temmuz 1946 günü yapılan seçimler Türk Demokrasi Tarihi’nde “Hileli Seçimler” olarak yerini almıştır. “Açık Oy, Gizli Tasnif” esasına göre gerçekleştirilen bu seçimlerde DP yurt çapında teşkilatlanması tamamlayamadığı için 450 sandalyeli Meclise sadece 273 aday gönderebilmiştir⁴⁰. Buna rağmen CHP’nin parti müfettişlerinin Demokratlara karşı

³⁵ Fersey, *a.g.e.*, ss.129-130.

³⁶ Fersey, *a.g.e.*, s.134.

³⁷ Eroğul, *a.g.e.*, s.15.

³⁸ Çolak, *a.g.m.*, s.778.

³⁹ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, *a.g.e.*, s.22.

⁴⁰ Emre Kongar. (2000). *21. Yüzyılda Türkiye*. İstanbul, s.147.

sert bir uygulama göstermeleri ve oyların tasnifine fesat karıştırdıkları seçim sonuçlarının resmen ilanından sonra sıklıkla gündeme getirilmiştir. Resmi seçim sonuçlarına göre DP 62 milletvekilini kazanmıştır. Oysa seçimlerde görev yapan Parti temsilcilerine göre DP'nin milletvekili sayısı bu rakamın iki katı olması gerektiği yönünde olmuştur. Dolayısıyla 1946 seçimleri bundan sonraki günlerde iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkinin belirlenmesinde birinci derece rol oynayan bir etken olmuştur. Demokratların Yüksek Seçim Kurulu'na ve Cumhurbaşkanlığı'na yaptığı itirazlar bir sonuç vermeyince iktidarı halka şikâyet etmek için yurdun her tarafında mitingler düzenlenmiş ve buralarda Halk Partililerin oy hırsızlığı yaptığı iddia edilmiştir⁴¹. CHP ile DP arasında seçimlerle başlayan bu gerginlik, Recep Peker'in başkanlığında daha da artmış ve 12 Temmuz Beyannamesi ile aşılmıştır.

1.2.2.2. 12 Temmuz Beyannamesi

1946 seçimlerinden sonra iktidar ile muhalefet arasında başlayan gerginlik 1947'de hat safhaya tırmanmıştır. 1947'nin Temmuz ayındaki Meclis toplantılarında taraflar birbirlerine ağır ithamlarda bulunmaya başlayınca siyaset arenası alabildiğince gerginleşmiş ve Başbakan Recep Peker'in Meclis kürsüsünden Menderese “Psikopat” diye bağırması bardağı taşıran son damla olmuştur. Bu hakaret karşısında muhalefet milletvekilleri toplu halde Meclisi terk ederek sine-i millete dönme kararı almışlardır.

Cumhurbaşkanı İnönü bu durumda araya girerek bir bildiri yayınlamış ve iki parti arasındaki gergin havayı yumuşatarak olaylara yeni bir yön vermiştir. İnönü, 12 Temmuz Beyannamesi olarak bilinen bildirisinde, son günlerde hükümet ile muhalefet başkanları ile diyalog kurulması için harcadığı çabaları sıralamakta, kanaat ve görüşlerini açıklamaktadır. İnönü amacını şöyle ifade etmektedir:

“... başlıca iki parti arasındaki temel farkın, yani emniyetin yerleşmesidir. Bu emniyet, bir bakımdan memleketin emniyeti manasını taşıdığı için gözümde çok önemlidir. Muhalefet, teminat içinde yaşayacak ve iktidarın kendisini ezmek niyetinde olmadığından müsterih olacaktır. İktidar, muhalefetin kanun haklarından başka bir şey

⁴¹ Çolak, *a.g.m.*, s.778.

düşünmediğinden müsterih olacaktır. Büyük vatandaş kütlesi, iktidar şu partinin veya öteki partinin elinde bulunması ihtimalini vicdan rahatlığı ile düşünebilecektir.”⁴²

DP beyannameyi oldukça iyi karşılamıştır. Çünkü nihayet mücadelelerinde haklı olduklarını kabul ettirmiş, Hükümetin baskılarına karşı tesirli bir teminat elde etmiş, teşkilatın morali yükseltilmiş ve demokratik rejimin kuruluşu sırasında karşılaştığı büyük bir sorunu selametle geçmeye muvaffak olmuştur.

DP liderleri beyannameden duydukları memnuniyeti saklamamışlardır. Fuat Köprülü yazdığı yazılarda İnönü’ye övgüler yağdırmış, Bayar; “Bildirinin partisinin manevi şahsiyetine mal edildiğini” söylemiştir⁴³. Adnan Menderes ise “Türk milleti iktidara kaşları çattı, ben seni beğenmiyorum dedi ve iktidarın iradesini eritti. 12 Temmuz Bildirisi işte bu vesikadır.” diyerek bildiriye böyle bir yorum getirmiştir⁴⁴.

1.2.3. 14 Mayıs 1950 Seçimleri

14 Mayıs 1950’de yapılan milletvekili seçiminin iki önemli özelliği vardır: Güvenilir bir Seçim Kanunu kabul edilerek yapılan ilk tek dereceli seçim olması ve politikacıların kapalı salon toplantılarının yanı sıra köylere giderek buralarda halkla yakın temaslarda bulunmalarıdır.

Demokrat Parti ile iktidar partisi arasında en esaslı mücadele Seçim Kanunu’nun düzenlenmesi konusunda olmuştur.

7 Şubat 1950’de yeni Seçim Kanunu Tasarısı Meclis’te görüşülmeye başlanmıştır. Tasarı temel ilkeler bakımından demokratiktir. Gizli oy, açık tasnif ve yargı denetimi ilkelerini kabul etmiştir. Seçim Kurulu Başkanlığı’na yargıçlar getirilmiş ve ayrıca Yargıtay ve Danıştay üyelerinden kurulu bir Yüksek Seçim Kurulu öngörülmüştür. Böylece Demokratların yıllardır istedikleri esas güvence sağlanmıştır. Bu bakımdan ana muhalefet partisi DP, tasarıyı ilke olarak desteklemiştir. Ancak ayrıntılar üzerinde zorlu tartışmalar yapılmıştır. Demokratların bazı teklifleri kabul edilirken bazıları reddedilmiştir. Örneğin 36. maddenin tek yerden adaylık kaldırılıp, muhalefetin isteğine uygun olarak çift yerden adaylık

⁴² Çolak, *a.g.m.*, s.778.

⁴³ Burçak, *a.g.e.*, s.132.

⁴⁴ Şükrü Esirci. (1967). *Menderes Diyor ki (1946-1950)*. c. I, İstanbul, s.126.

imkânı tanınmıştır. Buna karşılık, bütün itirazlara rağmen 43. madde hükümetin isteğine göre değişmiştir. Bu madde, kapalı salon toplantılarına yalnız o seçim çevresi seçmenlerinin katılabileceğini öngörmüştür. Muhalefet bunu toplantı hürriyetine aşırı bir kayıt olarak görmüştür. Ancak muhalefet sözünü dinletememiş uzun tartışmalardan sonra madde aynen kabul edilmiştir. Bu gibi meseleler yüzünden görüşmeler bazen gergin bir hava içinde geçmiştir. Fakat neticede, esas itibarıyla demokratik bir kanun kabul edilmiştir⁴⁵.

Kanun 16 Şubat 1950’de TBMM’de kabul edilmiştir. 351 kişiden 341’i beyaz oy, 10 kişisi de kırmızı oy vermiştir. Kanununa muhalif olanlar Millet Partisi milletvekilleri olmuştur. Millet Partisi kırmızı oy vermesinin nedenini şu sözlerle açıklamıştır:

“1946 seçimlerinde suç işlemiş olanlar ellerini kollarını sallayarak geziyorlar, haklarında kanuni takibat yapılmamıştır. Kanunların iyi olması yeterli değildir, onların iyi uygulanmaları da lazımdır.”⁴⁶

Seçim Kanunu teklifinin iki büyük partinin ortak oyları ile kabul edilmesi yurttta büyük bir ferahlık yaratmış ve Türkiye’yi 1950 seçimlerine götüren yolun üzerindeki engelleri ortadan kaldırmıştır. Memleket yeni seçimlere şimdi huzur içinde gidebilecektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin yenilenmesine 24 Mart 1950 günü karar vermiş ve seçim gününü 14 Mayıs 1950 olarak tespit etmiştir. Demokrat Parti bu tarihi, Doğu Anadolu için mevsim dolayısıyla erken bulduğunu belirterek, seçim gününün hiç olmazsa 20 gün kadar bir süre geriye atılmasını istemiş ise de bu isteğini iktidara bir türlü kabul ettirememiştir.

Seçimlerin emniyet şartları içerisinde yapılmasını sağlamak düşüncesiyle Demokrat Parti’nin, seçim dönemine sınırlı olmak üzere, bir koalisyon kabinesi kurulması yolundaki teklifine de CHP itibar etmemiştir.

1950 seçim kampanyası çok hareketli geçmiştir. Siyasi partiler kapalı salon toplantıları ve açık hava mitingleri ile memleketi karış karış dolaşmışlardır. Hükümet

⁴⁵ Eroğul, *a.g.e.*, s.43.

⁴⁶ Burçak, *a.g.e.*, s.192.

1946 seçimlerinde muhalefeti radyonun yanına yaklaştırmadığı halde bu sefer bütün siyasi partilere radyodan eşit bir surette yararlanma hakkını tanımıştır.

CHP 14 Mayıs seçimlerinde kampanyayı İsmet İnönü'nün etrafında döndürmüştür. Partinin büyük kozu, lideri olmuştur. Parti teşkilatı, kampanyayı liderin etrafında çevirdiği gibi, bizzat kendisi de halkı tesir altında tutmak için, sık sık kendisinden bahsetmiştir.

İnönü, oy toplama bakımından kendisinin büyük bir güce ve tesire sahip bulunduğu umudunu muhafaza etmiş ve 1946 seçimlerinde olduğu gibi, şimdi büyük koz olarak yine kendisini görmüştür. O, kampanyada sık sık Anayasa değişikliğinden de bahsetmekle birlikte üç konuya da özel bir önem vermiştir:⁴⁷

- Demokrasinin Türkiye'ye getirilmesi ve geliştirilmesi.
- Dış politika
- Muhalefeti şiddet politikası gütmekle itham etmiştir.

DP 1950 seçimlerinde memleketi karşı karşı dolaşarak umutlu ve heyecanlı bir kampanya yürütmüştür. DP 1946'dan beri Türkiye'de milli iradenin bayraktarlığını yapmış ve Türk vatandaşına bu memleketin gerçek sahibinin kendisi olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Türk vatandaşı, yurdun gerçek sahibinin kendisi olup olmadığını şimdi denemek istemekte, kendisine yıllardan beri telkin edilenin doğru olup olmadığını, bir küçük oy pusulası ile koskoca İnönü iktidarının nasıl olup da devrilebileceğini merak etmekteydi. DP'nin esas gücü de işte buradan gelmekteydi⁴⁸.

14 Mayıs 1950 Pazar günü tüm yurttaki yapılan genel seçimin resmi sonuçları şöyledir:⁴⁹

Toplam Seçmen Sayısı: 3.070.242

Oyunu Kullanan Seçmenlerin Toplamı: 2.717.822

⁴⁷ Rıfık Salim Burçak. (1998). *On Yılın Anıları (1950-1960)*. İstanbul, ss.40-44.

⁴⁸ Burçak, (1998), *a.g.e.*, s.44.

⁴⁹ Tark Zafer Tunaya. (1995). *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*. İstanbul, ss.690-691.

Katılım Oranı: %88.52

DP'nin oyu: 1.450.306-%53.39-408 milletvekili

CHP'nin oyu: 1.043.119-%33.38-69 milletvekili

MP'nin oyu: 152.869-%5.24-1 milletvekili

Bağımsız: 22.183-%0.81

Beyaz İhtilal⁵⁰ olarak da adlandırılan 14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP ezici bir üstünlükle CHP'nin 27 yıllık iktidarına son vermiş ve 21 Temmuz yenilgisinin rövanşını demokratik bir ortamda kazanmıştır.

1.2.4. 1954 Seçimleri ve Sonrası

1946-1954 yılları arası yaşanan hızlı ekonomik büyümenin sağladığı iyimserlik DP'nin 1954 seçimlerini çok büyük bir çoğunlukla kazanması için yeterli olmuştur⁵¹. Böyle bir ortamda 1954 seçimlerine gidilmiş ve 2 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimlere beş parti katılmıştır. Bunlar, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Türkiye Köylü Partisi ve İşçi Partisi'dir. Oyların %58.42'sini alan DP, TBMM'ye yeni dönemde 503 milletvekili sokmuştur⁵².

DP'nin 1954 seçimlerindeki kesin zaferi, izlenen iç ve dış politikanın toplum tarafından onaylanması anlamı taşımıştır⁵³. Ne var ki meclise çok da abartmalı bir biçimde yansıyan bu seçim zaferi, siyasal iktidar bakımından olumlu sonuçlara yol açmamıştır. Demokrat Parti'nin parlamentoda sağladığı ezici çoğunluk, bir yandan iktidarın “otoriter” bir denemeye kaymasına yol açan bir temel oluşturmuş, öte yandan TBMM içinde çok küçülen muhalefeti “sert” olmaya ve gittikçe daha çok sertleşmeye itmiştir⁵⁴. Bu nedenle DP, muhalefet üzerindeki baskılarını 1954 yılından sonra daha da arttırmıştır.

⁵⁰ Ali Fuat Başgil. (1966). *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*. İstanbul, s.74.

⁵¹ Müftüoğlu -Sabuncu, *a.g.e.*, s.16.

⁵² Şerafettin Turan. (1999). *Türk Devrim Tarihi*. c.IV/2, Bilgi Yayınevi, İstanbul, ss.89-90.

⁵³ Kadri Unat. (2011). Atatürk Sonrası Türkiye. *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Ertan T. F. (Ed.), Siyasal Kitabevi, Ankara, s.276.

⁵⁴ Müftüoğlu -Sabuncu, *a.g.e.*, s.16.

Yeni DP iktidarı 1954 seçimlerinden sonra yargı organına ve üniversiteye karşı harekete geçmiştir. Resen emekliye sevk ve açığa alma konusunda yapılan yeni düzenlemelerle, özellikle Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay üyeleriyle üniversite öğretim üyeleri kontrol altına alınmak istenmiştir. Üstelik bu yönde alınacak kararlara karşı yargı yolu da kapatılmıştır. Bu dönemde iktidarın basına karşı izlediği tutumun giderek sertleştiği de gözlemlenmektedir. Ekonomik sıkıntıların ağırlaşması ile birlikte iktidarın muhalefete karşı tutumu giderek bir otoriter rejim denemesine doğru kaymaya başlamıştır⁵⁵. Gazetecilere hapis ve para cezalarının verilmesiyle⁵⁶ CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in bir gün gözaltında tutulması sonrasında 6 ay hapse mahkûm edilmesi de iktidar-muhalefet ilişkilerini büyük bir çıkmaza doğru sürüklemiş ve kopma noktasına getirmiştir.

1954 yılı aynı zamanda Türkiye ekonomisindeki gelişmenin tıkanmaya başladığı yıl olarak da dikkat çekmiştir. 1954 Temmuz ayında dış ticaret alanındaki “liberal” uygulamalardan kesinlikle vazgeçilmesinden sonra, DP iktidarı ödemeler dengesi açığını kapatmak için kredi arayışına girişmiştir. Bu amaçla ABD'ye başvurulmuş, ancak bir sonuç alınamamıştır. İthalatın azalması bazı mallar açısından kıtlıklar ve karaborsaya yol açmış, bu durumu ithal ikameci bir mantıkla aşmaya çalışan iktidar baştaki niyetlerini terk ederek kamu yatırımlarını genişletmek zorunda kalmıştır. Özellikle enerji, şeker, kömür ve çimento dallarında kamu kesimi önemli genişleme göstermiştir. Kısmen bu sayede, milli gelirde bir düşüş meydana gelmesi engellenebilmiştir⁵⁷.

1954-1957 yılları arasındaki DP iktidarı döneminde yaşanan en önemli olaylardan biri de 6-7 Eylül Olayları'dır. 6 Eylül 1955 günü İstanbul gazetelerinin birisinde Yunanlıların Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve bomba attıkları yönünde haber yayımlanınca, İstanbul Rumlarına ve Yunanistan temsilcilerine karşı geniş bir halk hareketine girişilmiş ve Rumların evleriyle işyerleri tahrip edilmiş, mezarlık ve kiliseleri yağmalanmıştır. Bu sıralarda İzmir'de de benzer olaylar yaşanmış ve İstanbul, İzmir ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edilmiştir. Ordu birlikleriyle olaylar bastırılmışsa da Türkiye, dış politika açısından ağır bir yara almıştır⁵⁸. 1961 yılına

⁵⁵ Müftüoğlu -Sabuncu, *a.g.e.*, s.17.

⁵⁶ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, *a.g.e.*, s.130.

⁵⁷ Müftüoğlu -Sabuncu, *a.g.e.*, s.17.

⁵⁸ İlber Ortaylı. (2010). *Türkiye'nin Yakın Tarihi*. Timaş Yayınları, İstanbul, ss.105-110.

kadar etkisi süren bu dönem, ekonomik sıkıntıların ve uyumsuzlukların ülke politikasını derinden etkilediği yılları ifade etmektedir.

1.2.5. 1957 Seçimleri ve Demokrat Parti'nin Güç Kaybetmesi

Siyasal açıdan bir çözülmeye doğru yol alan DP, döviz kaynaklarının ve dış borçlanma olanaklarının 1950-1955 yılları arasında tüketilmesi sonucunda ekonomik yönden de sıkışmaya başlamıştır. 1950'de büyük bir çoğunlukla iktidara gelen DP, 1955'ten itibaren hem muhalefet üzerinde hem de basın üzerinde baskı kurmaya başlamış ve muhalefet yıllarında çok yakındığı anti-demokratik yollara başvurmuştur⁵⁹.

Dönemin büyük muhalefet partileri olan Cumhuriyet Halk Partisi, Hürriyet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi arasında bir süredir tartışılan birleşme konusu gündemdeyken DP, 1958'de yapılması beklenen seçimlerin, iktidar-muhalefet-basın çatışmasının da had safhaya çıktığı bir ortamda daha fazla kan kaybetmemek için 27 Ekim 1957'de yapılacağını ilan etmiştir⁶⁰.

Çok partili rejimin dördüncü seçimleri olan ve iktidar tarafından bir yıl öne alınarak yapılan 1957 seçimleri Demokrat Parti iktidarı için sonun hazırlayıcısı olmuştur⁶¹. Bu seçimlerde DP %11 civarında oy kaybına uğramış ve toplam oyların %48'ini alarak 421 milletvekili çıkarmıştır⁶². Muhalif partilerinin toplamından (% 52.30) daha az oy almasına karşın uygulanan çoğunluk sistemi sayesinde 610 milletvekilinin % 70'ini (424) kazanan Demokrat Parti iktidarını korumayı başarmıştır⁶³.

Yeni dönemde DP kadrolarında belirgin bir değişiklik yaşanmamış ve TBMM, 2 Kasım 1957'de Celal Bayar'ı 413 oyla üçüncü kez Cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan'ı da 404 oyla TBMM Başkanlığına seçmiştir⁶⁴. Siyasal kadronun aynı olmasına karşın, DP iktidarı ortaya çıkan ekonomik bunalımlar karşısında çaresiz

⁵⁹ Tevfik Çavdar. (1999). *Türk Demokrasi Tarihi (1839-1950)*. İmge Kitabevi, İstanbul, ss.52-68.

⁶⁰ Erik Jan Zürcher.(2010). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. Saner, Y. (Çev). 25. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s.337.

⁶¹ Müftüoğlu -Sabuncu, a.g.e., s.18.

⁶² Metin Toker. (1991). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, DP Yokuş Aşağı (1954-1957)*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.269.

⁶³ Müftüoğlu -Sabuncu, a.g.e., s.18

⁶⁴ Mustafa Albayrak. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti*. Phoenix Yayınları, Ankara, ss.299-300.

kalmış ve 1958 yılı ekonomik bunalım yılı olmuştur. DP'nin dış destek almak zorunda kaldığı yeni dönemde, 4 Ağustos 1958'de IMF ile yapılan ve İstikrar Programı adını alan uzlaşma sayesinde başta ABD olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinden ve Dünya Bankası'ndan kredi desteği ve yardım alınmışsa da ekonomik sorun çözümlenememiş ve dolar 2.80'den 9 TL'ye kadar yükselmiştir⁶⁵. Ekonomik sıkıntıların yaşandığı bu dönemde farklı bir meclis çoğunluğunu ele geçirmesi, Demokrat Partiye muhalefetin gelişmesini önleyebileceği inancını vermiş olmalıdır. Bir başka deyişle ayağının altındaki zeminin kaymakta olduğu duygusuna haklı olarak kapılan iktidar, TBMM'deki mutlak üstünlüğe dayanarak muhalefete karşı giderek sertleşmektedir. Bunun ilk uygulamaları TBMM içtüzüğünde yapılan değişikliklerdir. Bu değişikliklerle milletvekillerinin denetim olanakları kısıtlanmakta ve dokunulmazlıklarının kaldırılması kolaylaştırılırken, disiplin cezaları sertleştirilmektedir.

DP'nin baskılarını arttırmasının bir sebebi de yine 1958 yılı içerisinde, muhalefet partilerinin bir güç birliği kurma yönündeki girişimleri olmuştur. 1957 seçimlerinden önce seçimlerde güç birliği yapmayı amaçlayan ve iktidar tarafından yasal düzenlemelerle engellenen muhalefet, 1958 sonbaharında birleşme yoluyla bu hedefine kısmen ulaşmıştır⁶⁶. Bu girişimlerden ilki Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Köylü Partisi'nin birleşerek "Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi" adını alması olmuştur. İkinci girişim ise Hürriyet Partisi'nin 24 Kasım 1958'de CHP'ye katılması olmuştur⁶⁷. Kendisini iktidara hazırlayan ana muhalefet partisi CHP 1959 Kurultayında İlk Hedefler Beyannamesi" adlı bir siyasal belgeyi kabul etmiştir. Bu beyanname tüm muhalif güçlerin bir araya gelmesini sağlamaya yönelik bir platformu oluşturmaktadır. Esas olarak çağdaş ve çoğulcu bir demokrasiyi hedefleyen bu beyannamede amaçlanan hususlar arasında ikinci meclis, Anayasa Mahkemesi, Üniversite Özerkliği, sosyal adalet kavramının anayasaya girmesi, basın özgürlüğünün ve seçim güvenliğinin sağlanması gibi demokratik hedefler yer almaktadır. Bu gelişmeler üzerine iktidar-muhalefet ilişkileri daha da sertleşmeye başlamıştır⁶⁸. Bu gelişmelerden oldukça rahatsız olan Başbakan Adnan Menderes, 12

⁶⁵ Mustafa Albayrak. (2009). Demokrat Parti Döneminde İktidar-Muhalefet İlişkileri. *Demokrasi Platformu*. Sayı: 17, s.180.

⁶⁶ Müftüoğlu -Sabuncu, *a.g.e.*, s.18.

⁶⁷ Unat, *a.g.e.*, s.278.

⁶⁸ Müftüoğlu -Sabuncu, *a.g.e.*, s.18.

Ekim 1958’de Manisa’da yaptığı bir konuşmada vatandaşların kin ve husumet cephesine karşı oluşturulacak olan Vatan Cephesi’nde yer almalarını istemiştir⁶⁹.

Demokrat Parti iktidarının muhalefetin güç birliği girişimine karşı yanıt olan Vatan Cephesi yine DP’lilerin öncülüğünde kurulmuştur. 1959 yılı başından itibaren ülke çapında “Vatan Cephesi” adıyla örgütlenmelere gidilmiş ve ülke çapında siyasal gerginlik artmıştır⁷⁰. Vatan Cephesi’nin kurulmasıyla iktidar-muhalefet ilişkileri yeni bir boyut kazanmıştır. Vatan Cephesi’ne üye olan vatandaşların isimlerinin her gün radyodan okunduğu bu süreçte yaşanan bu olaylar, toplumdaki kamplaşmayı iyice körüklemiş ve yer yer çatışmaların yaşanmasına sebep olmuştur⁷¹.

Başbakan Menderes’in Kıbrıs sorunu ile ilgili bir antlaşma imzalamak üzere gittiği Londra yakınlarında bir uçak kazası geçirmesi, muhalefet ile iktidar arasında kısa süren bir bahar havasına yol açmıştır. Ancak bu hava Nisan ayında CHP Genel Başkanı İnönü’nün çıktığı Ege gezisinde büyük çatışmaların çıkmasıyla bir anda bozulmuş. CHP liderine yapılan karşılamalar sırasında polis ve iktidar militanları ile çatışmalar çıkmıştır. Muhalefetin parti kongreleri yasaklanırken, İnönü’nün demeçlerine yayın yasakları konmuştur. Böylece 1960 yılı geldiğinde iktidar muhalefeti “ihtilal kışkırtıcısı”, muhalefet ise iktidarı “baskı yönetimi” olarak görme noktasına gelmişlerdir⁷².

Rejim bunalımı bu şekilde devam ederken, DP iktidarının sonunu hazırlayan gelişmelerin en önemlisi kuşkusuz 18 Nisan 1960’ta, başlarında Ahmet Hamdi Sancar’ın bulunduğu DP milletvekillerinden oluşan on beş kişilik bir Tahkikat Komisyonu’nun kurulması olmuştur. Oldukça geniş yetkilere sahip olan bu komisyon, asıl hedef CHP olmak üzere meclis içi ve dışı bütün muhalif kanatları siyasi faaliyetten men etmeyi amaçlamıştır. Kısa bir süre sonra olağanüstü yetkiler tanınan komisyona her türlü yayın ve muhalif faaliyeti yasaklama yetkisi verilmekle birlikte komisyon kararlarına uymayanlara da bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülmüştür⁷³.

⁶⁹ Albayrak, *a.g.m.*, s.181.

⁷⁰ Müftüoğlu -Sabuncu, *a.g.e.*, s.19.

⁷¹ Unat, *a.g.e.*, s.278.

⁷² Müftüoğlu -Sabuncu, *a.g.e.*, s.19.

⁷³ Şevket Süreyya Aydemir. (1979). *Menderes’in Dramı*. 2. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, ss.410-414.

Tahkikat Komisyonu'nun DP iktidarının sonunu getireceğinin ilk işareti üniversite öğrencilerinin harekete geçmesi olmuştur. İhtilal'in ilk işareti olarak kabul edilen, İstanbul ve Ankara Olayları olarak da bilinen gösteriler 27 Nisan'da İstanbul'da öğrencilerin sokağa dökülmesiyle başlamıştır. Ertesi gün Ankara'da da aynı olaylar patlak vermiştir⁷⁴.

Ortamın oldukça gergin olduğu bu günlerde Başbakan Menderes, Gazi Eğitim Enstitüsü'ne yaptığı bir ziyaret sırasında üniversite öğrencileri tarafından yine protesto edilmiştir. Bu olayın ardından 5 Mayıs 1960'ta Ankara Kızılay meydanında gerçekleşen protestoda, halkın "Menderes İstifa" sesleri yükselmiştir⁷⁵. 21 Mayıs'ta da Ankara'da Harp Okulu öğrencileri bir yürüyüş gerçekleştirmiş, iktidarın karşısında yer aldıklarını göstermişler ve ordu mensupları da iktidarı protesto eden öğrencilere karşı sempati duyduklarını çeşitli şekillerde belli etmeye başlamışlardır⁷⁶. Bu gelişmeler üzerine DP, Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilan ederek gösteri ve yürüyüşleri yasaklamış, geceleri ise sokağa çıkma yasağı koymuştur⁷⁷. Ancak bu olaylar tepkileri daha da arttırmış, 25 Mayıs 1960'ta Eskişehir'e giden Başbakan Menderes, burada da Hava Subaylarının tepkisiyle karşılaşmış ve konuşmasını yaparken hoparlörün kabloları subaylarca kesilerek protesto edilmiştir⁷⁸.

Nihayet 27 Mayıs 1960 günü rejim bir askeri darbe ile yıkılmış ve Demokrat Parti kapatılmıştır. Böylece Türkiye'nin Batı Dünyası ile ilişkileri açısından çok önemli olan bu on yıllık dönem sona ermiştir. Fakat Demokrat Parti'nin etkisi günümüzde de ağırlığını ve etkinliğini sürdürmeye devam etmiştir.

1.2.6. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ve Sonrası

27 Mayıs 1960 sabahı Türk Silahlı Kuvvetleri'ne mensup otuz yedi genç subay, "Milli Birlik Komitesi" isminde bir grup kurarak radyoda yayınladıkları bir bildiriyle yönetime el koyduklarını ilan etmişlerdir⁷⁹. Müdahalenin gerekçelerini belirtmesi açısından önemsenmesi gereken ve Alparslan Türkeş tarafından okunan bu

⁷⁴ Başgil. *a.g.e.*, s.143.

⁷⁵ Aydemir, *a.g.e.*, ss.410-415.

⁷⁶ Müftüoğlu -Sabuncu, *a.g.e.*, s.19.

⁷⁷ Başgil. *a.g.e.*, s.143.

⁷⁸ Şevket Süreyya Aydemir. (1985). *İkinci Adam*. c.III, 5. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, ss.458-459.

⁷⁹ Şevket Süreyya Aydemir. (1976). *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*. Remzi Kitapevi, İstanbul, s.329.

bildiride, demokrasinin içine düştüğü çıkmaz ve son zamanlarda yaşanan üzücü gelişmeler dolayısıyla, kardeşkanı dökülmesine engel olmak için ülkenin idaresine el konulduğu, en kısa zamanda da seçimlere gidilerek, idarenin kazanan partiye devredileceği ifade edilmiştir. Bildirinin bir diğer özelliği, NATO ve CENTO gibi Türkiye'nin dâhil olduğu bütün anlaşmalara bağlı olduğunun vurgulanmış olmasıdır⁸⁰.

27 Mayıs Darbesi, emir-komuta zinciri içinde yapılmamıştır. Bu sebeple darbeciler daha ilk günden “cunta” görüntüsü vermeye başlamışlardır. Darbeciler, kendilerine meşruiyet temelleri arama zorunluluğu duymuşlardır. Meşruiyet sorunu, her fırsatta “27 Mayıs Devrimi’ni yapan Türk Milleti” ibaresi kullanılarak çözülmeye çalışılmıştır⁸¹.

Kara Kuvvetleri Komutanı olan Cemal Gürsel’in başkanlığında 38 kişiden oluşan MBK’nin direktifleri doğrultusunda hükümet üyeleri ve DP’li birçok milletvekili tutuklanmıştır⁸². Bu gelişmelerin yaşandığı sırada, hem orduda hem de üniversitelerde sıkı bir tasfiye politikası izlenmiş ve bu tasfiyeler sonucunda çok sayıda üst rütbeli subay emekliye ayrılmış ve birçok üniversite öğretim üyesi de görevinden uzaklaştırılmıştır⁸³.

27 Mayısçılar darbeden sonra, üniversitenin desteğini arkalarında güçlü bir şekilde hissedebilmek için “biraz devrim, biraz hukuk” mantığını çalıştırmışlardır. Demokratik düzeni hemen ve yeniden kurmak üzere harekete geçen MKB, hemen bir ilim heyeti oluşturmuş ve yeni anayasa hazırlıklarını da başlatmıştır. 27 Mayıs’ı gerçekleştiren MBK, ilk adımı 12 Haziran 1960’da Geçici Anayasa’yı kabul ederek atmıştır. Geçici Anayasa ile Demokrat Parti mensuplarını yargılamak üzere, üyeleri Bakanlar Kurulu’nun teklifi üzerine MBK tarafından seçilecek olan Yüksek Adalet Divanı adlı bir olağanüstü mahkeme kurulması öngörülmüştür. Olağanüstü mahkeme kısa sürede oluşturulduktan sonra 1950-1960 dönemi Yassıada’da yargılanmaya başlamıştır.

⁸⁰ Hikmet Özdemir. (2008). Siyasal Tarih (1960-1980). S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908-1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss.230-232.

⁸¹ Serhan M. Yücel. (2002). Menderes Dönemi (1950-1960). H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c. XVI, Ankara, s.845.

⁸² Aydemir, *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, ss.362-366.

⁸³ Unat, *a.g.e.*, s.279.

Dünya hukuk tarihinin patolojik simgesi Yassıada Duruşmalarında Celal Bayar, hep eski Kuva-yı Milliyeci Bayar, İstiklal Savaşı'nın Galip Hocası, sert, ciddi, metin bir devlet adamı görüntüsünde ve edasında bir duruş sergilemiştir. Adnan Menderes ise oldukça nazik ve kibar, ayrıca mahkeme heyetine de aşırı derecede saygılı davranmıştır. Diğer yargılananlardan tamamına yakını ise mahkemeler süresince devlet adamı niteliklerini korumuşlardır⁸⁴.

Yassıada'da duruşmalara 14 Ekim 1960'ta başlanmıştır. Kararın açıklandığı 15 Eylül 1961'e kadar geçen 11 ay 1 gün içinde toplam 592 sanık hakkında 19 ayrı dava açılmış, Başsavcı, bu davalarda 228 sanık hakkında idam cezası istemiştir. Toplam 202 oturum yapılmış, 1000'i aşkın tanık dinlenmiştir. Ancak Mahkeme Heyeti, savunma tanıklarının neredeyse tamamını "gereksiz" gördüğünden dinlememiştir. Tanıkların çoğu, kendilerine ezberletilen metinleri mahkeme salonunda tekrar etmiştir.

Yassıada Davaları'nın adları, açılma ve karar tarihleri ile verilen kararları şu şekilde kısaca sıralayabiliriz:⁸⁵

1- Köpek Davası (14 Ekim 1960-24 Ekim 1960): Celal Bayar ve Tarım eski Bakanı Nedim Ökmen, Afganistan kralı tarafından Bayar'a hediye edilen bir Afgan tazısını zorla Hayvanat Bahçesi'ne satmaktan yargılanmış ve mahkûm olmuşlardır.

2- 6-7 Eylül Olayları Davası (20 Ekim 1960-5 Ocak 1961): Bu dava 1955'te halkı, İstanbul'da yaşayan Rumlara karşı ayaklanmaya azmettirmek ve can ve mala zarar vermek iddiasıyla açılmıştır. Sanıklardan Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve İzmir eski Valisi Kemal Hadımlı mahkûm olmuş, diğer sanıklar beraat etmiştir.

3- Bebek Davası (31 Ekim 1960-22 Kasım 1960): Adnan Menderes gayri meşru çocuğunu öldürmeye azmettirmek iddiasıyla yargılanmış ve beraat kararı alınmıştır.

4- Vinileks şirketi Davası (4 Kasım 1960-26 Kasım 1960): Hasan Polatkan, kişisel çıkar karşılığı Vinileks Şirketi'ne usulsüz kredi vermek iddiasıyla yargılanmış ve mahkûm olmuştur.

⁸⁴ Yücel, *a.g.m.*, s.845.

⁸⁵ *Cumhuriyet'in 75. Yılı*. Yapı Kredi Bankası Yayınları, ss.484-485.

5- Dolandırıcılık Davası (8 Kasım 1960-3 Aralık 1960): Eski bakanlardan Hayrettin Erkmén ve Zeyyat Mandalinci ABD'ye yaptıkları geziden artan dövizleri geri vermemek iddiasıyla yargılanmış ancak her ikisi de beraat etmiştir.

6- Arsa Davası (11 Kasım 1960-26 Kasım 1960): Tarım eski Bakanı Nedim Ökmen, hükümeti, eşine ait arsaları fahiş fiyattan satın almaya zorlamaktan yargılanmış ve mahkûm olmuştur.

7- Ali İpar Davası (15 Kasım 1960-19 Ocak 1961): Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Medeni Berk ve Hayrettin Erkmén ile İpar Transport Şirketi'nin sahibi armatör Ali İpar döviz yasasını ihlal etmek iddiasıyla yargılanmışlar ve mahkûm edilmişlerdir.

8- Değirmen Davası (18 Kasım 1960-3 Aralık 1960): Ticaret eski Bakanı Sıtkı Yırcalı yolsuz kredi kullanımı suçuyla yargılanmış, ancak zaman aşımına uğramasından dolayı dava düşmüştür.

9- Barbara Davası (21 Kasım 1960-20 Aralık 1960): Hasan Polatkan ve Refik Koraltan, bir Alman hizmetçi getirmek ve kendisine döviz tahsis ederek Döviz Kanunu'nu ihlal etmekten yargılanmış ve her ikisi de mahkûm olmuştur.

10- Örtülü Ödenek Davası (25 Kasım 1960-2 Şubat 1961): Adnan Menderes ve Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur, Başbakanlık örtülü ödeneğini yasalara aykırı biçimde kullanmaktan yargılanmışlar ve mahkûm olmuşlardır.

11- Radyo Davası (29 Kasım 1960-26 Aralık 1960): Adnan Menderes ve yedi eski bakan devlet radyosunu, siyasal amaçlarına alet ederek partizanca kullanmak, muhalefete radyoyu kullanma hakkını tanımamak ve bu suretle anayasayı ihlal etmek suçuyla yargılanmışlar, mahkûm olmuşlardır.

12- Topkapı Olayları Davası (2 Aralık 1960-17 Nisan 1961): Celal Bayar, Adnan Menderes, eski bakanlar ve eski milletvekillerinden oluşan toplam 60 sanık, 4 Mayıs 1959'da Topkapı'da İsmet İnönü'ye karşı bir suikast düzenlemek amacıyla halkı kışkırttıkları gerekçesiyle yargılanmıştır. Aralarında Celal Bayar ve Adnan Menderes'in de bulunduğu 17 sanık mahkûm olmuş, 43 sanık ise beraat etmiştir.

13- Çanakkale Olayları Davası (27 Aralık 1960-10 Mart 1961): Adnan Menderes ve üç eski bakan, CHP'li iki milletvekilinin seyahat özgürlüğünü engellemek suçuyla yargılanmış, mahkûm olmuşlardır.

14- Kayseri Olayı Davası (9 Ocak 1961-20 Nisan 1961): CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün seyahat özgürlüğünü engellemek suçuyla yargılanan 13 sanıktan 8'i beraat etmiş, içlerinde Celal Bayar ve Adnan Menderes'in de bulunduğu 5 sanık mahkûm olmuştur.

15- Demokrat İzmir Davası (12 Ocak 1961-5 Mayıs 1961): 2 Mayıs 1959 tarihinde halkı "Demokrat İzmir" gazetesinin matbaasını tahrip etmeye teşvik iddiasıyla yargılanan 24 sanıktan 8'i beraat etmiş, içlerinde Adnan Menderes'in de bulunduğu 16 sanık mahkûm olmuştur.

16- Üniversite Olayları Davası (2 Şubat 1961-27 Temmuz 1961): 28 Nisan 1960'da İstanbul'da ve 29 Nisan 1960'da Ankara'da meydana gelen olaylarla ilgili açılan bu davada 118 sanık yargılanmıştır. Demokrat Partili bakanların yanı sıra bazı Silahlı Kuvvetler mensupları ile Emniyet görevlileri bu davada sanık sandalyesinde oturmuşlardır. Kanunlara aykırı olarak üniversiteyi basmak, halka ateş açmak ve yasalara aykırı olarak sıkıyönetim ilan etmek suçuyla yargılanan 118 sanıktan 84'ü mahkûm edilirken, 34'ü de beraat etmiştir.

17- İstimlâk Davası (17 Nisan 1961-21 Haziran 1961): Adnan Menderes ve 9 eski devlet memuru, İstanbul'da birçok vatandaşın mülkünü bedelini tam olarak ödemediği istimlâk etmek iddiasıyla yargılanmıştır, Menderes, mahkûm edilmiştir.

18- Vatan Cephesi Davası (27 Nisan 1961-21 Haziran 1961): Demokrat Parti'nin önde gelenlerinden 22 kişi, Vatan Cephesi'ni kurarak, bu örgütü bir sınıfın başka bir sınıf üzerinde tahakkümü için araç olarak kullanmak suçlamasıyla yargılandı. Aralarında Bayar ve Menderes'in de bulunduğu 19 sanık mahkûm olurken, 3 sanık beraat etti.

19- Anayasanın İhlali Davası (11 Mayıs 1961-5 Eylül 1961): Başsavcı bu davanın iddianamesinde, Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesini ihlal eden 8 suç saymıştır:

-1951 ve 1953 yıllarında CHP'nin mallarına el konulması,

-Kırşehir'in CKMP'ye oy verdiği için 1954 yılında ilçe yapılması, böylelikle halkın siyasal inançlarından dolayı cezalandırılması,

-1953 yılında, hükümete 25 yıllık hizmet süresini dolduran yargıçları emekliye ayırma hakkı tanıyan kanunu çıkartarak yargı bağımsızlığının ihlal edilmesi,

-1954 ve 1957 yıllarında Seçim Kanunu'nun demokrasiye aykırı olarak değiştirilmesi,

-1956'da toplantı ve gösterileri kısıtlayıcı kanunların çıkartılması,

-1960 yılında art niyetle Tahkikat Komisyonu'nun kurulması,-

-Tahkikat Komisyonu'na olağanüstü yetkiler verilmesi,

-Tahkikat Komisyonu'na verilen olağanüstü yetkilerle anayasanın fesih ve ilgasına yeltenilmesi⁸⁶.

Anayasanın İhlali Davası'nda 400'ü aşkın sanık yargılanmış ve hemen hemen hepsi mahkûm olmuştur.

14 Ekim 1960'tan 15 Eylül 1961'e kadar devam eden Yassıada yargılamalarında Yüksek Adalet Divanı, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ı oybirliğiyle⁸⁷, diğer 15 sanığı da oyçokluğuyla idam cezasına çarptırmıştır. 31 Demokrat Partili sanık ömür boyu hapis cezasına çarptırılırken, 418 sanık da, 6 ayla 20 yıl arasında değişen çeşitli hapis cezaları almıştır. 123 sanık beraat ederken, 5 sanık hakkındaki dava da düşmüştür.

Milli Birlik Komitesi, Yüksek Adalet Divanı'nın kararlarının açıklanmasından sonra toplanarak Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan hakkında oybirliğiyle alınan idam kararlarını onaylamıştır. Celal Bayar'ın cezası, 65 yaşını geçmiş olduğundan, idama mahkûm edilen diğer 15 sanığın cezaları da, haklarındaki kararlar oyçokluğu ile verildiğinden ömür boyu hapse dönüştürülmüştür. Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan, 16 Eylül 1961'de İmralı Adası'nda idam edilmiştir. Adnan Menderes ise 15 Eylül günü intihara teşebbüs etmiş, ancak intiharı önlenmiş, 17 Eylül günü 14.30'da o da idam edilmiştir⁸⁸.

⁸⁶ Yücel, *a.g.m.*, ss.845-847.

⁸⁷ Hüseyin Akyol. (2009). *Türkiye'de Siyasi Parti Kapatmanın Tarihi*. İmge Kitabevi, İstanbul, s.64.

⁸⁸ Yücel, *a.g.m.*, s.847.

Olağan kurultayını toplamadığı gerekçesiyle de 29 Eylül 1960'ta Demokrat Parti kapatılmıştır. Celal Bayar ise 11 Kasım 1964'te sağlık sorunları nedeniyle serbest bırakılmıştır⁸⁹.

6 Ocak 1961 itibariyle de Anayasa hazırlıklarına ağırlık verilmiş ve 27 Mayıs 1961'de tamamlanan Anayasa 9 Temmuz 1961'de halkoyuna sunulmuştur⁹⁰. Yapılan halk oylamasında 1961 Anayasası %61 civarında evet oyuyla halk tarafından kabul edilmiştir. 4 Eylül 1961 tarihli Kanun ile de Kurucu Meclis lağvedilmiştir⁹¹.

1.2.7. 1961 Genel Seçimleri ve Yönetimin Sivilleşmesi

Anayasa'nın kabulünden hemen sonra 15 Ekim 1961'de genel seçimler yapılmıştır⁹². Bu seçimlerde CHP oyların %36,7'sini alarak 173 milletvekili çıkarırken, DP'nin devamı niteliğinde olan Adalet Partisi oyların %34,7'sini alarak 158 milletvekili çıkarmıştır.

25 Ekim 1961 günü Meclis ilk toplantısını yapmış ve aynı gün yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı seçilmiştir⁹³. Cumhurbaşkanlığı seçiminden sonra en büyük sorun hükümetin kurulması olmuştur. Nitekim uzun görüşmelerden sonra taraflar İnönü'nün Başbakanlığına ikna olmuş, cumhuriyet tarihinin ilk koalisyon hükümeti kurulmuştur⁹⁴. Böylelikle Türkiye bundan sonraki yıllara damgasını vuracak ve sürekli şikâyet konusu olacak bir ilkle, yani Koalisyon Hükümeti ile tanışmıştır⁹⁵. 1960'lı yıllar sosyal ve ekonomik sorunların yoğun bir şekilde tartışıldığı bir dönem olmuştur. 27 Mayıs tarihi ise "Hürriyet ve Demokrasi Bayramı" olarak kutlatılmış, bu süreç yirmi yıl sürdükten sonra 12 Eylül 1980 İhtilali'yle sona ermiştir. Yine 27 Mayısçıların kendilerini ölene

⁸⁹ Özdemir, *a.g.m.*, s.234.

⁹⁰ Bülent Tanör. (2010). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.373-376.

⁹¹ Mustafa Erdoğan. (2001). *Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset*. Liberte Yayınları, Ankara, s.79.

⁹² Kamil Karavelioğlu. (2007). *Bir Devrim İki Darbe 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül*. Güner Yayınları, İstanbul, s.162.

⁹³ Karavelioğlu, *a.g.e.*, s.171.

⁹⁴ Kemal H. Karpat. (2007). *Türkiye'de Siyasal Sistemin Evrimi 1876-1980*. İmge Kitabevi, İstanbul, ss.229-235.

⁹⁵ Ayfer Özçelik. (2006). 1960'tan Günümüze Türk Siyasal Hayatı. *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, S. İnan ve E. Haytoğlu (Ed.), Anı Yayınları, Ankara, s.153.

kadar tabii senatör ilan etmeleri ve ülke yönetiminde ölene kadar söz sahibi olma arzuları 12 Eylül’le birlikte sona ermiştir.

1.2.8. 1950-1960 Dönemi Türkiye’inde Demokrat Parti Politikaları

1.2.8.1. Dış Politika

DP iktidarı, NATO, CENTO, Ortak Pazar (Avrupa Birliği) ve Kıbrıs konularında etkin ve Türkiye çıkarlarını gözetken adımlar atmıştır. Komşularla özellikle SSCB ile sorunlarda taviz vermeyecek politikalar izlemiştir. Ancak 12 Nisan 1960 tarihinde Adnan Menderes, Temmuz ayında SSCB’yi ziyaret edeceğini açıklamıştır. (Türk-Sovyet Ortak Bildirisi). SSCB ziyareti, Menderes’in ve DP iktidarının darbenin eşiğinde ABD politikasını dengeleme bahanesiyle Rusya’nın güdümüne girmekle suçlanmasına yol açmıştır⁹⁶. ABD’nin 27 Mayıs müdahalesine ses çıkartmamasının nedeni, büyük bir olasılıkla bununla ilgili olmuştur⁹⁷.

1.2.8.1.1. ABD ile İlişkiler

Türk- Amerikan ilişkilerinin gelişmesinde, II. Dünya Savaşı sonrasında Sovyet lideri Stalin’in izlediği “yayılmacılık politikası”, en önemli belirleyici etken olmuştur. Stalin’in bu politikasının anlaşılması ve 1946 yılından itibaren Türkiye, İran, Yunanistan ile bazı Ortadoğu ülkelerine yönelik amaçlarının ortaya çıkması üzerine Truman, 12 Mart 1947 tarihinde kendi adıyla bilinen doktrini açıklamıştır.

Truman doktrinine göre, Sovyet yayılmacılık politikasının alana giren ve bu ülkenin tehdidi altında bulunan ülkelere askeri ve ekonomik yardım yapılması öngörülmüştür. Bu doktrin, aynı zamanda demokrasi dünyasının Sovyet emperyalizmine karşı direncini arttırmayı da amaçlamıştır. Ayrıca ABD’nin çıkarları için Türkiye ve Yunanistan’ın özel bir önemi bulunmaktadır. Bu önem, New York Times’in, “Türkiye ve Yunanistan siyasi bir ihtilafın ileri karakollarıdır.” şeklindeki değerlendirmesinden anlamak olasıdır. Başka bir deyişle Truman Doktrini, Ortadoğu ve Akdeniz’deki ABD çıkarlarını çok yakından ilgilendirmekteydi. Bu Doktrinin amaçlarına uygun olarak, Türkiye’ye yapılacak olan yardımın, Amerikan kongresinde onaylanmasının, Türkiye’nin güvenliği ve ekonomik gelişmesine

⁹⁶ Serhan M. Yücel. (2001). *Demokrat Parti*. Ülke Yayınları, İstanbul, s.178.

⁹⁷ Mete Tunçay. (1997). *Siyasal Tarih (1950-1960). Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908-1980)*, S. Akşin (Ed.), Cem Yayınevi, 9. Basım, c.IV, İstanbul, ss.184-185.

karışmasının başlangıcı olmuş ve bu karışıma bundan sonraki otuz yıl içinde de iki ülkenin politikalarında temel öge durumuna gelmiştir. Ya da, Türkiye'nin iç ve dış politikalarını yönlendirilmesinde, ABD etkeni sürekli olarak göz önünde bulundurulmuştur. Bütün bu nedenlerden dolayı Amerika, Türkiye'yi 4 Temmuz 1948 tarihinde "Marshall Planı" kapsamına almıştır. Böylece iki devlet arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli birer adım olmuştur⁹⁸.

Truman Doktrini'nin açıklanması Türkiye'de büyük bir sevinç yaratmıştır. Türk Devlet adamlarının Doktrin'in açıklanmasından sonra bildirdikleri görüşlerden şu sonuç ortaya çıkmaktadır.

-Truman Doktrini, Türkiye'nin güvenliği açısından Sovyet tehdidine karşı önemli bir adım teşkil etmektedir.

-Türkiye bundan sonra dünya barışının korunabilmesi için daha aktif bir politika takip edebilir.

-Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan bir süper güçten askeri yardım alması gerçeği, Türkiye'nin takip ettiği siyasetin başarısı olarak değerlendirilebilir.

Truman Doktrini'nin Türk siyasetinde gösterdiği somut etki Türkiye'nin Filistin sorununa takındığı tavırda ortaya çıkmaktadır. Türkiye Truman Doktrini'nin açıklanmasına kadar olan süreçte Arap ülkelerinin siyasetini desteklemiştir. Ancak ABD'den yardım almaya başladıktan sonra, ABD'nin de etkisiyle bu konudaki siyasi tutumunu değiştirmeye başlamıştır. Önceleri bağımsız bir Arap devletinin kurulmasını savunan Türkiye, bu zaman zarfında, kuruluşundan 9 ay sonra İsrail devletini resmen tanımış ve Yahudi asıllı vatandaşlarının İsrail'e göç etmeleri için gerekli izni vermiştir. Arap ülkelerine karşı takınılan bu tavır, daha sonraları bölge ülkeleri ile yıllarca sürecektir olan bozuk ilişkilerin de temelini oluşturmuştur⁹⁹.

Türkiye ile ABD arası ilişkilerin ekonomik boyutlarından bir diğeri de Marshall Planı'dır. Dönemin ABD dışişleri bakanı adıyla anılan Marshall Planı,

⁹⁸ Albayrak, a.g.e., s.482.

⁹⁹ Hüseyin Bağcı. (2001). *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara, ss.8- 9.

Avrupa'nın yeniden inşası amacıyla ABD'nin Avrupa ülkelerine yapacağı yardımın miktarını, kullanım yerlerini ve biçimini belirleyen bir plandır¹⁰⁰. Türkiye'ye bu çerçevede yardım yapılmasına ilk zamanlar taraftar gözükmemiştir. Türk hükümeti ve kamuoyu bu redde kaşı ciddi bir tavır takınmıştır. Ankara, doğrudan doğruya Amerikan hükümetine başvurmuş Türkiye'nin durumunun siyasi ve coğrafi bakımdan çok önemli olduğunu, bu siyasi ve coğrafi durumunun ister istemez mali ve iktisadi güçlükler yarattığını, kuvvetli olmanın tek şartının ekonomik kalkınma, ekonomik kalkınma için de tek yolun dış yardım olduğunu söyleyerek Washington'un Türkiye'ye iktisadi yardım konusundaki tutumunu yeniden gözden geçirmesini istemiştir.

Türk hükümetinin bu isteği üzerine, konuyu bir daha ele alan Amerikan hükümetinin, kendi hükümetinin kendi uzmanlarından çok Türkiye'yi haklı bulduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten Türkiye'ye yapılan askeri yardımın ekonomik ferahlamayı yaratmadığını gören ve çabuk gelişen Türkiye'nin askeri gücü ve iç düzeni bakımından önemini anlayan Amerikan hükümeti, daha Avrupa İktisadi İşbirliği Anlaşması imzalanmadan Türkiye'yi Marshall Planı içine almaya karar vererek bu anlaşmanın Paris'te imzalanmasından üç ay kadar sonra da, 4 Temmuz 1948'de, Ankara'da Türkiye ile bir anlaşma imzalayarak ekonomik yardımına başlamıştır¹⁰¹.

Bu genel çerçeve içinde Türkiye'nin yeri aslında, Truman Doktrini ve Marshall Planı ile belirlenmiştir. Bununla beraber Amerikan iş çevreleri ve Amerika etkisindeki bazı uluslararası kuruluşlar Türkiye'ye daha özel bir ilgi göstermişler ve ülkemizle ilgili raporlar hazırlamışlardır. Bu raporlar resmi birer belge niteliği taşımakla beraber, II. Dünya Savaşından sonra kurulan Türk-Amerikan ilişkilerinin anlaşılmasında çok yararlı birer malzeme teşkil etmişlerdir¹⁰².

DP 1950 yılının seçim bildirgesinin önemlice bir kısmı, CHP bildirgesinin ve programlarının eleştirisine ayrılmıştır. Bildirge “Marshall yardımı ile kapatılan devlet bütçesinin en zaruri amme hizmetlerini bile layıkıyla karşılayamamakta

¹⁰⁰ Cemal Altan. (2006). DP, ANAP, AKP İktidarları ve Türk Amerikan İlişkileri: Merkez Sağ'ın ABD Politikalarının Ortak Tarafları. Nejat Doğan-Mahir Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.284.

¹⁰¹ Erol Mütercimler, Mim Kemal Öke. (2004). *Güçler ve Entrikalar*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.29-30.

¹⁰² Timur, *a.g.e.*, s.71.

olduğu” görüşünü savunmakta ve dış sermaye ile özel teşebbüs konularında şunları söylemektedir:

“Milli sermaye ve hususi teşebbüsün çalışma teminatı noksan ve inkişaf imkânları mahdud olan bir memlekete dıştan sermaye gelmesine beklemek bir hayalden ibaret olur. Hâlbuki dıştan gelecek teşebbüs sermaye ve ileri tekniğe şiddetle muhtaç bulunuyoruz”.

Dış politika konusunda ise bildirge partinin amaçlarını şöyle açıklamaktadır:

“Ananevi İngiliz ve Fransız ittifakına ve birleşik Amerika ile en sıkı dostluk ve işbirliğine dayanan, dostluklarına daima sadık kalan sulhçu dış siyasetimizin, demokrasi cephesi ve dünya sulhu için mühim bir amil olduğuna inanmaktayız. Müttefiklerimiz ve büyük dostumuz birleşik Amerika ile siyasi ve iktisadi münasebetlerimizi samimiyet ve anlayış içersinde her gün daha da kuvvetlendirmek en büyük emelimizdir.”

Böylece özellikle ABD ile ilişkilerin geliştirilmesini vurgulayan bildirge, Batı ittifakı içinde yer almanın önemine işaret etmekte ve bu politikayı milliyetçilikle ilişkilendirmektedir:

“Sulh ve emniyetin 5 yıldır bir türlü teessüs edemediği şimdiki buhranlı dünya vaziyetinde yakın bir komşumuzun memleketimize müteveccih karanlık emelleri karşısında milli varlığımız başlıca istinatgâhı olan milli müdafaamızı ehemmiyetle göz önünde bulundurmak bir vatan borcudur.”¹⁰³

1.2.8.1.2. Kore Savaşı ve NATO’ya Giriş

Haziran 1950’de Kore’de başlayan gelişmeler Türk hükümeti tarafından da yakından izlenmiştir. Birleşmiş milletler Kore’ye askerler gönderme kararı almıştır. Adnan Menderes hükümeti de, yapılan bir bakanlar kurulu toplantısından sonra Kore’ye Türkiye’nin asker göndereceği kararını açıklamış ve yoğun muhalefete rağmen bu politikasından geri adım atmamıştır. Çünkü Menderes Hükümeti, Kore Savaşı’nı NATO’ya giriş için kaçırılmayacak bir fırsat olarak görmüştür. Hükümete göre, Kore’ye asker göndermek Batı bloğu içinde yer almak ve Türkiye’yi batı dünyasının bir parçası olarak göstermek için önemli bir jest olacaktır. Nitekim

¹⁰³ Nejat Doğan. (2006). Giriş Bölümü. Nejat Doğan-Mahir Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.124–125.

Kore'ye asker gönderildikten bir hafta sonra Türkiye NATO üyeliği için resmi başvurusunu yapmıştır. Ancak bu başvurusunda 1950 yılının Eylül ayında yapılan NATO Bakanlar Kurulu toplantısında reddedilmiştir.

Kore'de savaş tüm şiddetiyle devam ederken Türkiye Kore'ye 4500 asker göndermiştir. Bu sayı 15 ülke içinde ABD den sonra en büyük sayıya denk düşmektedir. Menderes Hükümeti'nin düşündüğü gibi Kore'ye asker göndermek Türkiye'nin NATO'ya üyeliğini iki nedenden dolayı kolaylaştırmıştır. Birinci olarak Kore Savaşı, komünizmin dünya egemenliği için yürütülen ilk kampanyası olmuştur. Sovyetlerin öncülüğünde başlatılan bu kampanya Kore'de başarılı olmuş olsaydı, bundan sonraki hedef Türkiye olabilirdi. Bu durum Türkiye'nin Batı şemsiyesi altına alınmasını gerekli kılmıştır. İkinci olarak Türk birliklerinin Kore'de gösterdiği yüksek performans ve yüksek çabaları sonucu bazı Amerikan birliklerinin imha edilmekten kurtarılması Amerika kamuoyunda Türkiye'nin NATO'ya alınması konusunda olumlu bir görüşün belirlenmesine olanak sağlamıştır¹⁰⁴.

Türkiye Birleşik Amerika'nın ittifakını aramakla beraber genel olarak ittifaklar ve özellikle ikili ittifaklar ABD'nin dış politika prensibi olmamıştır. 1947 Truman Doktrini, Sovyet tehlikesi karşısında ABD'nin Türkiye'yi kendi haline bırakmayacağını göstermiştir. Ancak bu yeterli olmamış, fiili garanti, Türkiye'nin güvenliği bakımından sahip olunması gereken asgari zorunlu unsur olmuştur.

4 Nisan 1949'da NATO'nun kurulması ve bu ittifak sistemi ile ABD'nin kolektif ittifak sistemini benimsemesi, şüphe yok ki en fazla Türkiye için ferahlatıcı olmuştur. Bunun için Türkiye kurulduğu günden itibaren bu ittifak sistemine katılıp, ABD'nin ittifakına sahip olmak için çaba harcamıştır. Bu çabaların olumlu sonuç vermesi, Türkiye bakımından sıkıntılı geçen birkaç yılı almıştır. İlgi çekici nokta da Türkiye'nin NATO'ya katılmasına ABD'nin itirazı olmadığı halde, NATO'nun küçük üyeleri ile İngiltere, bu işe en fazla itiraz edenlerin başında gelmiştir. Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika gibi küçük devletler, Sovyet tehdidine en fazla ve en ağır şekilde maruz bulunan Türkiye'nin NATO'ya katılması halinde Sovyetlerin buna sert bir tepki göstererek hemen bir savaş yoluna gitmesinden korkmuşlardır. Bu devletler NATO'yu bir güvenlik subayı olarak görmekteydiler. Şöyle ki, Sovyet

¹⁰⁴ Altan, *a.g.m.*, ss.277-278.

Rusya'ya karşı hemen savaşa girebilecek bir ittifak sistemi olarak almak istememişlerdir. Bu devletlerin itirazı Türkiye'nin NATO'ya katılmasında geciktirici bir faktör oluşturmuştur¹⁰⁵.

NATO'ya giriş, Bağdat Paktı'nın ilk anlaşması Milli Kurtuluş Savaşı veren ülkelere karşı cephe alınması ve nihayet her meselede emperyalizmin dümen suyunu izleme politikası, en açık çizgileri ile bu dönemde gerçekleşmiş olgulardır. Batıya bağlılığı ispat etmek için girilen Kore Savaşı, 1951 sonuna doğru yavaşlamaya başlamıştır. Fakat mütarekenin imzalanması iki yıl sürmüş ve çarpışmalar kesin olarak ancak 27 Temmuz 1953'te son bulmuştur. Hemen hemen 3 yıl süren bu savaşlar Türkiye'ye yüzlerce şehide yaralıya ve gaziye mal olmuştur. Ama DP hükümeti ödediği bu kan bedeli sayesinde Türkiye'yi Atlantik Paktı'na sokmayı başarmıştır. Türk egemen sınıflarının yıllarca bekledikleri mutlu gün 16 Şubat 1952'de gelmiş ve bir gün Amerikan büyük elçisi, Atlantik Paktı üyesi 12 devlet adına hazırlanan daveti Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye vererek Türk hükümetinin Lizbon'da toplanan pakt konferansına davet etmiştir. Bürokrasiden basına, siyaset adamalarından şartlanmış kamuoyuna kadar memleketin belli başlı çevreleri ve onların ideolojisini güdenler emsali görülmemiş bir sevinç içine girmişlerdir. Davetten iki gün sonra toplanan Büyük Millet Meclisi, muhalif muvafık bütün milletvekillerini oy birliği ile memleketimizin Atlantik Paktı'na katılmasını kabul etmiştir. Sınıf çıkarının böylesine ağırlık kazandığı bir meselede o devirde ki tek yönlü demokraside, bu karara bir muhalefet olamayacağı açıkça belli olmuştur. Nitekim muhalifler de “Bu eser milli politikanın sağladığı bir eserdir” diyerek hükümeti kutlamışlardır.

Pakta üye olduktan sonra başlıca mesele silahlı kuvvetlerini ittifakın askeri örgütüne katmak olmuştur. Bu hususta temaslar aylarca sürmüştür. Amerikan Generali gelip askeri üs ve tesisleri teftiş etmiş, Ege sahilindeki İzmir limanını NATO'nun güney doğu karargâhı için uygun bulmuştur. Hükümet, Türkiye de NATO'nun emrine verilecek hava alanlarını, radar tesislerini vs. artırmak üzere Türkiye'nin bir fon ayırmasını kabul etmiş, mecliste bunu onaylamıştır. Nihayet 1 Eylül 1952'de Celal Bayar bir demeç vererek, “dâhili ve harici emniyetin emsaline

¹⁰⁵ Armaoğlu, *a.g.e.*, ss.518–519.

rastlanmamış derecede mükemmel” olduğunu bildirmiştir. Böylece, Amerikalıların Türkiye’ye girişlerinin esas itibarıyla tamamlandığı anlaşılmıştır¹⁰⁶.

ABD’nin Türkiye’ye ılımlı yaklaşımının sebebi, Soğuk Savaş’ın yarattığı ortamdır. Sovyet güdümündeki Doğu Avrupa hızla silahlanmaktadır. NATO başkomutanı General Eisenhower, emrindeki kuvvetlerin güneydoğu kanadının güçlendirilmesini gerekli görmüştür. Ayrıca, Amerikalı hava uzmanları da Türkiye’de kurulacak hava üslerinin önemi bakımından, Türkiye’nin ittifaka alınması taraftarı olmuşlardır. Türkiye, NATO’ya girmeden, bu üslerin kiralanmasını kabul etmemiştir. Nihayet, Ortadoğu ve Akdeniz bölgesinin güvenliği ile ilgili birçok toplantıdan, Amerikan Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Carrey’in ve Hava Bakanı Finletter’in Türkiye’yi ziyaretlerinden sonra ABD, 15 Mayıs 1951’de diğer NATO üyelerinin Türkiye ve Yunanistan’ın NATO’ya tam üye olarak alınmalarını resmen teklif etmiştir¹⁰⁷.

ABD ve Avrupa’nın çıkarlarıyla uyumlu politika çabaları Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerini olumsuz etkilemiş, DP’nin bölge ülkeleriyle ilişkileri geliştirme girişimleri sonuçsuz kalmıştır. DP lideri Menderes, CHP’yi eleştirerek, Türkiye’nin yanlış ve gereksiz bir biçimde Doğu komşularını ihmal ettiğini söylemiş, ancak kendisi de bu ihmali telafi etme konusunda başarılı olamamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri DP’nin Türkiye’nin doğusundaki ülkelerle iyi ilişkiler kurmaya çalışırken bile Batılı müttefiklerinden ayrılmaması olmuştur. Ekim 1951’de Mısır tarafından reddedilen İngiltere, Amerika, Fransa ve Türkiye’nin bir Ortadoğu Savunma Organizasyonu kurulması önerisinde olduğu gibi Türkiye bölgeye bağımsız bir politikayla değil, Batılı ülkelerin temsilcisi olarak gitmiştir. Ortadoğu ülkelerinin Türkiye’ye tepkisi Bağdat Paketi’nin kurulması sırasında oldukça açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Türkiye gibi ABD’den askeri yardım alan Irak ve Pakistan paketi desteklerken, Mısır ve Suudi Arabistan gibi Arap Birliği üyesi ülkeler, Türkiye ile yapılacak işbirliğine sert bir şekilde karşı çıkmışlardır¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Eroğul, *a.g.e.*, s.116-117.

¹⁰⁷ Mütercimler-Öke, *a.g.e.*, s.104-105.

¹⁰⁸ Emel Baştürk Akca. (2006). Türk Dış Politikasında İdealizmden Demokrat Parti’den Adalet ve Kalkınma Partisi’ne Kadar Türk-Amerikan İlişkileri. Nejat Doğan-Mahir Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.260.

DP, dış politikada bloklar arası soğuk savaşı körükleyerek Türkiye'ye yapılan Batı yardımını çoğaltmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda attığı adımlar ülkeyi sıcak savaşa sürüklemek üzereydi. 1958 Temmuz ayında Irak'ta devrim olunca, Türkiye'nin fiili müdahalesini, ABD önlemiştir. Bu olayda, belki psikolojik faktör de etkili olmuştur. DP iktidarı, kendisinin de bir askeri darbe ile devrilmesinden çekinmiştir. 1960 başlarında ABD ile imzalanan bir ikili anlaşmaya göre, “dolaylı bir saldırı” durumunda, hükümetin çağrısı ile Amerikan birliklerinin gelmesi, muhalefeti şiddetli itirazlarına karşın, kabul edilmiştir¹⁰⁹.

Eisenhower Doktrini, iki bakımdan Amerikan dış politikası için mühim bir gelişmeyi ifade etmektedir. Birincisi, Amerika'nın Ortadoğu ile bağlantı alanını bir hayli genişletmesidir. Her ne kadar Amerika Ortadoğu ile ilgisini ilk defa Truman Doktrini ile göstermişse de Truman Doktrini sadece Türkiye ve Yunanistan'a ve yine sadece askeri yardım yapılmasını öngörmekteydi. Hâlbuki Eisenhower Doktrini, bütün bir Ortadoğu bölgesini içine almakta ve Amerikan askerlerinin kullanması suretiyle, bölgedeki ülkeleri komünizme karşı savunulmasını da üzerine almaktadır. İkinci olarak bu doktrin ile Amerika, İngiltere ve Fransa'nın Ortadoğu'da bıraktıkları boşluğu bizzat doldurmak üzere harekete geçmekte ve aynı zamanda bölgede Sovyet Rusya'nın karşına dikilmektedir. Amerika ve Sovyet Rusya ilk kez Ortadoğu'da karşı karşıya gelmeye başlamıştır¹¹⁰.

ABD'nin, Türkiye'nin, Irak'ın ve Pakistan'ın pratikte savunmalarını üstlenmesi soncu NATO ile Bağdat Paktı arasındaki doğrudan bağlantı dolaylı olarak gerçekleşmiştir. Menderes hükümeti, bunun sonucu olarak da hedefine ulaşmıştır. Çünkü ABD bölgedeki Türk siyasi, askeri gelişmelerde belirleyici bir rol oynamak zorundalığı ortaya çıkmıştır. Bu rol 1957 yılı başlarında açıklanan “Eisenhower Doktrini” ile başlamıştır. Türk hükümeti Eisenhower Doktrini'ni büyük bir memnunlukla karşılamıştır. Truman Doktrini'nden sonra bu ABD'nin Türkiye'yi askeri ve ekonomik açıdan destekleyen ikinci bir sorumluluk üstlenmesi sayılmıştır.

Eisenhower Doktrini Amerika'nın Ortadoğu'daki politikasını canlandırmıştır. Mısır ve Suriye'nin 1950'li yılların ortalarından itibaren Sovyetler Birliği ile sıkı askeri ve ekonomik ilişkilere girmeleri Sovyetler Birliği'nin bölgede

¹⁰⁹ Tunçay, *a.g.m.*, s.185.

¹¹⁰ Armaoğlu, *a.g.e.*, s.503.

daha etkin olmasını sağlamıştır. İki büyük süper gücün kendi çıkarlarını korumak için bölgedeki olaylara değişik şekilde müdahale ederlerken, aralarındaki bu çıkar anlaşmazlığı aynı zamanda Batı yanlısı ülkeler ile Türkiye, Irak, Ürdün ve Lübnan’a gibi Sovyet yanlısı “olumsuz tarafsızlık” uygulayan Mısır ve Suriye gibi ülkeler arasındaki anlaşmazlıkları da arttırmıştır. Bu durum 1957–1958 yıllarında Ortadoğu’da bir takım krize yol açmakla kalmamış, bölgede bir takım çatışmalara yol açmıştır. Bununla da kalmayıp, Türkiye’nin iç politikasını da etkilemiştir¹¹¹.

Büyük ümitlerle kurulan Bağdat Paktı’nın Daimi Konseyi ilk toplantısını 1955 Kasım’ında Bağdat’ta yapmıştır. Bu toplantı sonunda 22 Kasım’da yayınlanan resmi tebliğde teşkilatın konseyden başka bir Daimi Askeri Komite ve bir Ekonomik Komite ile donatılması, teşkilat merkezinin de Bağdat’ta bulunması kararlarının alındığı açıklanmıştır. ABD 1 Kasım 1955’te Washington’da yapılan resmi açıklama uyarınca, bu toplantıya bir gözlemci heyet göndermiştir. Daimi Konseyin resmi tebliğinde, ABD’nin konseyle devamlı askeri ve siyasi ittifak kurmak ve ekonomik komite kurulurken bunla ilgili toplantılarda bir gözlemci bulundurma yolunda karar aldığıının açıklandığı önemi belirtilmektedir¹¹².

Ocak 1957’de Eisenhower Doktrini ilan edilirken, Mart’ta da Amerika Bağdat Paktı’nın Askeri Komitesine katılmayı kabul etmiştir. Ancak bütün bunlar ve İran’a yardımın arttırılması İran’ın şikâyetlerini bitirmemiştir. Şah daha 1958 Ocağında başlayarak üyelikten çekileceği tehdidini telaffuz etmeye başlamıştır. Kendi ifadesi ile yardım söz konusu olduğunda tarafsızlık daha kârlıdır¹¹³.

Türk siyasal hayatı açısından ele alınırsa Amerikan uzmanlarının görüşlerini, DP’nin programında ortaya koyduğu fikirlere çok yakın oldukları görülmektedir. Onlarda tıpkı DP’liler gibi “Bürokrat Sınıf”ı Türkiye de geri kalmışlığın başlıca sorumlusu olarak görmektedir. Bu temel görüşün sonucu olarak da devleti Türk iktisadi hayatından koparmak ümidiyle birçok öneride bulunmuşlardır. Türkiye’nin iktisadi kalkınmasında tarıma öncelik veren, devletçiliği ancak temel alt yapı yatırımlarına hasreden ve eğitim, sağlık gibi konularda, bu

¹¹¹ Bağcı, *a.g.e.*, ss.83-90.

¹¹² Mehmet Gönübol ve Haluk Gülman. (1996). İkinci Dünya Savaşından sonra Türk Dış Politikası. *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.267.

¹¹³ Gökhan Çetinsaya. (2001).Türk-İran İlişkileri. *Türk Dış Politikasının Analizi*, F. Sönmezoğlu (Der.), Der Yayınları, İstanbul, s.143.

çerçeve de rasyonel önerilerde bulunan bir model sunmuşlardır. Aynı görüşü kısa bir süre sonra Türkiye'ye gelerek memleketimizle ilgi bir rapor hazırlayan başka bir heyet incelemesinde görmekteyiz. Dünya bankası uzmanlarından Barker başkanlığındaki bu heyet çalışmalarına 1949 yılında başlamış ve incelemesini DP iktidara geldikten sonra tamamlamıştır.

Barker raporunda:

“Türkiye'nin bir gaye olarak endüstrileşmeyi terk etmesi gerektiğini telkin etmek istemiyoruz. İfade etmek istediğimiz husus, bu gayeye varan en kestirme yolun, zirai kalkınmaya daha ziyade ehemmiyet verilmek suretiyle elde edileceği keyfiyetidir.”

Barker raporuna göre Türkiye'de geliştirilmesi gereken sanayi dalları öncelik sırasına göre şöyledir:

- Tarımsal ürünler işleyene endüstri dalları ve pamuk çırçırılama makineleri,
- Küçük döküm haneler, kalıp ve kaplama makineleri soba imalatı, basit tulumalar, saban, çekiç, testere vb.
- Çimento, tuğla, kiremit, cam vb.
- Deri işleri, kundura,
- Möble, kaplama, tahta sanayi,
- Hafif kimya, (aşı ve serum sabun, haşerat öldürücü)
- Seramik eşya, çömlekçilik,
- Köy el sanatları.

Buna karşılık, aynı rapora göre Türkiye de geliştirilmemesi gereken sanayi dalları da şunlardır:

- Her çeşit lüks eşya,
- Ağır makine ve madeni eşya

-Ağır kimya,

-Selüloz ve kâğıt.

Görüldüğü gibi, Barker raporu Türkiye’de tarıma öncelik veren bir kalkınma stratejisi önermekte ve bunun da özel teşebbüs öncülüğü ile gerçekleştirilebileceğini ileri sürmektedir¹¹⁴.

DP iktidarının Türkiye’yi ABD’ye bağımlı hale getirdiği eleştirileri yapılmıştır. Bu durum aslında DP’nin değil, II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye Cumhuriyeti’nin genel politikası olmuş, Türkiye ile ABD arasında 1947 ile 1960 yılları arasında toplam 91 adet ikili antlaşma yapılmıştır. Bunlardan bir bölümü açık, bir bölümü de gizli antlaşmalardır. Açık antlaşmaların 16’sını kanunla onaylanan, 12’sini harita antlaşması mahiyetinde olan, 26’sını yardım, 14’ünü NATO ittifakıyla ilgili ve 13’ünü de 1954 tarihli Askeri Kolaylıklar Antlaşması’ndan güç alan antlaşmalar oluşturmaktadır¹¹⁵.

1960 Mayıs’ının üçüncü haftasında Silahlı Kuvvetler (Harp Okulunun Yürüyüşü gibi hareketlerle) hükümete karşı karşıtlıklarını açıkça belli etmişlerdir. Bu durumda DP Genel İdare Kurulu toplanmış ve bir tutum ve kadro değişikliği sağlamaya çalışmıştır. Ancak Menderes razı olmamıştır. DP iktidarının bir askeri darbe ile devrilmesinin siyasi nedenleri üzerinde, bu vakte kadar çeşitli kaynaklarda çokça durulmuştur. Belki boşluk yeterince uygulanmayan bir nokta, Menderes’in ekonomik sıkıntılara çare aramak için son zamanlarda Sovyetlerle ilişki kurmaya çalışmış, ABD’nin 27 Mayıs müdahalesine ses çıkartmayışının nedeni, büyük olasılıkla bununla ilgili olmuştur¹¹⁶. Irak’taki darbenin ardından iki yıl sonra modern Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihindeki ilk askeri darbe, 27 Mayıs 1960’ta yapılmıştır. Menderes Hükümeti’nin Ortadoğu’daki “İstikrar Politikası” böylece kesintiye uğramıştır¹¹⁷.

¹¹⁴ Timur, *a.g.e.*, ss.72-73.

¹¹⁵ Yücel, *a.g.m.*, s.847.

¹¹⁶ Tunçay, *a.g.m.*, s.187.

¹¹⁷ Hüseyin Bağcı. (2001). Demokrat Parti’nin Ortadoğu Politikası. *Türk Dış Politikasının Analizi*, F. Sönmezoğlu (Der.), Der Yayınları, İstanbul, s.134.

1.2.8.2. Sanayi, Mali ve Zirai Politikaları

On yıllık DP iktidarı döneminin ilk üç yılı DP'nin en parlak yılları olarak söylenebilir. Bu dönemde sabit fiyatlarla %13'ü bulan yıllık ortalama gelişme hızı,¹¹⁸ 1954 yılından itibaren giderek düşmeye başlamıştır. Bu olumsuzluğun en önemli nedenleri arasında, planlama anlayışından uzak ve gelişigüzel yapılan yatırımların yanı sıra bütçe açıklarına ve emisyon hızına dikkat edilmemesi sonucunda giderek bir üretim darboğazına girilmiştir.

1950-1954 yılları arasında ortalama %35 olarak seyreden enflasyon bir ara ekonomik buhran nedeniyle hızlı bir yükseliş göstermiş ve %23'e kadar çıkmışsa da, 1959 yılında denetim altına alınabilmiş ve bu yıldan itibaren tek rakamlı hale getirilebilmiştir¹¹⁹. Türkiye'de 1954-1959 yılları arasındaki yüksek enflasyon, serbest teşebbüse ağırlık veren, özellikle talep yaratan, tüketim, ekonomik ve psiko-sosyal tesirleri kamçılayan bir talep enflasyonu olarak nitelendirilmiştir. Dönemin sonlarına doğru üretim tıkanıklıklarının belirlediği enflasyon ise, maliyet enflasyonu olarak adlandırılmıştır¹²⁰.

1960 yılına gelindiği zaman, DP'nin iktidarı döneminde gerek tarımsal alanda, gerekse sanayi alanında önemli gelişmelerin sağlandığı anlaşılmaktadır. Bu on yıllık dönemde sanayi alanında %78 olarak gerçekleşen artışın, sanayinin milli gelirdeki payını %16'dan %22'ye yükselttiği¹²¹ ve bunun bir sonucu olarak sınaî üretim endeksinin, 1960 yılında 256'ya çıktığı; bu artışın imalat sektöründe 279'a, gıda sanayinde 311'e, elektrik üretiminde ise 390'a yükseldiği görülmektedir¹²².

Türkiye 1950-60 yılları arasında elektrik enerjisi üretiminde büyük hamle yapmıştır. 1950 yılında 737.000.000 kw saat olan enerji üretimini, 1960 yılında 2.815.000.000 kw saate yükseltmiştir.

Taşkömürü üretimi 4.000.000 tondan 6.550.000 tona; linyit üretimi de 957.000 tondan 2.602.000 tona yükselmiştir.

¹¹⁸ Korkut Boratav. (1969). *100 Soruda Gelir Dağılımı*. İstanbul, s.186.

¹¹⁹ Mustafa Albayrak. (2002). DP Hükümetinin Politikaları. Güzel, H.C. Çiçek, K. Koca, S. (Ed.), *Türkler*, c. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.858-859.

¹²⁰ Ahmet Kılıçbay. (1984). *Türk Ekonomisinde Enflasyonun Anatomisi*. İstanbul, ss.6-7.

¹²¹ Albayrak, *DP Hükümetinin Politikaları*, s.859.

¹²² İsmail Cem. (1970). *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*. İstanbul, s.402.

Yıllık kapasitesi 300.000 ton olan Batman Rafinerisi'nin kapasitesi 700.000 tona yükselirken, Mersin'de 3.250.000 ton kapasiteli, İzmit'te ise 1.000.000 ton kapasiteli iki büyük rafinerinin temelleri atılmıştır.

Endüstri on yılda 9 kat büyümüştür. Ayrıca özel sektör teşvik edilmiştir. Yünlü ve pamuklu sanayide iş sayısı 290.000 iken 1958 sonunda bu sayı 1.000.000'a yükselmiştir. Mevcut tezgâh sayısı 6.316'dan 18.257'ye çıkmıştır. Tekstil sanayinde üretim miktarı 250.000.000'dan 785.000.000'a ulaşmıştır.

DP döneminde yapılan 16 yeni fabrika ve mevcut 4 fabrikanın kapasitelerinin genişletilmesi sonucu 1950'de 395.000 ton olan çimento üretimi, 1960 yılında 2.000.000 tona; 1962 yılında da 2.700.000 tona ulaşmıştır.

11 Şeker fabrikası tamamlanarak hizmete açılmış, 2 fabrika da 1961 yılında tamamlanmıştır. 1950'de 137.000 ton olan Şeker üretimi 1959 yılında 500.000 tona yükselmiştir.

Kok, pik ve pik boru üretimleri on yıl içinde üçer kat artmıştır. Öte yandan çelik üretimi de %208 oranında yükselmiştir.

1949 yılının 18 bin ton kâğıt üretimi 1960'a gelindiğinde 63 bin tona ulaşmıştır. 1949'da kişi başına kâğıt üretimi 1 kg iken, bu sayı 1960'a gelindiğinde 6 kg olmuştur.

1950'de 14.542.000 hektar olan ekim alanları, 1960 yılında 25.000.000 hektara yaklaşmıştır. Tarımda modernizasyonla birlikte (traktör sayısı 10 yılda 16.585'ten 42.135'e yükselirken, gübre kullanımı 10 yılda 4 kat artmıştır.) Türk tarımı altın devrini yaşadı. Buğday üretimi 4.000.000 tondan 8.500.000 tona, pancar üretimi 850.000 tondan 4.500.000 tona, pamuk üretimi de 120 tondan 180 tona yükselmiştir. Bu gelişme, tahılı muhafaza ve onun ihraç pazarlarına sevkini kolaylaştıracak tesislere olan ihtiyacı da arttırdığından yeni silolar ve hububat depoları inşası programını ortaya çıkarmıştır. DP döneminde 14 betonarme silo, 70 çelik silo, 390 çelik depo ve kâğıt ambar inşa edilerek hizmete alınmıştır. 1950

yılında 58.101 köy ve mahallenin 8.809'unda içme suyu varken, 1959 yılında bu sayı 33.554'e yükselmiştir¹²³.

DP döneminde o güne kadar boş akan sular değerlendirilmiş, kurak toprakları nemalandıracak ve enerji üretecek birer kaynak haline getirilmiştir. DP iktidarı 19 büyük baraj inşasını programa almış ve bunların büyük bir kısmını gerçekleştirmiştir: Sarıyar, Seyhan, Ayrancı, Sille, Kemer, Demirköprü, Samsa ve Hirfanlı Barajları DP iktidarı döneminde tamamlanarak faaliyete geçmiştir. Mamasun, May, Apa ve Altınapa Barajlarında 1960 yılında; Kesikköprü, Almus, Sarımsaklı, Selevir, Seyitler ve İbrala Barajlarında da 27 Mayıs Darbesi'nden birkaç yıl sonra üretim başlamıştır. 1950'de barajlardaki toplanan su hacmi 157.000.000 m³ iken, 1959'da kapasite 80 kat artarak 13.000.000.000 m³ seviyesine ulaşmıştır. Sulanan arazi de 547.000 dönümden 1.521.000.000 dönüme çıkmıştır¹²⁴.

Türkiye'nin Milli Geliri 1950 yılında cari fiyatlarla 10.384.000.000 TL iken, bu sayı 1960'da 48.963.000.000 TL olmuştur. Para arzı 1.003.000.000 liradan 4.586.000.000, ihracat 263.000.000 dolardan 321.000.000 yükselirken ithalat 286.000.000 dolardan 468.000.000 dolara çıkmıştır. Kamu yatırımları 1950'de 327.000.000 lira iken 1960'da 4.030.000.000'a yükselmiştir. Özel yatırımlar ise 673.000.000 liradan 3.749.000.000 liraya çıkmıştır.

Karayolları üzerine 1323 köprü yapılmıştır. Bu köprülerin uzunluğu 52.647 metredir. 1950-1960 arası asfalt yollar 17.465 km'den 40.800 km'ye yükselmiştir. Ayrıca DP iktidarı döneminde hedeflenen 150.000 km'lik köy yolları şebekesinin 54.670 km'lik kısmı tamamlanmıştır.

Mersin, İskenderun, Haydarpaşa, Salıpazarı, Samsun, Giresun ve Trabzon limanları yapılarak hizmete girmiştir.

1960 bütçesine konan tahsisat, 1950 yılından %152 fazladır. Ayrıca her yıl "karşılık para fonu"ndan Milli Savunma'ya liberasyon yolu ile tahsisler yapılmıştır.

¹²³ Yücel, *a.g.m.*, s.848.

¹²⁴ Yücel, *a.g.m.*, s.848.

1950-54 döneminde, TBMM'den 746 kanun, 147 kararname geçmişken bu sayı 1954-57 döneminde 646 kanun, 243 kararname olmuştur. 1957-60 döneminde ise, 426 kanun ve 164 kararname kabul edilmiştir.

1.2.8.3. Eğitim Politikaları

1950'de 20.900.000 olan Türkiye nüfusu, 1960 yılına gelindiğinde 27.700.000 ulaşmıştır. 1960 bütçesinde Milli Eğitime ayrılan tahsisat, 1950 yılından %470,7 fazladır. Ayrıca ilkokul sayısı 12.511'den 22.011'e, ilkokul öğretmeni sayısı da 33.844'den 53.174'e yükselmiştir. Ortaokullar 343 iken 688, liseler de 59 iken 138'e çıkmıştır. 1950 yılında 76.931 olan ortaöğretim öğretmenlerinin sayısı 1960 yılında 306.851 olmuştur. Öte yandan Demokrat Parti, iktidara geldiğinde 4 olan İmam Hatip Lisesi sayısını 16'ya çıkarmıştır¹²⁵.

Kuruluşundan kapatılmasına kadar 20 bin mezun veren Köy Enstitüleri'nin Öğretmen Okullarına dönüştürülmesi 1950-60 döneminin çok eleştirilen icraatlarından biri olmuştur. Kapatılma sebebi olarak farklı gerekçeler ileri sürülmekle birlikte esas sebebi Demokrat Parti'nin var olma nedenine bağlanmaktadır: Köyün kente yürüyüşü olarak özetlediğimiz Demokrat Parti, köyü köyde tutup kalkınmayı köyden başlatmak gibi bir düşünceye sahip olmamıştır. Köy Enstitüleri ise köyün ve köylünün köyde kalıp orada kalkınması için düşünülmüştür. Demokrat Parti iktidarı ile Köy Enstitüleri zaten misyonunu tamamlamıştır. Demokrat Parti'nin misyonuna uygun okullar ise, "çağdaş misyonerlik okulları" olmuştur. Sinanoğlu'nun bu okullarla ilgili yaklaşımı şöyledir:

"Türk biliminin Türkiye'de gelişmesine önemli bir engel teşkil eden bu okullar, eğitim düzenimizin gitgide ve hızla yabancılaşmasına yol açan işleve sahip olmuşlardır. 1953 yılına kadar sadece Samsun ve Trabzon St. Joseph gibi, Robert Kolej gibi okullarda böyle bir eğitim uygulanmakta ve bu okulların amaçları herkesçe bilinmekteydi. 1930'larda kurulan Türk Eğitim Derneği'nin Yenişehir Lisesi, 1953 yılında İngilizce eğitim yapan Ankara Koleji'ne dönüştürüldü. Bu işi örgütleyen İngiliz Mr. Browning, 20 yıl sonra İngiliz Kraliçesinden madalya aldı. Çünkü başlayan yabancı oyunu tuttu ve

¹²⁵ Yücel, *a.g.m.*, s.848.

İngilizce eğitim yapan Anadolu Liseleri, Kolejler ve daha sonra da üniversiteler hızla yayıldı... Türkiye kendi bütçesinden misyonerlik okulları açmaya başladı.”¹²⁶

1950 yılında Ankara, İstanbul ve İstanbul Teknik Üniversiteleri mevcut bulunmaktaydı. 1950-60 arasında ise Ege (1955), Karadeniz Teknik (1955), Ortadoğu Teknik (1957) ve Atatürk (1958) Üniversiteleri kurulmuştur¹²⁷. 1950’de yüksek öğrenimde 24.919 öğrenci varken, öğrenci sayısı 1960 yılında 56.718’e yükselmiştir.

1.2.8.4. Kültür ve Sanat Politikaları

Cumhuriyet’le birlikte her alanda yurtdışından getirilen uzmanlara İkinci Dünya Savaşı yıllarında Avrupa’dan kaçan bilim adamlarıyla sanatçılar eklenmiş ve DP iktidara geldiğinde sanat altyapısı güçlü bir Türkiye devralmıştır. Ancak DP’nin kültür-sanat politikalarına önem verdiği, hatta böyle bir politikasının olduğu söylenemez. Kültür ve sanatta ilerleme tamamen eğitim seviyesi ile ilgilidir¹²⁸. Demokrat Parti döneminde kültür ve sanatın ihmal edilmesi sonucu önceki yıllarda olduğu gibi empozeyle değil, kendi başarılarıyla sivrilenler görülmüştür.

İlk mezunlarını 1941’de veren Devlet Konservatuvarı’na, DP döneminde yenileri eklenememiş, burası da 1940’lı yıllardaki altın devrini 1950’lerde yaşayamamıştır. Macaristan’dan 1930’lu yıllarda getirilen ünlü besteci Bela Bartok’un çabalarıyla 1937 yılından itibaren musiki folklorunu içeren geniş araştırmalar yapılmıştır. Başta Muzaffer Sarısözen olmak üzere Halil Bedii Yönetken ve Mahmut Ragıp Gazimihal tarafından yürütülen bu derleme çalışmaları sonunda 1952 yılında bir arşiv meydana getirilmiştir. Ancak 1952’den sonra Muzaffer Sarısözen’in kişisel çabalarıyla derlediği türkülerden başka musiki folkloruna ilişkin ciddi bir çalışma yapılmamıştır¹²⁹.

Müzik alanında köyden kente göçün bir ürünü olan ve 1970’li yıllarda doğan “arabesk” müzik için sosyal alt yapı 1950’lerden itibaren oluşmaya başlamıştır. Öte yandan Klasik Türk Müziği yine zirvede yerini almıştır. Ankara’da

¹²⁶ Oktay Sinanoğlu. (2001). *Bir Nev York Rüyası “Bye Bye”*. 2. Baskı, Otopsi Yayınevi, İstanbul, ss.111-112.

¹²⁷ Yücel, a.g.m., s.848.

¹²⁸ Yücel, a.g.m., s.849.

¹²⁹ Yücel, a.g.m., s.848.

Dörtüol Aile Çay Bahçesi ile Samanpazarı'ndaki Esenpark; İstanbul'da da Tepebaşı ile Bomonti, halkın rağbet ettiği her akşam fasıllarıyla meşhur mekânlardan olmuştur. İstanbul'da Selahattin Pınar, Yorgo ve Aleko Bacanos, Şerif İçli ve Şükrü Tunar gibi devrin en meşhur bestekârları program yaparken, Ankara'da kemani Selahattin İnal ve kanuni Nuri Şenneyli gibi, bestecilikleriyle birlikte yorumculuklarıyla da ünlenmiş sanatçıların programları hınca hınç dolmuştur. Klasik Türk Müziği'nin en büyük bestecisi olarak kabul edilen Saadettin Kaynak, ömrünün son on yılına rastlayan 1950-60 döneminde hız keserken, Münir Nurettin Selçuk zirvede kalmıştır. 20. yüzyılın en büyük yorumcusu olarak kabul edilen Zeki Müren'in tanınması da 1950-60 dönemine rastlamıştır. Devletin zorlamasıyla ayakta duran opera, senfoni orkestrası ve bale gibi sanatlara 1950-60 döneminde toplumsal belirleyicilik açısından yine ilgi olmamıştır¹³⁰.

1950-1960 arası, yeni eğilimleri gerçekleştiren resim sanatçılarının dönemi olmuştur. Nuri İyem, Neşet Günal gibi toplumun eğiliminde görülen sanatçıların yanı sıra Orhan Peker, Nedim Günsür, Adnan Çoker kişisel üsluplarını başarıyla ortaya koyan sanatçılardır. Bu sanatçılara Eren Eyüpoğlu, Aliye Berger gibi resim ilgilerini özgün biçimlerde geliştiren ressamaları da kuşak farkına rağmen katmak gerekmektedir¹³¹.

1950-1960 yılları arasında Türk sineması, sinemayı doğrudan doğruya meslek olarak benimseyen nesil sayesinde ayrı bir sanat olarak gelişme imkânı bulmuştur. Türk sinemasında sinemacılar dönemi olarak adlandırılan bu dönemin öncüsü Ömer Lütfi Akad olmuştur. 1952 yılında çevrilen Kanun Namına isimli polisiye film ile sinema dili başarılı olarak kullanılmıştır. Ayrıca çekilen filmlerde Anadolu yaşamı başarıyla canlandırılmış, folklor malzemesi büyük bir gerçekçilikle filmlerde kullanılmıştır. Bu dönemin önemli özelliklerinden biri de, filmlerin tiyatro unsurlarından kurtularak, sinema sanatına has nitelikler kazanmış olmasıdır. İlk renkli Türk filmi olan Halıcı Kız'ın çekimleri, Muhsin Ertuğrul tarafından bu dönemde gerçekleştirilmiştir¹³².

¹³⁰ Murat Katoğlu. (2008). Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür, Sanat. S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908 – 1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, s.441.

¹³¹ Sezer Tansuğ. *Resim Sanatının Tarihi*. Remzi Kitabevi, s.163.

¹³² Yücel, a.g.m., s.849.

1950-1960 yıllarında tiyatrodan da önemli atılımlar görülür. Özellikle Devlet Tiyatroları, 1954-1958 arası Muhsin Ertuğrul yönetimi ile daha sonra da Cüneyt Gökçer ile başarıdan başarıya koşmuştur: 1941-1950 arası oynanan piyes toplamı 32’de kalırken 1950-1960 döneminde bu sayı 147’ye çıkmıştır¹³³. Tiyatro yazarlığı da 1950-1960 döneminde gelişmiş, “Eleştirel Dönem” olarak tanımlanan bu dönemde Orhan Asena, Turgut Özakman, Necati Cumalı, Çetin Altan ve Refik Erduran ün yapmışlardır.

Mimarlık, 1950-1960 arası mimarlıkta en genel özellik ünlü mimarların ürünlerini kopya etme çabaları olarak değerlendirilebilir. Kitap ve dergi gibi yayınların kolaylıkla temini ve sıkça gidilebilen seyahatler mimari ufku genişletmiştir¹³⁴. Mimari eylemler arasında büyük çapta endüstri yapıları üretilmesi, şehircilik çalışmaları, kampüs planlamaları yer almıştır. Büyük kentlerin merkezlerine yakın, halkın mimarisi olarak tanımlanabilecek gecekondan yerleşmeleri ilk kez bu dönemde görülmektedir. 1950-60 dönemine damgasını vuran başlıca eserler, Ankara’da Ulus İşhanı ve Çarşısı, Maltepe Camii, ilk gökdelen denemesi olan Emek İşhanı, DSİ Genel Müdürlüğü; İstanbul’da Hilton, Sheraton ve Çınar Otelleri, Belediye Sarayı, Manifaturacılar Çarşısı olarak sayılabilir.

1950-1960 dönemi Türk Edebiyatı “köyün keşfi ve edebiyatçıların köye yürüyüşü” olarak özetlenebilir. Bir diğer deyişle Demokrat Parti döneminde köy kente yürürken, Edebiyat da köye doğru yürümüştür. Köy Enstitülü yazarlarla köyü yakından tanıyan yazarların birbiri ardı sıra ürün vermeleri bu döneme rastlamaktadır. “Üç Kemal” olarak adlandırılan Orhan Kemal, Yaşar Kemal ve Kemal Tahir’in 1954 yılından itibaren yayınlanan köyü konu alan romanları köy edebiyatının ilk örnekleridir¹³⁵. Bu akımın diğer yazarları arasında Reşat Deniz, Sami Kocagöz, Necati Cumalı ve Fakir Baykurt sayılabilir. Buna karşın bireyi öne alan ve varoluşçulukla bilinç akımı tekniğinden etkilenen Onat Kutlar, Erdal Öz, Bilge Karasu bu dönemde özgün eserler vermişlerdir¹³⁶. Şiirde de 1940’lı yılların “Garip Hareketi”ne taban tabana zıt “İkinci Yeni Akımı” bu yıllarda doğmuştur. Söyleyişteki rahatlık yerini şiir dilini zorlamaya; anlaşılabilirlik yerini anlamca

¹³³ Katoğlu, *a.g.m.*, s.446.

¹³⁴ Yücel, *a.g.m.*, s.849.

¹³⁵ Yücel, *a.g.m.*, s.850.

¹³⁶ Albayrak, *DP Hükümetinin Politikaları*, s.860.

kapalılığa; somut yerini soyutlaşmaya bırakmıştır. Cemal Süreya ve Edip Cansever Marksist görüşle gerçeküstücülüğü sentezlemeye çalışmış, Sezai Karakoç da yine gerçeküstücü üslupla Türk-İslam mistizmini ifade eden orijinal Şiirler yazmıştır. İlhan Berk, Ece Ayhan, Atilla İlhan ve Ülkü Tamer İkinci Yeni Akım'ın diğer başlıca şairleridir¹³⁷.

1950-60 döneminin önemli şiir hareketlerinden biri de Ankara'da 1950 yılında çıkmaya başlayan Hisar Dergisi olmuştur. Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Gültekin Samanoğlu gibi şairler bu dergide yazdıkları şiirlerle isimlerinden söz ettirmişlerdi.

Nurettin Topçu, Hilmi Ziya Ülken, Cahit Okurer, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Osman Turan, Mehmet Kaplan ve 1954 yılında şüpheli bir uçak kazasında vefat eden Remzi Oğuz Arık 1950-60 döneminin düşünce dünyasında ilk akla gelen isimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Nurettin Topçu'nun 1952 yılında kaleme aldığı "Din ile Kinin Mücadelesi" makalesi ve Hareket Dergisi'nde yazdıkları, fikir dünyasının ne kadar ileri bir noktada olduğunun başlıca göstergesidir.

Hareket, Türk Yurdu, Bizim Türkiye, Büyük Doğu ve İstanbul dergilerinin yanı sıra -her ne kadar bir şiir dergisi görünümünde de olsa- Hisar Dergisi, fikir hayatına önemli katkılar sağlayan dergiler arasında sayılabilir. Tarık Buğra ve M. Fahri Oğuz'un hikâyeleri ile Cemil Meriç'in şairane denemelerinin bir kısmı Hisar'da çıkmıştır¹³⁸. Yeni İslamcılık olarak adlandırılabilir görüşün Necip Fazıl Kısakürek'ten Sezai Karakoç, Nuri Pakdil ve Rasim Özdenören çizgisine doğru gelişimi de bu yıllardan itibaren başlamıştır.

Cumhuriyet'ten önce sayıları 7 olan müzelere 1923-40 arası 22, 1941-50 arası 7 müze daha eklenmiş ve 1950'ye gelindiğinde toplam müze 36'yı bulmuştur. 1950-60 arası faaliyete geçen yeni müze sayısı 13'tür. Bunlardan en önemlileri TBMM ve Anıtkabir Müzeleridir¹³⁹.

¹³⁷ Yücel, *a.g.m.*, s.850.

¹³⁸ Yücel, *a.g.m.*, s.850.

¹³⁹ Katoğlu, *a.g.m.*, s.465.

1950-60 dönemi sporda birkaç başarının kazanıldığı, Güreş ve Futbol dışında spor dallarına ilginin olmadığı yıllar olmuştur. Güreşçilerin 1948 Olimpiyatlarındaki başarılarından sonra 1952 Olimpiyatları'nda da benzer başarı beklenirken 1952 Helsinki Olimpiyatları'na çok az bir zaman kala Nasuh Akar, Gazanfer Bilge, Celal Atik ve Yaşar Doğu'nun profesyonel ilan edilip olimpiyatlara gidememesi uzun süre eleştiri konusu olmuştur. Helsinki'de Serbest Güreşte 52 kiloda Hasan Gemici ile 62 kiloda Bayram Şit altın madalya almışlardır. 1956 Melbourne Olimpiyatları'nda da madalyalar güreşten gelmiştir. Serbestte 57 kilo güreşçisi Mustafa Dağıstanlı ile ağır siklet Hamit Kaplan, Greko-Romen'de 73 kilo güreşçisi Mithat Bayrak altın madalya kazanmışlardır. 27 Mayıs'tan 3 ay sonra yapılan 1960 Roma Olimpiyatları'nda Türk Güreşçiler 7 altın 2 gümüş madalya kazanmışlardır.

Futbolda 1952 yılında profesyonellik kabul edilmiştir. İstanbul Profesyonel ligi kurulmuştur. 1954'te ilk Dünya Kupası'na katılan Türk Milli Takımı bir varlık gösterememiştir. Ancak 1956 yılında Avrupa'da fırtına gibi esen Macaristan'ı 3-1 yenerek adından söz ettirmiştir. Galatasaraylı Kadri Aytaç'ın 57.500 TL karşılığında Karagümrük Kulübü'ne geçmesi 1958 yılının sporda en çok konuşulan konusu olmuştur¹⁴⁰. 1958 yılında ulusal lig oluşturulmuştur. 1958-1959 sezonunda Birinci Futbol Ligi'nin ilk Şampiyonluğunu Fenerbahçe kazanmıştır.

¹⁴⁰ Yücel, *a.g.m.*, s.850.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DP DÖNEMİ BİBLİYOGRAFYA ÇALIŞMASI

2.1. Biyografiler

Atalay, Mustafa. (1959). *Adnan Menderes ve Hayatı*. Sevinç Matbaası, Ankara.

Atalay, Mustafa. (1958). *Celal Bayar ve Hayatı*. Sevinç Matbaası, Ankara.

Aydemir, Şevket Süreyya. (1985). *İkinci Adam (1908-1950)*. c.I-III, 5. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Günver, Semih. (1985). *Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü*. Bilgi Yayınevi, Ankara.

Parsadan, Sabahattin. Hunca, Cemalettin. ve Göktürk, İsmail. *Adnan Menderes'in Siyasî Hayatı ve Nutukları*. Türk Basın Ajansı Yayınları.

Şen, Erdal. (2010). *Bir Yiğit Vardı, Başbakan Adnan Menderes'in Hayatı*. Yitik Hazine Yayınları, İstanbul.

Turan, Şerafettin. (2000). *İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği*. Ankara.

2.2. Demokrat Parti Yayınları

Adnan Menderes'in Bütçe Umumî Heyeti Hakkındaki Demeci. (1946). *DP Başkanlığı Yayınları*, Sakarya Basımevi, Ankara.

Alsancak İlçesi Çalışma Raporu 1955-1957. Morypek Basımevi, İzmir.

Atatürk'ten Bir Hatıra ve Muhalefetin Akim Kalan Birleşme Teşebbüsü, Bozguna Uğrayan Tek Cephe. (1954). *Demokrat Parti Neşriyatı*. Güneş Matbaası, Ankara.

Demirer, Mehmet Arif. (1994). *Demokrat Parti*. DP Yayınları, İstanbul.

Demokrat Parti Beşiktaş İlçe İdare Kurulu. *DP Beşiktaş İlçesinin Üçüncü Kongresine Sunulan Faaliyet Raporu*. (1949). İstanbul.

Demokrat Parti Eminönü İlçesi Kongresi Kongre Müdafaanamesi. (1950). Alişan Dobra Matbaası, İstanbul.

Demokrat Parti İstanbul İl Başkanlığı. *1948 Yılı Kongresine Arzolanın İl İdare Kurulu Faaliyet Raporu*, (1948). İstanbul.

Demokrat Parti İstanbul İl İdare Kurulu Başkanlığı. *1949 Yılı Kongresine Arzolanın İl İdare Kurulu Raporu*. (1949). İstanbul.

Demokrat Parti İstanbul İl İdare Kurulu Başkanlığı. *1950 İstanbul İl Kongresine Arzolanın İl İdare Kurulu Raporu*. (1950). İstanbul.

Demokrat Parti İstanbul İl İdare Kurulu Başkanlığı. *Kongreye Arzolanın İl Müteşebbis Raporu*. (1947). İstanbul.

Demokrat Parti İstanbul İl İdare Kurulu Raporu. (20.5.1948). Güneş Matbaası, Ankara.

Demokrat Parti Kadıköy İlçe İdare Kurulu. *Demokrat Parti Kadıköy Beşinci İlçe Kongresi Faaliyet Raporu*. (9.12.1950). İstanbul.

Demokrat Parti Manisa İl Başkanlığı. *Manisa Merkez İlçesi 4. Yıllık Kongresi (18.1.1950)*. (1950). İzmir.

Demokrat Parti Nizamnamesi. (1947). Ankara.

Demokrat Parti Salihli İlçe İdare Kurulu'nun 1948 Senesi Mesai Raporu. (1950). İzmir.

Demokrat Parti Seçim Beyannamesi. (9.5.1950)

Demokrat Parti Seyhan İl İdare Kurulu Neşriyatı. *Demokrat Parti Merkez İdare Kurulunun Belediye Seçimlerine Girmemek Sebeplerini Açıklayan Beyannamesi*. Adana.

Demokrat Parti Tüzük ve Program. (15.10.1951). (1953). Doğu Matbaası, Ankara.

Demokrat Parti Tüzük ve Program. (1946). Galata Merkez Basımevi, Ankara.

Demokrat Parti Tüzük Ve Programı. (1949). Ankara.

Demokrat Parti, Yeni İktidarın Çalışmaları (22.5.1950-22.5.1953). (1953). İstanbul.

DP 7 Ocak 1947 Ankara'da Yeni Sinemada Açılan Büyük Kongresinde C.Bayar'ın Nutku. (1947). *Demokrat Parti Yayınları*, Ankara.

DP Beşiktaş İlçe İdare Kurulu. *DP Beşiktaş İlçesinin Beşinci Kongresine Sunulan Faaliyet Raporu* (23.12.1950). İstanbul.

DP Genel İdare Kurulu Raporu (20 Haziran 1949). (1949). Ankara.

DP Kongresi (Demokrat Partisi II. Büyük Kongresi). (1949). Ulus Basımevi, Ankara.

DP Merkez İdare Kurulunun Belediye Seçimlerine Girmemek Sebeplerini Açıklayan Beyannamesi. (1946). Adana.

DP Tüzük ve Programı. (1946). Ankara.

Genç Demokratlar Teşkilat ve Esasları. (1954). *Demokrat Parti Neşriyatı*. Güneş Matbaası, Ankara.

Göçmen Meselesi. (1951). *DP Yayın Grubu*. Doğu Matbaası, Ankara.

Halk Partisi'nin Millet'ten Gasp ettiği Mallar. (1951). *DP Yayın Grubu*. Doğu Matbaası, Ankara.

İki Parti Arasındaki Farklar. (1947). Arbas Matbaası, Ankara, (Broşür Parti Yayını).

İzmir 2. İl Kongresi. (27 Aralık 1947).

Korkudan Bozgunculuğa. (1951). *DP Yayın Grubu*. Doğu Matbaası, Ankara.

Kömür Meselesi. (1951). *DP Yayın Grubu*. Doğu Matbaası, Ankara.

Merkez Kaza İdare Heyeti Çalışma Raporu (1953, 1954, 1955). (1955). Desen Matbaası, Ankara.

Öner, Kenan. (1946). *Partili Arkadaşlara Bir Açıklama*, Demokrat Parti İstanbul İl İdare Kurulu Başkanlığı, İstanbul.

2.3. Gazeteler ve Dergiler

Akşam (1945-1961).

Anadolu (1945-1960).

Aydın Tarihi (1945-1950).

Cumhuriyet (1947-1961).

Demokrat Ege (1960).

Demokrat İzmir (1960-1961).

Dünya (1952-1961).

Ege Ekspres (1960-1961).

Halkın Sesi (1945-1950).

Hürriyet (1948-1961).

İstanbul Ekspres (1951-1961).

Kim (1958-1961).

Milliyet (1950-1961).

Sabah Postası (1961).

Son Havadis (1951-1957).

Son Posta (1946).

Tanin (1945-1961).

Tercüman (1950-1961).

The Economist (London, 1945-1961).

The London Times (1945-1961).

The Middle East Journal (Washington, 1947-1961).

The New York Times (1945-1961).

The Washington Post (1945-1961).

Ulus (1945-1961).

Vatan (1945-1961).

Yeni Asır (1945-1961).

Yeni İstanbul (1949-1961).

Yeni Sabah (1948-1961).

Zafer (1945-1960).

2.4. Hatıratlar

Ağaoğlu, Samet. (1993). *Siyasi Günlük, (Demokrat Parti'nin Kuruluşu)*. Koçak, C. (Y. Haz.), 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Ağaoğlu, Samet. (2011). *Arkadaşım Menderes (İpin Gölgesindeki Günler)*. 1. Basım, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Ağaoğlu, Samet. (2011). *Marmara'da Bir Ada*. 1. Basım, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Apuhan, Recep Şükrü. (1996). *Öteki Menderes Eski DP Milletvekili Gıyaseddin Emre'den Hatıralar ve 27 Mayıs Olayı*. Timaş Yayınları, İstanbul.

Baban, Cihat. (1970). *Politika Galerisi, Büstler, Portreler*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Baban, Cihat. (2009). *Politika Galerisi, Bir Devrin Hükümdarları*. Timaş Yayınları, İstanbul.

- Barutçu, Faik Ahmet. (1977). *Siyasî Anılar (1939-1954)*. Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Bayar, Celal. (1968). *Ben de Yazdım*. İstanbul.
- Bayar, Celal. (2010). *Başvekilim Adnan Menderes*. Bozdağ, İ. (Der.), Truva Yayınları, İstanbul.
- Belçer, Belç. (1978). *Politika'da 30 Yıl*. Tifset Yayınları.
- Belçer, Belç. (1990). *1960 Yassıada, 1990 İmralıada Hatıraları*. Karınca Matbaa, İzmir.
- Biberçoğlu, M. Kemal. (1997). *Demokrat Parti ve Sonrası Anıları*. Demokratlar Kulübü Yayınları, Ankara.
- Bozdağ, İsmet. (2009). *Darağacında Bir Başbakan Menderes*. 6. Basım, Truva Yayınları, İstanbul.
- Burçak, Rıfki Salim. (1998). *On Yılın Anıları (1950-1960)*. Nurol Matbaacılık, Ankara.
- Derin, Haldun. *Çankaya Özel Kalemimi Anımsarken 1933-1951*.
- Erim, Nihat. (1978). *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçerisinde Kıbrıs*. Ajans Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara.
- Erim, Nihat. (2005). *Günlükler(1925-1979)*. Yapı Kredi Yayınları, c.II, İstanbul.
- Erkin, Feridun Cemal. (1986). *Dışışlerinde 34 Yıl-Anılar-Yorumlar*. c.II, Ankara.
- Erner, Erdem (1993). *Davulun Sesi (Dışışlerinde 44 Yıl)*. Bilgi Yayınları, İstanbul.
- Evren, Kenan. (1990). *Kenan Evren'in Anıları*. Milliyet Yayınları.
- Girgin, Kemal. (1998). *Dünyanın Dört Bucağı, Bir Diplomatın Anıları 1957-1997*. Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Gürün, Kamuran. (1994). *Akıntıya Kürek, Bir Büyükelçinin Anıları*. İstanbul.
- İnönü, İsmet. (1986). *Hatıralar*. c.I, İstanbul.

Karaosmanoğlu, Y. Kadri. (1968). *Politikada 45 Yıl*. İstanbul.

Kuneralp, Zeki. (1981). *Sadece Diplomat, Hatırat*. İstanbul.

Menderes, Aydın. ve Akyol, Taha. (2011). *Babam Adnan Menderes Demokrasiden Darbeye*. Doğan Kitap, İstanbul.

Nadi, Nadir. (1979). *Perde Aralığından*. İstanbul.

Okyar, Osman. ve Seyitdanlıoğlu, Mehmet. (1999). *Fethi Okyar'ın Anıları*. Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.

Öner, Kenan. (1948). *Siyasi Hatıralarım ve Bizde Demokrasi*. İstanbul.

Sertel, Zekeriya. (1968). *Hatırladıklarım (1905-1950)*. Yaylacık Matbaası, İstanbul.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. (1996). *Yaşadığım Gibi*. Dergâh Yayınları, İstanbul.

Tuna, Taşkın. (2002). *Adnan Menderes'in Günlüğü*. Şule Yayınları.

Tuncer, Acar. (1990). *27 Mayıs ve Ben*. Doğruluk Matbaası, İzmir.

Tünay, Bekir. *Menderes Devri Anıları (Gördüklerim, Bildiklerim, Duyduklarım)*. Nilüfer Matbaacılık, İstanbul.

Uran, Hilmi. (1959). *Hatıralarım 1905-1950*. Ankara.

Uran, Hilmi. (2008). *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*. Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Us, Asım. (1966). *Asım Us'un Hatıra Notları (1930-1950)*. İstanbul.

Yalman, Ahmet Emin. (1971). *Yakın Tarihte Gördüklerim, Geçirdiklerim, (1945-1971)*. c.IV, Rey Yayınları, İstanbul.

Yavuzalp, Ercüment. (1991). *Menderesle Anılar*. Bilgi Yayınevi, Ankara.

Yazıcı, Tahsin. (1963). *Kore Birinci Türk Tugayı'nda Hatıralarım*. İstanbul.

Yıldız, Ahmet. (2001). *İhtilalin İçinden Anılar, Değerlendirmeler*. Alan Yayıncılık, İstanbul.

2.5. Kitaplar

14 Mayıs 1950 Seçimlerinin 40 Yılı Sempozyumu. (1990). *Demokratlar Kulübü Yayınları*, Ankara.

1958'de İnönü. (Nutuklar, Mesajlar, Makaleler). (1959). *CHP Araştırma Bürosu*. Rüzgarlı Matbaası, İstanbul.

Abalıoğlu, Nadir Nadi. (1961). *Atatürk ve İlkeleri Işığında Uyarmalar, Bir İflasın Kronolojisi, (1950-1960)*. İstanbul.

Acar, Yalçın. (1999). *Tarihsel Açıdan Türkiye Ekonomisi Ve İzlenen İktisadi Politikalar (1923-1963)*. Vipaş Yayınları, Bursa.

Afetinan, Afet. (1982). *İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923)*. TTK Basımevi, Ankara.

Agun, Hüseyin. (1997). *Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikası (1950-1960)*. Demokratlar Kulübü Yayını, Ankara.

Ağaoğlu, Samet. (1972). *Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri, Bir Soru*. Baha Matbaası, İstanbul.

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay. (1976). *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*. Bilgi Yayınları, İstanbul.

Ahmad, Feroz. (1977). *The Turkish Experiment in Democracy 1950-1975*. Colorado.

Ahmad, Feroz. (2007). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*. Fethi, A. (Çev.), Hil Yayınları, İstanbul.

Ahmad, Feroz. (2009). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. Alogan, Y. (Çev.), Kaynak Yayınları, İstanbul, 8. Basım.

- Ahmetbeyoğlu, Ali. ve Afyoncu, Erhan. (2001). *Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*. Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Akalın, Cüneyt. (2003). *Soğuk Savaş ABD ve Türkiye (Olaylar, Belgeler 1945-1952)*. İstanbul.
- Akalın, Muzaffer. (1961). *Bir Olayın Hikayesi*. Sucuoğlu Matbaası, İstanbul.
- Akandere, Osman. (1998). *Millî Şef Dönemi*. İz Yayınları, İstanbul.
- Akbaba, Toper. (1998). *Demokrat Parti ve 27 Mayıs Dönemi Türk Eğitimi*. Ankara.
- Akkerman, Cevat Naki. (1950). *Demokrasi ve Türkiye'deki Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar*. Ulus Basımevi, Ankara.
- Aksoy, Suat. (1969). *Türkiye'de Toprak Meselesi*. Gerçek Yayınları.
- Akşin, Sina. (2006). *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*. İmaj Yayınları, Ankara.
- Aktar, Ayhan. (2004). *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Aktaş, Melih. (2006). *1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Amerikan Faktörü*. Şema Yayınevi, İstanbul.
- Akyol, Hüseyin. (2009). *Türkiye'de Siyasi Parti Kapatmanın Tarihi*. İmge Kitabevi, İstanbul.
- Akyüz, Yayha. (1999). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Alasya, Fikret. (1998). *Tarihte Kıbrıs*. Kıbrıs Kültür Derneği Yayınları, Lefkoşe.
- Albayrak, Mustafa. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Phoneix Yayınları, Ankara.
- Alemdar, Korkmaz. (2001). *İletişim ve Tarih*. Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Altan, Mehmet. (2001). *Darbelerin Ekonomisi*. İyi Adam Yayıncılık, İstanbul.

- Altınay, Necati. (1950). *CHP'nin Hazin Çöküşü, DP'nin Zaferi*. Aksiseda Matbaası, Samsun.
- Apatay, İhsan. (1959). *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu İzahı ve Tatbikatı*. Azim Matbaası, Konya.
- Apuhan, Recep Şükrü. (1997). *Öteki Menderes*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Apuhan, Recep Şükrü. (2010). *27 Mayıs'tan Yassıada Mahkemelerine Menderes Resmi Tarihi Değiştirecek Gerçekler*. A. Koçal (Ed.), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Arar, İsmail. (1968). *Hükümet Programları (1920-1965)*. İstanbul.
- Arcayürek, Cüneyt. (1983). *Demokrasinin İlk Yılları (1947-1951)*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Arcayürek, Cüneyt. (1985). *Bir İktidar, Bir İhtilal (1955-1960)*. Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Arcayürek, Cüneyt. (1985). *Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar (1960-1965)*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Arcayürek, Cüneyt. (1985). *Yeni İktidar Yeni Dönem (1951-1954)*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Arcayürek, Cüneyt. (1987). *Şeytan Üçgeninde Türkiye*. İstanbul.
- Aren, Sadun. (1980). *Ekonomi El Kitabı*. 7. Baskı, İstanbul.
- Arı, Tayyar. (2004). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu (Siyaset, Savaş ve Diplomasi)*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Arı, Tayyar. (2008). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. MKM Yayıncılık, Bursa.
- Arı, Tayyar. (2008). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. MKM Yayıncılık, Bursa.
- Armağan, Servet. (1972). *Memleketimizde İç Tüzükler*. İstanbul.
- Armaoğlu, Fahir. (1963). *Kıbrıs Meselesi (1954-1959), Türk Hükümetinin Ve Kamu Oyunun Davranışları (Karşılaştırmalı İnceleme)*. AÜSBF Yayınları, Ankara.

- Armaoğlu, Fahir. (2005). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*. Alkım Yayınevi, 15. Baskı, c.I-II, İstanbul.
- Artuç, İbrahim. (1990). *Kore Savaşları'nda Mehmetçik*. İstanbul.
- Ataöv, Türkkaya, (1969), *Amerika, NATO ve Türkiye*. Aydınlık Yayınevi, Ankara.
- Athanassopoulou, Ekavi. (1999). *Turkey Anglo-American Security Interests 1945-1952 The First Enlargement Of NATO*. Frank Cass Publish. UK.
- Avcıoğlu, Doğan. (1979), *Türklerin Tarihi*. c.V, İstanbul.
- Avcıoğlu, Doğan. (1979). *Milli Kurtuluş Tarihi (1938'den 1995'e)*. İstanbul.
- Avcıoğlu, Doğan. (1979). *Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın)*, Tekin Yayınevi, c.II, İstanbul.
- Ayata, Ayşe Güneş. (1992). *CHP (Örgüt ve İdeoloji)*. Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- Aybars, Ergün. (1986). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Ege Üniversitesi Basımevi, c.II, İzmir.
- Aybars, Ergün. (2000). *Atatürkçülük ve Modernleşme*. İzmir.
- Aydemir, Şevket Süreyya. (1979). *Menderes'in Dramı (1899-1960)*. 2. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Aydemir, Şevket Süreyya. (1993). *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Aydemir, Şevket Süreyya. (2004). *Suyu Arayan Adam*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Aydın, Mustafa., Çağrı, Erhan. and Others. (2004). *Turkish-American Relations Past, Present and Future*. Routledge Press, UK.
- Aydınalp, Cemal. (1965). *Bugüne Nasıl Geldik?*. Damla Matbaası, Ankara.
- Azak, Gürbüz. (2000). *Ben Adnan Menderes*. Zafer Yayınları, İstanbul.

- Bağcı, Hüseyin. (1991). *Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Bağcı, Hüseyin. (2001). *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara.
- Bahcheli, Tözün. (1990). *Greek-Turkish Relations Since 1955*. London.
- Bal, İdris. (2004). *21. Yüzyıl Türk Dış Politikası*, (Der.). Nobel Yayınları, Ankara.
- Başar, Ahmet Hamdi. (1960). *Yaşadığımız Devrin İçyüzü*. Ankara.
- Başaran, Mehmet. (1999). *Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri*. Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- Başgil, Ali Fuat. (1966). *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*. Sevük, M.A. ve Akın, İ.H. (Çev.), İstanbul.
- Başkaya, Fikret. (2001). *Az Gelişmişliğin Sürekliliği*. İmge Yayınları, İstanbul.
- Başkaya, Fikret. (2004). *Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü*. Maki Yayınları, Ankara.
- Batur, Nur. (1989). *İngiliz Gizli Belgelerinde Menderes-Amerika Kavgası ve 27 Mayıs'a Doğru*. Milliyet Yayınları.
- Bayar, Celal. (1991). *Bir Darbe'nin Anatomisi, 27 Mayıs İhtilali*. Bozdağ, İ. (Der.). Emre Yayınları, İstanbul,
- Baydar, Ertuğrul. (1978). *İkinci Dünya Savaşı İçinde Türk Bütçeleri*. Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayınları, Ankara.
- Baykara, Tuncer. (1996). *Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri*. Akademi Kitabevi, İzmir.
- Behramoğlu, Namık. (1973). *Türkiye-Amerikan İlişkileri-Demokrat Parti*. İstanbul.
- Belen, Fahri. (1956). *Nereden Geliyoruz Nereye Gidiyoruz?*. Ankara.
- Belen, Fahri. (1959). *Demokrasimiz Nereye Gidiyor?*. Özyurt Basımevi, Ankara.

Belen, Fahri. (1960). *Demokrasiden Diktatörlüğe*. İstanbul.

Belen, Nezahat. *Türkiye'ye Damgasını Vuran Bir Dönem, Bir Olay, Bir Yaşam Dr. Baha Akşit, Demokrat Parti Dönemi, Yassıada Mahkemeleri ve Yassıada Sonrası*. Kanaat Basımevi, Denizli.

Benlioğlu, Faik Şemsettin. (1947). *Demokrat Parti'nin İç Yüzü ve Hataları*. Anadolu Matbaası.

Berkes, Niyazi. (1965). *İkiyüz Yıldır Neden Bocalıyoruz*. İstanbul.

Berkes, Niyazi. (2002). *Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*. İstanbul, Kaynak Yayınları.

Berkes, Niyazi. (2003). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yayınlar, İstanbul.

Biberoğlu, M. Kemal. (1996). *Yassıada Kararları ve Tahkikat Komisyonunun Bilinmeyen Gerçekleri*. Demokratlar Kulübü Yayınları, No: 10, Ankara.

Bila, Hikmet. (1976). *Kıbrıs Olayı ve İç Yüzü*. Belde Yayınları, İstanbul.

Bila, Hikmet. (1979). *CHP Tarihi*. Doruk Matbaacılık, Ankara.

Bila, Hikmet. (1987). *Sosyal Demokrat Süreç İçinde CHP ve Sonrası*. 2. Baskı, Milliyet Yayınları, İstanbul.

Bila, Hikmet. (2008). *CHP (1919-2009)*. Doğan Kitap, İstanbul.

Bilge, A. Suat. (1965). *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965)*. Ankara.

Bilge, A. Suat. (1992). *Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964-Güç Komşuluk*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Bilsel, Cemil. (1948). *Türk Boğazları*. İstanbul.

Birand, Mehmet Ali., DüNDAR, Can., ÇAPLI, Bülent. (2001). *Demirkırat, Bir Demokrasinin Doğuşu*. 9. Baskı, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

Boratav, Korkut, (1974). *100 Soruda Türkiye'de Devletçilik*. Gerçek Yayınevi, İstanbul.

- Boratav, Korkut. (1969). *100 Soruda Gelir Dağılımı*. İstanbul.
- Boratav, Korkut. (1982). *Türkiye’de Devletçilik*. Savaş Yayınları, Ankara.
- Bostanoğlu, Burcu. (1999). *Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası*, İmge Yayınları, Ankara.
- Bosuter, Kudret. (1969). *Parti İçi Demokrasi*. İstanbul.
- Boyle, Peter G. (1990). *The Churchill-Eisenhower Correspondence 1953-1955*. The University Of North Carolina Press, North Carolina.
- Bozdağ, İsmet. (1975). *Demokrat Parti ve Ötekiler*. Kervan Kitapçılık, İstanbul.
- Bozdağ, İsmet. (1991). *Demokrat Parti Aldatmacası*. Emre Yayınları, İstanbul.
- Bozdağ, İsmet. (1997). *Menderes... Menderes...* Emre Yayınları, İstanbul.
- Bozdağ, İsmet. (2005). *Bilinmeyen Yönleriyle Celal Bayar*. Emre Yayınları, İstanbul.
- Bölükbaşı, Süha. (1988). *The Superpowers and the Third World, Turkish-American Relations and Cyprus*, University of Virginia.
- Buğra, Ayşe. (1995). *Devlet ve İşadamları*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bulaç, Ali. (2001). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. Zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul.
- Burçak, Rıfkı Salim. (1979). *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*. Olgaç Matbaası, Ankara.
- Cem, İsmail. (1982). *Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi*. 8. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Cerrahoğlu, Piraye Bigat. (1996). *Demokrat Parti Masalı*. Milliyet Yayınları, İstanbul.
- CHP Meclis Grubu Adına TBMM’ye Verilen DP Genel Başkanı ve Başvekil Hakkında Meclis Tahkikatı Önergesi. (1961). *CHP Araştırma ve Yayın Bürosu*, Rüzgarlı Matbaası, Ankara.

- CHP Meclis Grubunun 1960 Bütçe Tenkidi. (1960). Ferit Melen (Sözcü), *CHP Araştırma ve Yayın Bürosu*, Ankara Basımevi, Ankara.
- CHP ve İdari Reform. (1961). *CHP Araştırma ve Yayın Bürosu*, Ankara Basımevi, Ankara.
- Cumhuriyet Ansiklopedisi (1923-2000)*. (2005). Yapı Kredi Yayınları, c.II, İstanbul.
- Cumhuriyet'in 75. Yılı*. Yapı Kredi Bankası Yayınları.
- Çakmak, Haydar. (2007). *Uluslararası İlişkiler*. Ankara.
- Çavdar, Tevfik. (2003). *Türkiye Ekonomisinin Tarihi (1900-1960)*. İmge Kitapevi, Ankara.
- Çavdar, Tevfik. (2004). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*. 3. Baskı, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.
- Çeçen, Anıl. (1994). *Atatürk ve Cumhuriyet*. Ankara.
- Çelik, Edip. (1969). *100 Soruda Türkiye'nin Dış Politika Tarihi*. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Çizmeli, Şevket. (2007). *Menderes Demokrasi Yıldızı*. Arkadaş Yayınları, İstanbul.
- Dağlı, Nuran. ve Aktürk, Belma. (1988). *Hükümetler ve Programları (1960-1980)*. TBMM Basımevi, Ankara.
- Dedeoğlu, Beril. (2002). *Ortadoğu Üzerine Notlar*. Derin Yayınları, İstanbul.
- Demirer, Mehmet Arif. (1995). *6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası*. Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Demokrat Parti Kurucuları Bu Davanın Adamı Değildirler. (1949). *Müstakil Demokratlar Grubu Yayını*. Yeni Matbaa, Ankara.
- Deringil, Selim. (1989). *Turkish Foreign Policy During The Second World War An Active Neutrality*. Cambridge University Press, UK.
- Deringil, Selim. (2007). *Denge Oyunu-II. Dünya Savaşında Türkiye'nin Dış Politikası*. 3. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

- Devereux, David R. (1990). *The Formulation of British Defence Policy Towards the Middle East 1948-1956*. London.
- Di Nolfo, Ennio. (1991). *The Atlantic Pact Forty Years Later A Historical Reappraisal*. De Gruyter Publis, Germany.
- Dikerdem, Mahmut. (1990). *Orta Doğuda Devrim Yılları*. İstanbul.
- Dilligil, Turhan. (1969). *Bayar-İnönü Yakınlaşması*. Başnur Matbaası, Ankara.
- Dodd, Clement Henry. (1969). *Politics and Government In Turkey*. Manchester University Press, UK.
- Doğan, Mustafa. (1957). *Adnan Menderes'in Konuşmaları, TBMM Konuşmaları, (29 Mayıs 1950-4 Mart 1954)*, Ekicigil Matbaası, c.II, İstanbul.
- Dora, Celal. (1963). *Kore Savaşı'nda Türkler, 1950-1951*. İstanbul.
- DP Milletvekilleri Albümü. (1995). G. Sarısözen (Haz.), Demokratlar Klubü Yayınları, Ankara.
- Duignan, Peter. (2000). *NATO Its Past, Present And The Future*. Hoover Press, California.
- Dura, Cihan. (1989). *Demokrat Parti ve İktisadi Kalkınmamız*. Kayseri.
- Duran, Tülay. (1982). *Celal Bayar'ın Atatürk'e Verdiği Rapor: Celal Bayar'a Armağan*. İstanbul.
- Durmuş, Yalçın., Akbıyık, Yaşar. ve Özkaya, Yücel. (2006). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Araştırma Merkezi (Atam)*, Ankara.
- Efe, Necdet Rüştü. (1954). *Demokrat Köylü*. Güneş Matbaası, Ankara.
- Ehrlich, Thomas. (1974). *Cyprus 1958-1967*. Oxford University Press, London.
- Ekinci, Necdet. (1997). *İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkiler*. Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.

- Ekincikli, Mustafa. (2002). *İnönü-Bayar Dönemleri Türk Dış Siyaseti*. Berikan Yayınevi, Ankara.
- Ekşi, Rasim. (2005). *Yassıada Çılgılığı*. Kızılelma Yayıncılık.
- Emircan, S. Mehmet. (2000). *Kıbrıs Türk Toprağıdır*. Türker Yayınları, Lefkoşa.
- Er, Turgut. (2003). *Türkiye’de Basın ve Yayın*. Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Eraslan, Cezmi. (2003). *Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk*. Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- Erdemir, Sabahat. (1956). *Muhalefette İsmet İnönü. (Konuşmaları, Demeçleri, Mesajları, Sohbetleri ve Yazılarıyla)*. c.I, Sıralar Matbaası, İstanbul.
- Erdemir, Sabahat. (1959). *Muhalefette İsmet İnönü (Konuşmaları, Demeçleri, Mesajları, Sohbetleri ve Yazılarıyla)*. c.II, Ekicigil Matbaası, İstanbul.
- Erdemir, Sabahat. *Muhalefette İsmet İnönü. (1959-1960 Konuşmaları, Demeçleri, Mesajları, Sohbetleri ve Yazılarıyla)*. c.III, İstanbul.
- Erden, Ali Fuat. (1952). *İnönü*. Burhaneddin Erenler Matbaası.
- Erdoğan, Mustafa. (2001). *Türkiye’de Anayasalar ve Siyaset*. Liberte Yayınları, Ankara.
- Erer, Tekin. (1963). *On Yılın Mücadelesi*, İstanbul.
- Erer, Tekin. (1965). *Yassıada ve Sonrası*. Yeni Matbaa, İstanbul.
- Erer, Tekin. (1966). *Türkiye’de Parti Kavgaları*. Çınar Matbaası, İstanbul.
- Erhat, Azra. (2002). *Osmanlı Münevverinden Türk Aydınına*. Can Yayınevi, İstanbul.
- Erkin, Feridun Cemal. (1968). *Türk-Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi*. Ankara.
- Eroğlu, Hamza. (1983). *Türk Devrim Tarihi*. Ankara.
- Eroğlu, Hazma. (1975). *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekatı*. Ankara.

- Eroğlu, Hazma. (2003). *KKTC'yi Yaratan Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler*. Ato Yayınları.
- Eroğlu, Cem, (2003). *Demokrat Parti, Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Yayınevi, Ankara.
- Esen, B.Nuri. (1945). *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Şerhi*. Alaaddin Kırıl Matbaası, Ankara.
- Esenbel, Melih. (1993). *Kıbrıs Ayağa Kalkan Adam (1954-1959)*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Esenbel, Melih. (2000). *Türkiye'nin Batı İttifaka Yönelişi*. İsis Yayınları, İstanbul.
- Esirci, Şükrü. (1967). *Menderes Diyor ki (1946-1950)*. Demokrasi Yayınları, İstanbul.
- Fersoy, Orhan Cemal. (1971). *Bir Devre Adını Veren Başbakan: Adnan Menderes*. Maytaş Yayınları, İstanbul.
- Fersoy, Orhan Cemal. (1982). *Bir Devlet ve Hizmet Adamı, Fatin Rüştü Zorlu*. İstanbul.
- Feyzioğlu, Turhan. (1957). *Demokrasiye ve Diktatörlüğe Dair, Memleket Meseleleri Hakkında Düşünceler*. İstanbul.
- Fırat, Melek M. (1997). *1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Fotoğraflarla Menderes Albümü. (1967). Duran Ofset Basımevi Yayınları, İstanbul.
- Gazioğlu, C. Ahmet. (1996). *Enosis Çemberinde Türkler, İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, İstanbul.
- Gazioğlu, C. Ahmet. (1998). *Enosis Çemberinde Türkler, Enosise Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik (1951-59)*. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, İstanbul.
- Gazioğlu, C. Ahmet. (2000). *Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo Ekonomik Durum (1958-1960)*. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, İstanbul.
- Geray, Cevat. (1962). *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskânı*. Ankara.
- Gerger, Haluk. (1983). *Mayınlı Tarlada Dış Politika*. İstanbul.

- Gerger, Haluk. (1998). *Türk Dış Politikasının Ekonomi Polisiği*. Belge Yayınları, İstanbul.
- Gerger, Haluk. (2006). *ABD-Ortadoğu-Türkiye*. Ceylan Yayınları, İstanbul.
- Gevgili, Ali (1987), *Yükseliş ve Düşüş (1945-1973)*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Girgin, Atilla. (2001). *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*. İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Girgin, İsmail. (1958). *Adnan Menderes*. Radyo Gazetesi Yayınları, İzmir.
- Girgin, Kemal. (1982). *Politika Sözlüğü*. Hürriyet Yayınları, İstanbul.
- Giritli, İsmet. (1961). *27 Mayıs'tan 2. Cumhuriyete*. Gençlik Yayınları.
- Giritlioğlu, Fahir. (1965). *Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Mevkii*. Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Goloğlu, Mahmut. (1982). *Demokrasiye Geçiş (1946-1950)*. 1. Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Gökay, Kerim Fahrettin. (1982). *Meşrutiyet ve Cumhuriyet Tarihinin Ünlü Devlet Adamı Celal Bayar*. İstanbul.
- Gökmen, Ertan. (2008). *Soğuk Savaşta Sıcak Çatışma Kore Savaşı*. Ankara.
- Göktepe, Cihat. (2003). *British Foreign Policy Towards Turkey 1959-1965*. Frank Cass Publis., UK.
- Göktürk, Hakkı. (1962). *İnönü, 27 Mayıs Serisi: 7*. Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Gönlübol, Mehmet. (1982). *İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası*. Ankara.
- Gözen, Ramazan. (2009). *İmparatorluktan Küresel Aktörlüğe Türkiye'nin Dış Politikası*. Palme Yayıncılık, Ankara.
- Griffiths, Richard T. (1993). *Socialist Parties and The Question Of Europe In The 1950's*. Brill Publis., Netherlands.

- Güenalp, Haldun. (1987). *Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri*. Yurt Yayınları, Ankara.
- Güneş, Turan. (1996). *Türk Demokrasisinin Analizi*. Güneş, H. (Haz.), Ümit Yayınları, Ankara.
- Gürel, Şükrü Sina. (1979). *Orta-Doğu Petrolünün Uluslararası Politikadaki Yeri*. Ankara.
- Gürel, Şükrü Sina. (1985). *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*. Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Gürkan, M. Haşmet. (1996). *Bir Zamanlar Kıbrıs'ta*. Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa.
- Gürkan, Nilgün. (1998). *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gürkan, Nilgün. (1998). *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gürün, Kamuran. (1983). *Dış İlişkiler ve Türk Politikası*. Ankara.
- Gürün, Kamuran. (1991). *Türk – Sovyet İlişkileri (1923-1953)*. Ankara.
- Gürün, Kamuran. (1991). *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1945)*. TTK Basımevi, Ankara.
- Güven, İsmail. (2000). *Türkiye'de Devlet, Eğitim ve İdeoloji*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Güz, Nurettin. (1995). *Halkevleri Dergileri*. Ankara.
- Hale, William. (1981). *The Political and Economic Development of Modern Turkey*. London.
- Hale, William. (2000). *Turkish Foreign Policy, 1774-2000*. Frank Cass Publish., UK.
- Halil, Ali. (1968). *Atatürkçü Dış Politika ve NATO ve Türkiye*. İstanbul.
- Harris, George. (1972). *Troubled Alliance, Turkish-American Problems in Historical Perspective 1945-1970*. Washington.

- Hasgüler, Mehmet. (2005). *Kimin Adası? Kıbrıs'ın Akisi (1954-1968)*. İstanbul.
- Hasgüler, Mehmet. ve Uludağ, Mehmet B. (2007). *Uluslararası Örgütler*. Ankara.
- Hekimoğlu, Müşerref. (1975). *27 Mayıs'ın Romanı*. İstanbul.
- Heller Fransis H. And John R. Gillingham. (1992). *NATO The Founding Of The Atlantic Alliance And The Integration Of Europe*. Palgrave Macmillan Publis. , New York.
- Hinnebusch Raymond And Anoushiravan Ehteshami. (2002). *The Foreign Policies Of Middle East States*. Lynne Rienner Publish., Colorado.
- Hogan, Michael J. (1997). *Blueprint For Recovery. The Marshall Plan*, Washington.
- Holland, Robert. (1998). *Britain And The Revolt In Cyprus 1954-1959*. Oxford University Press, New York.
- Hurewitz, J. C. (1959). *Diplomacy in the Near and Middle East a Documentary Recort: 1914-1956*. New York.
- Ilıcak, Nazlı. (1978). *15 Yıl Sonra 27 Mayıs Yargılanıyor*. Kervan Yayınları, c.I, İstanbul.
- Ilıcak, Nazlı. (1989). *Menderes'i Zehirlediler*. Dem Yayınları, İstanbul.
- Ismay, Lord. (1954). *NATO İlk Beş Sene (1949-1954)*. Bilge, S. (Çev.), Ankara.
- Işıklı, Alparslan. (2005). *Sendikacılık ve Siyaset*. İmge Yayınları, Ankara.
- İnönü, İsmet. (1946). *İsmet İnönü'nün Söylev ve Demeçleri I: T.B.M. Meclisi'nde ve C.H.P. Kurultayları'nda (1919-1946)*. Türk Devrim Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- İnönü, İsmet. (2001). *Defterler(1919-1973)*. Yapı Kredi Yayınları, c.I, İstanbul.
- İnönü'nün 5. Menderes Hükümeti Programını Tenkidi. (1958). Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara.
- İpekçi, Abdi. ve Coşar, Ömer Sami. (1965). *İhtilalin İcyüzü*. Uygun Yayınları, c.I, İstanbul.

- İsmail, Cem. (1976). *Türkiye 'de Geri Kalmışlığın Tarihi*. İstanbul.
- İsmail, Sabahattin. (1997). *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*. Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını, Lefkoşa.
- İsmail, Sabahattin. (1998). *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*. Karataş Yayınevi, İstanbul.
- İsmail, Sabahattin. (1998). *İlk 50 Yılında Türk-Rum İlişkileri*. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları, Lefkoşe.
- İsmail, Sabahattin. (2001). *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Lefkoşa.
- Kabacalı, Alpay. (1999). *Türk Basınında Demokrasi*. Ankara.
- Kabasakal, Mehmet. (1991). *Türkiye 'de Siyasal Örgütlenme (1908-1960)*. İstanbul.
- Kabasakal, Mehmet. (1991). *Türkiye 'de Siyasal Parti Örgütlenmesi (1908-1960)*. Tekin Yayınları, İstanbul.
- Kaçmazoğlu, H. Bayram. (1988). *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*. Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Kandemir, Feridun. (1968). *İkinci Adam Masalı*. Ark Matbaacılık, İstanbul.
- Karakus, Emin. (1977). *İşte Ankara*. İstanbul.
- Karal, Enver Ziya. (1960). *27 Mayıs İnkılâbının Sebepleri ve Oluşu*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Karatepe, Şükrü. (1999). *Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme*. İz Yayıncılık, İstanbul.
- Karavelioğlu, Kamil. (2007). *Bir Devrim İki Darbe 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül*. Gürer Yayınları, İstanbul, s.162.
- Kardam, Ahmet. (1976). *CHP Nedir? Ne Değildir?*. Ülke Yayınları, Ankara.
- Karpat, Kemal H. (2007). *Türkiye 'de Siyasal Sistemin Evrimi 1876-1980*. İmge Kitabevi, İstanbul.

- Karpat, Kemal H. (2008). *Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal Kültürel Ekonomik Temeller)*, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kayalı, Kurtuluş. (1994). *Türk Düşünce Dünyası-I*. Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Kayalı, Kurtuluş. (2005). *Ordu ve Siyaset 27 Mayıs-12 Mart*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kayış, Yasin. (2009). *Demokrat Parti Döneminde Siyasi Karikatür 1950-1960*. Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul.
- Kaynar, Mete Kaan. (2007). *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri (1923-2006)*. İmge Kitabevi, İstanbul.
- Kazgan, Gülten. (2004). *Tanzimattan 21.Yy'a Türkiye Ekonomisi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kemal, Mehmet. (1980). *Celal Bayar Efsanesi ve Raftaki Demokrasi*. Abece Yayınları, İstanbul.
- Kennedy, Paul. (1991). *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri (1500'den 2000'e Ekonomik Değişme ve Askeri Çatışmalar)*. Karanakçı, B. (Çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Kepenek, İlhan ve Yenitürk, Nurhan. (1996). *Türkiye Ekonomisi*. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Kepenek, Yakup. (1983). *Gelişimi, Üretim Yapısı ve Sorunlarıyla Türkiye Ekonomisi*. Ankara.
- Keyder, Çağlar. (1989). *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kıbrıs'ın Dünyü, Bugünü, Yarını. (1995). *Harp Akademileri Komutanlığı Yayını*, Ankara.
- Kılağız, Nuran. (2007). *Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri*. Berikan Yayınevi, Ankara.
- Kılçık, Haluk. (1991). *Menderes'in Konuşmaları, Demeçleri, Makaleleri*. Demokratlar Kulübü Yayınları, Ankara.
- Kılıçbay, Ahmet. (1984). *Türk Ekonomisinde Enflasyonun Anatomisi*. İstanbul.

- Kılıçbay, Ahmet. (1991). *Türk Ekonomisi (Modeller, Politikalar, Stratejiler)*. 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Kısakürek, N. Fazıl. (1998). *Benim Gözümde Menderes*. Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kissinger, Henry. (2008). *Diplomasi*. Kurt, İ.H. (Çev.), İstanbul.
- Kışlalı, Ahmet Taner. (2005). *Siyaset Bilimi*. İmge Yayınları, Ankara.
- Kili, Suna. (1976). *1960-1975 Dönemi CHP'sinde Gelişmeler*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kili, Suna. (1998). *27 Mayıs 1960 Devrimi Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası*. 1. Basım, Boyut Yayınları, İstanbul.
- Kili, Suna. ve Gözübüyük, A.Şeref. (1985). *Türk Anayasa Metinleri*. Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- Kocabaş, Süleyman. (2009). *T.C. Devleti Tarihi 4, İnönü Dönemi Milli Şef Yönetimi-Demokrasiye Geçiş (1938-1950)*. Vatan Yayınları, İstanbul.
- Kocabaşoğlu, Uygur. (1980). *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Kocaş, Sadi. (1977). *Atatürk'ten 12 Mart'a*. May Yayınları, İstanbul.
- Koç, Rasim. *Kıbrıs Basınında Kıbrıs Olayları*. İnsan ve Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Koçak, Cemil. (1996). *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*. Yurt Yayınları, İstanbul.
- Koçak, Cemil. (2010). *İkinci Parti (1945-1950)*. 1. Baskı, İletişim Yayınları, c.I-II, İstanbul.
- Koloğlu, Orhan. (1994). *Osmanlı'dan Günümüze Türk Basını*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kongar, Emre. (1979). *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. Çağdaş Basımevi, Ankara.
- Kongar, Emre. (2000). *21. Yüzyılda Türkiye*. İstanbul.

- Kore, Kore’de Cereyan Eden Muharebelerden Alınacak Dersler. (1979). *Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı*, Askerî Tarih Yayınları, Ankara.
- Korkud, Refik. (1958). *Muhalefetin ve Muhalefet Liderlerinin Düşükleri Tezat ve Tenakuzlara Ait Vesikalar*. Rekor Matbaası, Ankara.
- Korkud, Refik. (1960). *Büyük Vazife ve Demokrat Parti*. Güzel İstanbul Matbaası, Ankara.
- Korkud, Refik. (1960). *Demokratik Sistem ve Adnan Menderes*. Güzel İstanbul Matbaası, Ankara.
- Korkut Boratav. (2008). *Türkiye İktisat Tarihi (1908-2007)*. 12. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Küçük, Sami. (2008). *Rumeli’den 27 Mayıs’a*. Mikado Yayınları, İstanbul.
- Küçük, Yalçın. (2007). *Türkiye Üzerine Tezler*. Salyangoz Yayınları, c.II, İstanbul.
- Küçükömer, İdris. (1994). *Batılaşma Düzenin Yabancılaşması*. Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kürkçüoğlu, Ömer E. (1974). *Kore Savaşı’nın Nedenleri ve Sonuçları*. Ankara.
- Kürkçüoğlu, Ömer. (1972). *Türkiye’nin Arap Orta Doğusuna Karşı Politikası (1945-1970)*. Ankara.
- Larres, Klaus And Ann Lane. (2001). *The Cold War*. Blackwell Publishers Inc., Massachusetts.
- Lee, Hee-Chul. (2007). *Türkiye-Kore İlişkileri*. Ankara.
- Levey, Zach. (1997). *Israel And The Western Powers*. The University Of North Carolina Press, US.
- Lewis, Bernard. (2007). *Modern Türkiye’nin Doğuşu*. Kıratlı, M. (Çev.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 10. Baskı.
- Makal, Ahmet. (2002). *Türkiye’de Çok Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1946-1963*. İmge Yayınları, Ankara.

- Makal, Mahmut. (2005). *Köy Enstitüleri ve Ötesi*. Piramit Yayınları, Ankara.
- Manisalı, Erol. (2000). *Dünden Bugüne Kıbrıs*. Cumhuriyet Yayınları, İstanbul.
- Manizade, Derviş. (1975). *Kıbrıs, Dün-Bugün-Yarın*. İstanbul.
- Mardin, Şerif. (1990). *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mardin, Şerif. (1999). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mardin, Şerif. (2007). *Türk Modernleşmesi*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Martel, Gordon. (1994). *American Foreign Relations Reconsidered 1890-1993*. Routledge Press, New York.
- Mc Ghee, George. (1992). *ABD-Türkiye NATO-Orta Doğu*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Mcnamara, Robert. (2003). *Britain, Nasser And The Balance Of Power In The Middle East 1952 – 1967*. Frank Cass Press, London.
- Mcneil, William H. (1989), *Dünya Tarihi*. Şenel, A. (Çev.), İmge Kitapevi, İstanbul.
- Melanson, Richard A. And David Mayers. (1989). *Reevaluating Eisenhower, American Foreign Policy In The Fifties*. University Of Illinois Press, Illinois.
- Menderes, Adnan. (1967). *Menderes Diyor Ki*. İstanbul.
- Meriç, Cemil. (1994). *Bir Dünyanın Eşiğinde*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mete, Orhan. (1947). *Bütün Tafsilat ve Akisleriyle Demokrat Partinin 1. Büyük Kongresi*. Ticaret Dünyası Matbaası, İstanbul.
- Minkari, Ali Esen. (1992). *1950-1960 Yılları Arasında İktisadi Kalkınma ve Gelişme*. Demokratlar Kulübü Yayınları, Ankara.
- Mirkelamoğlu, Necip. (2007). *Okyanusta Bir Kayık*. Aşina Kitapları, Ankara.
- Mumcu, Uğur. (2002). *Kazım Karabekir Anlatıyor*. 23.Basım, Umag Vakfı Yayınları, Ankara.

- Müdafaa-Anayasa Davası Yassıada. (1961). Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul.
- Müftüoğlu, Tamer ve Sabuncu, Yavuz. (1993). *1945'ten Günümüze Türkiye ile Batı Dünyası Arasındaki Kültürel İlişkiler*. Özyurt Matbaacılık.
- Mütercimler, Erol. ve Öke, Mim Kemal. (2004). *Düşler ve Entrikalar Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Nalbantoğlu, Fazıl. (1950). *Demokrasi ve Rejimler Politikası*. Ulus Basımevi, Ankara.
- Nonneman, Gerd. (2005). *Analyzing Middle East Foreign Policies And The Relationship With Europe*. Routledge Press, UK.
- Nutku, Emrullah. (1979). *Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politikada Yitirdiğim Yıllar (1946-1958)*. İstanbul.
- Okandan, R. Galip. (1966). *Umumî Amme Hukuku*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Olgun, Aydın. (1991). *Kıbrıs Gerçeği 1931-1990*. Ankara.
- Omay, Turgut. (1950). *Beyaz İhtilal*. Gerçek Yayınevi, Ankara.
- Onuş, Sinan. (2003). *Parola: İnkılâp, 27 Mayıs'ı Yapanlar Anlatıyor*. Kaynak Yayınları.
- Oral, Fuat Süreyya. *Türk Basın Tarihi(1919-1965)*.
- Oran, Baskın (2003), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*. İletişim Yayınları, c.I, İstanbul.
- Orkunt, Sezai. (1978). *Türkiye ABD Askeri İlişkileri*. Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Ortaylı, İlber. (2010). *Türkiye'nin Yakın Tarihi*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Oskay, Ünsal. (1971). *Toplumsal Gelişmede Radyo ve Televizyon*. Ankara.
- Ökte, Faik. (1951). *Varlık Vergisi Faciası*. Nebioğlu Yayınları, İstanbul.
- Öngören, Ferit. (1960). *CHP Ne Olacak?*. Martı Yayınevi, İstanbul.

- Örsan, Öymen. (1986). *Bir İhtilal Daha Var (1908-1980)*. İstanbul.
- Örtülü, Erdoğan, (2004). *3 İhtilalin Hikâyesi*. Milli Ülkü Yayınevi, Konya.
- Öymen, Onur. (2002). *Silahsız Savaş, Bir Mücadele Savaşı Olarak Diplomasi*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Öz, Esat. (1992). *Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım*. Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Özbay, Cemal. (1961). *Demokrat Parti'yi Nasıl Kapattırdım*. Emek Basımevi, Ankara.
- Özbudun, Ergun. (1975). *Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Özbudun, Ergun. (2003). *Çağdaş Türk Politikası Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller*. Doğan Kitapçılık, Ankara.
- Özcan, Mustafa. (1962). *27 Mayıs'tan Evvel İsmet İnönü, İşte Biz Buyuz*. Kardeş Matbaası, Ankara.
- Özdağ, Ümit. (1991). *Ordu-Siyaset İlişkisi (Atatürk ve İnönü Dönemleri)*. Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Özdağ, Ümit. (1997). *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*. Boyut Kitabevi, İstanbul.
- Özdemir, Hikmet. (1995). *Türkiye Cumhuriyeti*. İz Yayınları, İstanbul.
- Özkan, Tuncay. (2003). *Mit'in Gizli Tarihi*. 8.Basım Alfa Yayınları, İstanbul.
- Özmen, Süleyman. (2006). *Avrasya'nın Kırılma Noktası: Kıbrıs*. Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Öztuna, Yılmaz ve Gökdemir, Ayvaz. (1987). *Türkiye'de Askeri Müdahaleler*. Tercüman Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, Kazım. (1968). *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*. Ak Yayınları, İstanbul.

- Öztürk, Kazım. (1969). *Cumhurbaşkanlarının TBMM Açış Nutukları*. İstanbul.
- Öztürk, Kazım. (1998). *Türk Parlamento Tarihi (1966-1980)*. TBMM Vakfı Yayınları, c.II, Ankara.
- Pamukoğlu, Arif Hikmet. (1961). *Türkiye’de Demokrasi*. Nurgök Matbaası, İstanbul.
- Parla, Reha. (1985). *Belgelerle Türkiye Cumhuriyeti’nin Uluslar arası Temelleri, Lozan, Möntro*. Lefkoşe.
- Podeh, Elie. (1995). *The Quest For Hegemony In The Arab World, The Struggle Over The Baghdad Pact*. Brill Press, Netherlands.
- Robins, Philip. (2003). *Suits And Uniforms Turkish Foreign Policy Since The Cold War*. C. Hurst & Co. Press, UK.
- Rozalıyev, Y.N. (1978). *Türkiye’de Kapitalizmin Gelişme Özellikleri (1923-1960)*. Yarcın, A. (Çev.), Onur Yayınları, Ankara.
- Sağlam, Dündar. (1967). *Türkiye’de Kamu İktisadî Teşebbüsleri*. Ankara.
- Sanal, Türker. (2000). *Menderes Hükümetleri (22 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)*. Sim Matbaacılık, Ankara.
- Sander, Oral. (1979). *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye, (1945-1965)*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Sander, Oral. (1979). *Türk Amerikan İlişkileri (1947-1964)*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Sander, Oral. (2004). *Siyasi Tarih 1918-1994*, 12. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Saraçoğlu, Yılmaz. (2001). *Şükrü Saraçoğlu ve Dönemi Hakkında Basında Çıkan Yazılardan Bazıları*. Gelişim Matbaacılık, c.II, İstanbul.
- Saray, Mehmet. (2000). *Türkiye’nin NATO’ya Girişi*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

- Sarısözen, Güner. *Demokrat Parti Milletvekilleri Albümü 1946-1960*. Demokratlar Klubü Yayınları, Ankara, 2000.
- Sarol, Mükerrer. (1983). *Bilinmeyen Menderes*. Kervan Kitapçılık, Ankara.
- Sarol, Mükerrer. ve Bozdağ, İsmet. (1982). *100. Yaşında Celal Bayar'a Armağan*. İstanbul.
- Savcı, Bahri. (1958). *Partilerimizde Tabanlaşmanın Gerçek Mahiyeti ve Sosyal Muhtevalı Politika Yeyli*.
- Sayılan, Nazım Dünder. (1996). *Kore Harbinde Türklerle*. İstanbul.
- Scham, Martin. (2001). *The Marshall Plan: Fifty Years After*, Palgrave, Amerika.
- Schick, Irvin Cemil. ve Tonak, Ahmet E. (1998). *Geçiş Sürecinde Türkiye*. Belge Yayınları, İstanbul.
- Seçer, Turhan. (2008). *Kore Savaşı'nın Bilinmeyenleri*. İstanbul.
- Seçkin, Nalan. (1970). Mahmut Celal Bayar. *İlk Meclisten Kalanlar 1920-1970*, Divan Matbaası, Ankara.
- Sencer, Muzaffer. (1971), *Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri*, Geçiş Yayınları, İstanbul.
- Sertkaya, İbrahim. (2008). *Adnan Menderes-Demokrasi Şehidi*. Yağmur Yayınları.
- Sever, Ayşegül. (1997). *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Orta Doğu, 1945-1958*. Boyut Yayınları, İstanbul.
- Seyhan, Dünder. (1966). *Gölgedeki Adam*. İstanbul.
- Shaw, Stanford. ve Kural, Ezel. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*. Harmancı, M. (Çev.), E Yayınları, c.II, İstanbul, 3. Baskı.
- Sinanoğlu, Oktay. (2001). *Bir Nev York Rüyası "Bye Bye"*. 2. Baskı, Otopsi Yayınevi, İstanbul.

- Siyasî Teşekküllerin Tarihi Gelişimi ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı. (1964). Ankara.
- Soysal, İsmail. (1969). *Türkiye'nin Dış Münasebetleri İle İlgili Başlıca Siyasi Anlaşmaları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Soysal, İsmail. (1989). *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920- 1945)*. 2. Baskı, TTK Basımevi, c.I, Ankara.
- Soysal, İsmail. (1990). *Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Türkiye'nin Siyasal Anlaşmaları (1945-1990)*. TTK Yayınları, c.II, Ankara.
- Soysal, İsmail. (1991). *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları (1945-1990)*. c.II, Ankara.
- Soysal, İsmail. (1997). *Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye Olaylar Kronolojisi (1954-1975)*. İsis Yayınları, İstanbul.
- Soysal, İsmail. (1997). *Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye Olaylar Kronolojisi (1945-1975)*. İstanbul.
- Soysal, Mümtaz. (1964). *Dış Politika ve Parlamento*. Ankara.
- Sönmez, Sinan. (1998). *Dünya Ekonomisinde Dönüşüm Sömürgecilikten Küreselleşmeye*. İmge Kitapevi, Ankara.
- Sönmezoğlu, Faruk. (2000). *Türkiye-Yunanistan İlişkileri, Büyük Güçler Kıbrıs, Ege ve Diğer Sorunlar*. Der Yayınları, İstanbul.
- Sönmezoğlu, Faruk. (2000). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. İstanbul.
- Sönmezoğlu, Faruk. (2002). *Uluslar Arası İlişkilere Giriş*. Der Yayınları, İstanbul.
- Steinhaus, Kurt. (1973). *Atatürk Devrimi Sosyolojisi*. Akkaş, M. (Çev.), İstanbul.
- Sunar, İlkay. (2010). *Demokrasi: Türkiye Serüveni*. Doruk Yayıncılık, İstanbul.
- Sükan, Faruk. (1991). *Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları (1950-1960)*. Kültür Ofset Limitet Şirketi, Ankara.

- Şahingiray, Özel. (1954). *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri Demokrat Parti'nin Kuruluşunda İktidara Kadar Olan Konuşmalar*. Ankara.
- Şahingiray, Özel. (1956). *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri 1933-1955*. Ankara.
- Şapolyo, Enver Behnan. (1969). *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın*. Güven Matbaası, Ankara.
- T.C. Anayasası. (2006). 4. Basım, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Tanilli, Server. (1993). *Devlet ve Demokrasi*. Adam Yayınları, İstanbul.
- Tanör, Bülent. (2010). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tansuğ, Sezer. *Resim Sanatının Tarihi*. Remzi Kitabevi.
- Tanyeli, Halit. ve Topsakaloğlu, Adnan. (1958). *İzahlı Demokrat Parti Kronolojisi (1945–1950)*. İstanbul Matbaası, İstanbul.
- Taraklı, Duran. (1976). *Çiftçiye Topraklandırma Kanunu ve Uygulama Sonuçları*. Ankara.
- Taşan, Berin. (2005). *Cumhuriyet Savcısından Bir Tanıgım Kalsın*. Ümit Yayınevi, Ankara.
- Taşdelen, Mehmet Nuri. (2005). *Yassıada, Menderes ve Muhafızları*. Bir Harf Yayınları, İstanbul.
- TBMM Başkanları ve Meclis Konuşmaları. (2002). TBMM Basımevi, Ankara.
- Tek, Hayati. (2003). *Darbeler ve Türk Basını*. Atılım Yayınları, c.I, Ankara.
- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim. (1981). *Savaş Sonrası Ortamında 1947 Türkiye İktisadi ve Kalkınma Planı*. Ankara.
- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim. (2004). *Cumhuriyetin Harcı Modernitenin Altyapısı Oluşurken*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, c.III, İstanbul.
- Tekil, Füzün. (1973). *Politika Asları*. İstanbul.

- Tekil, F r zan. (1989). * n n - Menderes Kavgası, Bir Demokrasi Rüyası*. Bayrak Yayıncılık, İstanbul.
- Tekin Erer. (1963). *Türkiye 'de Parti Kavgaları*. c.I, İstanbul.
- Telli, Ferhat. (1998). * deolojilerin Dünya Savaşı Soğuk Savaş*, YGS Yayınları, İstanbul.
- Temuçin, Şevket. (1949). Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresinde Alınan Tarihi Kararlar. Ülkü Basımevi Yayınları.
- Temuçin, Şevket. (1950). *Demokrat Parti II. Büyük Kongresinde Alınan Tarihi Kararlar*. Ankara.
- Tetik, Ahmet. (2007). *Kutup Yıldızı, Kore'de Türk Tugayı*. Ankara.
- Tevfik  avdar. (1999). *Türk Demokrasi Tarihi (1839-1950)*.  mge Kitabevi, İstanbul.
- Tezel, Yahya S. (2002). *Cumhuriyet Döneminin  ktisadi Tarihi (1923-1950)*,.Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tezi , Erdoğ n. (1976). *100 Soruda Siyasal Partiler*. 1. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Tezi , Erdoğ n. (1976). *Siyasi Partiler, Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye'de Siyasi Partiler*. İstanbul.
- Timur, Taner. (1991). *Türkiye'de çok Partili Hayata Geçiş*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Timur, Taner. (1993). *Türk Devrimi ve Sonrası*.  mge Kitabevi, Ankara.
- Timur, Taner. (2003). * ok Partili Hayata Geçiş*,  mge Kitabevi, İstanbul.
- Toker, Metin. (1966). * smet Paşa'yla 10 Yıl, 1954-1964*. c.I-IV, Akis Yayınları, Ankara.
- Toker, Metin. (1971). *Türkiye  zerinde 1945 K busu: II. Dünya Savaşı'ndan Sonra Türk - Sovyet ve Türk - Amerikan İlişkileri  zerine Bir İnceleme*. Akis Yayınları, Ankara.
- Toker, Metin. (1990). *Demokrasimizin  smet Paşalı Yılları, 1944-1973, Demokrat Parti'nin Altın Yılları, 1950-1954*. Bilgi Yayınları, Ankara.

- Toker, Metin. (1991). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, DP Yokuş Aşağı (1954-1957)*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Toker, Metin. (1992). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 (Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950)*. 2. Basım, Bilgi Yayınevi, c.I, Ankara.
- Toker, Metin. (1992). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 (DP'nin Altın Yılları 1950-1954)*. 2. Basım, Bilgi Yayınevi, c.II, Ankara.
- Toker, Metin. (1992). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 (DP Yokuş Aşağı 1954-1957)*. 2. Basım, Bilgi Yayınevi, c.III, Ankara.
- Toker, Metin. (1992). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 (Demokrasiden Darbeye 1957-1960)*. 2. Basım, Bilgi Yayınevi, c.IV, Ankara.
- Toker, Metin. (1992). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 (Yarı Silahlı Yarı Kûlahlı Bir Ara Rejim 1960-1961)*. 2. Basım, Bilgi Yayınevi, c.V, Ankara.
- Toker, Metin. (1992). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 (İnönü'nün Son Başbakanlığı 1961-1965)*. 2. Basım, Bilgi Yayınevi, c.VI, Ankara.
- Tokgöz, Erdinç. (2007). *Türkiye'nin İktisadi Tarihi (1914-2007)*. İmaj Yayınevi, Ankara.
- Tokgöz, Oya. (2010). *Seçimler, Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim*. İmge Kitabevi, İstanbul.
- Tokgöz, Zübeyir. (1999). *Demokratikleşme Sürecinde Siyasal Partiler*. Günce Yayıncılık, Ankara.
- Tokin, Fûrûzan Hüsrev. (1965). *Türkiye'de Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi 1839-1965*. Elif Yayınları, İstanbul.
- Toktamış, Sabahat. İhtilal'den Sonra İsmet İnönü. (Konuşmaları, Demeçleri, Mesajları, Sohbetleri ve Yazılarıyla 27 Mayıs 1960-10 Kasım 1961). c.IV, İstanbul.
- Toplu, Abdülhadi. (1976). *Anayasada Milliyetçilik Mücadelesi 27 Mayıs ve Kurucu Meclisin Perde Arkası*. Töre-Devlet Yayınevi, Ankara.

- Topuz, Hıfzı. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. 1. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Torun, Şükrü. (1956). *Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Arasında Kıbrıs'ın Politik Durumu*. İstanbul.
- Tunaya, Tarık Zafer. (1995). *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*. İstanbul.
- Tunaya, Tarık Zafer. (1999). *Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri-II*, Cumhuriyet Gazetesi Armağanı, İstanbul.
- Tunaya, Tarık Zafer. (2002). *Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük*. Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tunaya, Tarık Zafer. (2003). *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876 – 1938) Kanun-ı Esasi ve Meşrutiyet Dönemi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tuncay, Suavi. *Parti İçİ Demokrasi ve Türkiye*. Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Tuncer, Baran. (1968). *Türkiye'de Yabancı Sermaye Sorunu*. Ankara.
- Tuncer, Erol. (2008). *1946 Seçimleri*. Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TESAV) Yayınları, Ankara.
- Tuncer, Erol. ve Danacı, Necati. (2003). *Çok Partili Dönemde Seçimler ve Seçim Sistemleri*. Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TESAV) Yayınları, Ankara.
- Tunçay, Mete. (2005). *Eleştirel Tarih Yazıları*. Türk, B. H. ve Beriş, E. (Haz.), Liberte Yayınları, Ankara.
- Tunçkanat, Haydar. (2006). *İkili Antlaşmaların İç Yüzü (İktisadi, Askerî, Siyasî)*. Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Turan, İlter. (1971). *NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları*. İstanbul.
- Turan, Şerafettin. (1999). *Türk Devrim Tarihi*. c.I-V, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

- Turgut, Nükhet. (1986). *Türk Siyasal Hayatının Gelişimi*. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay (Ed.), Beta Yayınları, İstanbul.
- Turgut, Serdar. (1991). *Demokrat Parti Dönemi'nde Türkiye Ekonomisi*. Adalet Matbaası, Ankara.
- Turhan, Mümtaz. (1959). *Garphlaşmanın Neresindeyiz?*. Türkiye Yayınları, İstanbul.
- Tülay Özüerman, (1998). *Türkiye'nin Batılılaşma ve Demokratikleşme Açmazı*. İzmir.
- Tülümen, Turgut. (1998). *Hayat Boyu Kıbrıs*. Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*. (2006). ATAM Yayınları, Ankara.
- Türkkan, Reha Oğuz. (1946). *İleri Türkçülük ve Partiler*. İstanbul.
- Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992. (1999). TTK Yayınları, Ankara.
- Tüsiad, Seçim Sistemi ve Siyasi Partiler Araştırması*. (2001). Lebib Yalkın Yayınevi, c.I, İstanbul.
- Uçarol, Rifat. (2008). *Siyasi Tarih (1789-2001)*. 7. Basım, Der Yayınları, İstanbul.
- Uslu Nasuh. (2003). *The Cyprus Question As An Issue Of Turkish Foreign Policy And Turkish-American Relations 1959-2003*. Nova Press, New York.
- Uslu Nasuh. (2003). *The Turkish-American Relationship Between 1947 And 2003 The History Of A Distinctive Alliance*. Nova Press, US.
- Uslu, Nasuh. (2000). *Türk Amerikan İlişkileri*. Ankara.
- Uslu, Nasuh. (2000). *Türk Amerikan İlişkilerinde Kıbrıs*. 21.Yüzyıl Yayınları, Ankara.
- Uyar, Hakkı. (1998). *Tek Parti Yönetimi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayınları, İstanbul.
- Uyar, Hakkı. (2001). *Vatan Cephesi, Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmeye Bir Örnek*. Büke Yayınları, İstanbul.

- Ülken, Hilmi Ziya. (2001). *Türkiye 'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. Ülken Yayınevi, İstanbul.
- Ülken, Yüksel. (1981). *Atatürk ve İktisat*. Ankara.
- Ülman, A. Haluk. (1961). *II. Dünya Savaşı 'nın Başından Truman Doktrinine Kadar Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri (1939-1947)*. Sevinç Matbaası, Ankara.
- Ünal, Oğuz. (1995). *Türkiye 'de Demokrasinin Doğuşu*. Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Ünal, Tahsin. (1974). *Türk Siyasi Tarihi (1700–1958)*. 3. Baskı, Kutluğ Yayınları, İstanbul.
- Ünen, Nurettin. (1950). *CHP Neden Çöktü?*. Kardeşler Basımevi, İstanbul.
- Üskül, Zafer. (1989). *Siyaset ve Asker*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Vanderlippe, John M. (2005). *The Politics Of Turkish Democracy*. State University Of New York Press, New York.
- Varlık, Ülkü. ve Ören, Banu. (2001). *Seçim Sistemleri ve Türkiyede Seçimler*. Der Yayınları, İstanbul.
- Vural, Ali Murat. (1999). *Yerel Basın ve Kamuoyu*, T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Walker, Martin. (1999). *Basının Gücü*. Şen, G. (Çev.), Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Weisband, Edward. (1974). *II. Dünya Savaşı 'nda İnönü 'nün Dış Politikası*. Kayabel, M.A. (Çev.), Örgün Yayınevi, İstanbul.
- Weisband, Edward. (2002). *İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye*. Kayabal, M.A. ve Uğurlu, Ö. (Çev.), Örgün Yayınevi Kültür Dizisi, İstanbul, 1. Basım.
- Yahya Sezai Tezel. (2002). *Cumhuriyet Dönemi 'nin İktisadi Tarihi (1923-1950)*. 5. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Yalçın, Alaeddin. (1997). *Türk-Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu*. Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya.

- Yaşar, Muammer. (1987). *Aydın Menderes Anlatıyor, 1960 Acılı Günler*. Tekin Yayınevi, Ankara.
- Yavi, Ersal. (2003). *İhtilalci Subaylar*. Yazıcı Yayınları, c.III, İzmir.
- Yavuz, Hidayet. (1958). *Konuşmalarıyla Menderes*, Aziz Tüzel Matbaası, İstanbul.
- Yavuzalp, Ercüment. (1996). *Liderlerimiz ve Dış Politika*. Bilgi Yayınları, Ankara.
- Yerasimos, Stefanos. (2001). *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye: Bizans'tan 1971'e*. Kuzucu B. (Çev.), Belge Yayınları, İstanbul.
- Yerasimos, Stefanos. (2005). *Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye:I. Dünya Savaşı'ndan 1971'e*. Kuzucu B. (Çev.), Belge Yayınları, İstanbul.
- Yeşil, Ahmet. (1988). *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*. 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Yeşilbursa, Behçet Kemal. (2000). *İngiltere ve Amerika'nın Ortadoğu Savunma Projeleri ve Türkiye (1950-1954)*. Ankara.
- Yeşilbursa, Behçet Kemal. (2005). *The Baghdad Pact Anglo-American Defence Policies In The Middle East 1950 -1959*. Routledge Press, New York, Us.
- Yeşilyurt, Süleyman. (1997). *Bayar Gerçeği*. Ser Ajans Stratejik Araştırma ve Kültür Yayınları, Ankara.
- Yetkin, Çetin. (1983). *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)*. Altın Kitaplar Matbaası, İstanbul.
- Yılmaz, Hakan. (2002). *Tarih Boyunca İhtilaller ve Darbeler*. 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Yurtoğlu, İhsan. (1948). *CHP'nin Oyunları ve Demokrat Parti*. Rıza Coşkun Matbaası, İstanbul.
- Yücel, M. Serhan. (1997). *Demokrat Parti Kongreleri*. Emek Matbaası, Ankara.

Yücel, M. Serhan. (2001). *Demokrat Parti*. Ülke Yayınları, İstanbul.

Yücel, M. Serhan. (2006). *Türkiye'nin Siyasal Partileri 1859-2005*. Alfa Kitap, İstanbul.

Yükseliman, Nihan. (2002). *Parti-Devlet Bütünleşmesi*, Gelenek Yayınları, İstanbul.

Zürcher, Erik Jan. (2010). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. Saner, Y. (Çev.), İletişim Yayınları, İstanbul, 25. Baskı.

2.6. Makaleler

Adıyeke, Nuri ve Adıyeke, Nükhet. (2005). Girit'e Bakıp Kıbrıs'ı Görmek. *Kıbrıs Laboratuvarı*, Aktüel Yayınları, İstanbul, ss.477-511.

Ahmad, Feroz. (1983). Cumhuriyet Dönemi Siyasal Gelişmeleri. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, c.VII, İstanbul, ss.989-1034.

Akca, Emel Baştürk. (2006). Türk Dış Politikasında İdealizmden Demokrat Parti'den Adalet ve Kalkınma Partisi'ne Kadar Türk-Amerikan İlişkileri. N. Doğan ve M. Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.257-274.

Akdevelioğlu, Atay. ve Kürkçüoğlu, Ömer. (2009). İran'la İlişkiler. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası - Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*, İletişim Yayınları, 14. Baskı, c.I, İstanbul, ss. 648-652.

Akgün, Mensur. (1994). Türk Dış Politikasında Bir Jeopolitik Etken Olarak Boğazlar. *Türk Dış Politikasının Analizi*, İstanbul, ss.213-224.

Akın, Rıdvan. (2002). Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş ve Demokrat Parti İktidarı (1945-1960). H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c.XVI, Ankara, ss.911-922.

Akşin, Sina. (1988). Demokrat Partinin Kurulması. *Tarih ve Toplum*, Sayı: 53, ss.269-271.

Akşin, Sina. (2008). Siyasal Tarih (1950-1960). S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908 - 1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss.215-224.

- Alacakaptan, Aydın Güngör. (1999). Türk Sovyet İlişkileri (1921-1945). *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç (Sempozyuma Sunulan Tebliğler) 15 – 17 Ekim 1997*, TTK Basımevi, Ankara, ss.281-293.
- Alasya, Fikret. (1992). Tarihi Perspektiften Kıbrıs Meselesi. *Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu Ayır Basım*. TTK Basımevi, Ankara, ss.199-220.
- Albayrak, Mustafa. (2000). Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.XVI, Sayı: 46, ss. 249-275.
- Albayrak, Mustafa. (2002). DP Hükümetlerinin Politikaları (1950-1960). H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c.XVI, Ankara, ss.855-877.
- Albayrak, Mustafa. (2009). Demokrat Parti Döneminde İktidar-Muhalefet İlişkileri. *Demokrasi Platformu*. Sayı: 17, ss.167-180.
- Alemdar, Korkmaz. (1988). Demokrat Parti ve Basın. *Tarih ve Toplum*, Sayı: 53, ss.275-279.
- Altan, Cemal. (2006). DP, ANAP, AKP İktidarları ve Türk Amerikan İlişkileri: Merkez Sağ'ın ABD Politikalarının Ortak Tarafları. N. Doğan ve M. Nakip (Ed.), *Uluslararası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss. 275–296.
- Altay, Saadet. (1991). Türkiye'de Müdahaleler ve Darbeler. *Devrimler Ansiklopedisi*, Milliyet Yayınevi, ss.269-318.
- Aral, Fahri. (Aralık 1985). Sosyal Demokrasi ve Klasik Devletçi Çizgi. *Yeni Gündem*, Sayı: 36, ss.52-68.
- Armaoğlu, Fahir. (1997). Amerikan Belgelerinde Kıbrıs Sorunu 1958-1959. *Belleten*, c.XI, Ankara, ss.745-782.
- Armaoğlu, Fahir. Sovyet-Amerikan Münasebetlerinin Üç Yılı (1945-1948). *Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.IV, Sayı: 3-4, ss.431-432.

- Ateş Yurtsever, Nevin. (2004). Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası ve Hükümet Programları. *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, İ. Bal (Ed.), Nobel Yayınları, Ankara, ss.31-55.
- Babüroğlu, Selahaddin. (1982). Atatürk Dönemi ve Sonrası Kamu İktisadi Teşebbüsleri. *Atatürk Dönemi Türkiye Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişimi Semineri*, Ankara, ss.125-126.
- Bağcı, Hüseyin. (2001). Demokrat Parti'nin Ortadoğu Politikası. F. Sönmezoğlu (Der.), *Türk Dış Politikasının Analizi*, Der Yayınları, İstanbul, ss.101-134.
- Bakşık, Şeref. (1988). Demokrasi, DP ve İnönü. *Tarih ve Toplum*, Sayı: 53, ss.272-274.
- Balcıoğlu, Mustafa. (2005). Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası. D. Yalçın (Ed.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, ss.496-515.
- Balcıoğlu, Mustafa. (2005). İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası. D. Yalçın (Ed.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, ss.449-495.
- Balcıoğlu, Mustafa. (2008). Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 6. Baskı, c.II, Ankara, ss.411-515.
- Baytal, Yaşar. (2007). Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957). *Ankara Üniversitesi İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 40, Ankara, ss.557-565.
- Berktaş, Halil. (1988). Soldaki Tartışmalardan: DP Tarihine Bakışlar. *Tarih ve Toplum*, Sayı: 53, ss.294-297.
- Bilge, A. Suat. (1975). The Cyprus Conflict. *Turkey's Foreign Policy in Transition 1950-1974*, Karpas, K H. and contributors (eds.), E. J. Brill, Leiden, ss. 135-187.
- Bilge, A. Suat. (1993). Kıbrıs Uyuşmazlığı İçinde. M. Gönlübol, ve C. Sar (Ed.), *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1990*, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.91-127.

- Boratav, Korkut. (2008). İktisat Tarihi (1908-1980). S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908–1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss. 297-380.
- Bozdemir, Mevlüt. (1995). Türk Silahlı Kuvvetleri Ordu- Siyaset İlişkileri. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları, c.X, İstanbul.
- Bozkurt, Gülnihal. (2008). Hukuk İnkılabı. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 6. Baskı, c.II, Ankara, ss.73-96.
- Börtüçene, İcen. (1999). Çok Partili Demokrasiden 1980 Müdahalesine. M. Tunçay (Ed.), *75 Yılda Düşünceler Tartışmalar*. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, ss.246-345.
- Burçak, Rıfık Salim. (1979). DP I. Büyük Kongresi. *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*, Olgaç Matbaası, İstanbul, s.105-113.
- Burçak, Rıfık Salim. (1995) Türk - Sovyet İlişkilerine Genel Bakış. *Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye’nin Sorunları Sempozyumu (Dün – Bugün – Yarın)*, Ankara 8 – 9 Mart 1990, TTK Basımevi, Ankara, ss.207-215.
- Çakmak, Cem. (1988). 1950’li Seçimler ve Demokrat Parti. *Tarih ve Toplum*, Sayı: 53, ss.280-285.
- Çandır, Muzaffer. (2002). Samet Ağaoğlu’nun Gözüyle 27 Mayıs ve Sonrası. H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c. XVI, Ankara, ss. 66-73.
- Çavdar, Tevfik. (1995). Demokrat Parti. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. c.VIII, İletişim Yayınları, İstanbul, ss.52-68.
- Çaylak, Adem ve Baran, Hüseyin. (2010). Türkiye’de Kemalist Rejimin Ordu ve Anayasa ile Pekişmesi ve Darbeler Arası Dönem (1960-1970). *Osmanlı’dan İkibinli Yıllara Türkiye’nin Politik Tarihi*, Savaş Yayınları, Ankara, ss.447-622.
- Çetinsaya, Gökhan. Türk-İran İlişkileri. F. Sönmezoğlu (Der.), *Türk Dış Politikasının Analizi*, Der Yayınları, İstanbul 2001, ss.135-158.

- Çolak, Filiz. (2002). Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1960). H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c.XVI, Ankara, ss.774-782.
- Deringil, Selim. (1992). İntroduction: Turkish Foreign Policy since Atatürk. *Turkish Foreign Policy New Prospects*, Dodd, C.H. (Ed.), Eothen Press Huntingdon, ss.1-8.
- Dikkaya, Mehmet. (2006). Ekonomik Politikaların Küresel Ekonomik Entegrasyon ve Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: DP ve ANAP Örnekleri. N. Doğan ve M. Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, ss.191-210.
- Doğan, Nejat. (2005). NATO’nun Örgütsel Değişimi, 1949-1999: Kuzey Atlantik İttifakından Avrupa-Atlantik Güvenlik Örgütüne. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c.XXXXXX, Sayı: 4, Ankara, ss.13-54.
- Doğan, Nejat. Giriş bölümü. N. Doğan ve M. Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.124–125.
- Duman, Sabit. (2005). Ortadoğu Krizleri ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 35-36, Ankara.
- Duran, Lütfi. (1988). Türkiye’nin Siyasi Rejimi. *Türkiye Yönetiminde Karmaşa, Çağdaş Yayınları*, İstanbul, ss.140-155.
- Eraslan, Cezmi. (2008). Atatürk’ten sonra Türkiye’nin İç Politikası. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 6. Baskı, c.II, Ankara, ss. 519-643.
- Ergüder, Üstün. (2000). Türkiye’de Değişen Seçmen Davranışları Örüntüleri. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay (Ed.), *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.285-308.
- Erhan, Çağrı. (2009). ABD ve Nato’yla İlişkiler (1955-1960). B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası - Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*, İletişim Yayınları, 14. Baskı, c.I, İstanbul, ss.522-575.

- Erhan, Çağrı. (2009). ABD ve Nato'yla İlişkiler (1960-1965). B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası - Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*, İletişim Yayınları, 14. Baskı, c.I, İstanbul, ss.681-715.
- Erhan, Çağrı. ve Kürkçüoğlu, Ömer. (2009). Filistin Sorunu. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası - Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*, İletişim Yayınları, 14. Baskı, c.I, İstanbul, ss.635-648.
- Fırat, Melek. (2009). Yunanistan'la İlişkiler. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası - Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*, İletişim Yayınları, 14. Baskı, c.I, İstanbul, ss.576-614.
- Fırat, Melek. ve Kürkçüoğlu, Ömer. (2009). Ortadoğu'yla İlişkiler. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası - Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*, İletişim Yayınları, 14. Baskı, c.I, İstanbul, ss.615-635.
- Fincancıoğlu, Yurdakul. (1997). Parti İçi Disiplin ve Demokrasi. *Sosyal Demokrat ve Değişim Dergisi*, Sayı: 7, ss.139-154.
- Fuller, Graham E. (2008). Soğuk Savaş Ara Dönemi. *Yeni Türkiye Cumhuriyeti Yükselen Bölgesel Aktör*, Acar, M. (Çev.), Timaş Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, ss.75-82.
- Göktepe, Cihat. (2002). Menderes Dönemi (1950-1960). H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c.XVI, Ankara, ss.901-910.
- Göktepe, Cihat. *1960 Revolution In Turkey And The British Policy Towards Turkey*. Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Vol. XXX, ss.165-185.
- Gönlübol, Mehmet ve Gülman, Haluk. (1996). İkinci Dünya Savaşından sonra Türk Dış Politikası. M. Gönlübol, ve C. Sar (Ed.) *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.191-334.
- Hale, William. (1980). The Role of the Electoral System in Turkish Politics. *International Journal of Middle East Studies*, c.XI, ss.401-417.

- Hatzivassiliou, Evanthis. (1994). The Cyprus Question and Anglo-American Special Relationship, 1954-1958. *Intelligence Defence and Diplomacy, British Policy in the Post-War World*, Aldrich, R.J. & Hopkins, M.F., Cass, F. (eds.), Essex, ss.149-169.
- Haytoğlu, Ercan. (1988). Geçmişte Kapatılan Bir Parti ve Düşündürdükleri. *Yeni Türkiye, Cumhuriyet Özel Sayısı*, c.II, Sayı: 23-24.
- Haytoğlu, Ercan. (1992). Milli Kalkınma Partisi Kurucusu Nuri Demirağ'ın Hayatı ve Projeleri, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, c.I, Sayı: 2, İzmir, ss. 257-264.
- Hilav, Selahattin. (2008). Düşünce Tarihi (1908-1980). S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908 – 1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss.383-414.
- Kalaycıoğlu, Ersin. (1998). 27 Mayıs İhtilali'ne Giden Yol: Nedenler ve Açıklamalar. *27 Mayıs 1960 Devrimi ve 1961 Anayasası*, S. Kili (Ed.), Boyut Kitabevi, İstanbul, ss.2-41.
- Kalaycıoğlu, Ersin. (2000). 1960 Sonrası Türk Politik Hayatına Bir Bakış: Demokrasi-Neo-Patrimonyalizm ve İstikrar. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay (Ed.), *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.387-412.
- Kalaycıoğlu, Ersin. (2000). Türkiye'de Politik Rejimin Evrimi ve Yasama Sistemi. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay (Ed.), *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.268-284.
- Kara, Nihal. (1984/85). Çok Partili Sisteme Geçiş. *Yapıt*, (Toplumsal Araştırmalar Dergisi), Sayı: 8, ss.34-48.
- Kara-İncioğlu, Nihal. (2000). Türkiye'de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay (Ed.), *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.205-215.
- Karpat, Kemal H. (1975). Turkish and Arab-Israeli Relations. *Turkey's Foreign Policy in Transition 1950-1975*, K.H. Karpat vd. (Der.), Leiden: E. J. Brill, ss.108-134.

- Katoğlu, Murat. (2008). Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür, Sanat. S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908 – 1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss.417-520.
- Keyder, Çağlar. (1988). Class and state in the Transformation of Modern Turkey. *State and Ideology in the Middle East and Pakistan*, Halliday, F. and Alavi H. (Eds.), New York, ss.191-221.
- Keyder, Çağlar. Türk Tarımında Küçük Meta Üretimi'nin Yerleşmesi 1946-1950. *Türkiye'de Tarımsal Yapılar (1900-1950)*. ss.97-128.
- Kişi, Şule Sevinç. (2005). Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikası ve Değerlendirmesi 1950-1960. *Hacettepe Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Ankara, ss.33-47.
- Koçak, Cemil. (1982). *Türkiye Politikasında 50. Yıl İkinci Dünya Savaşı Yılları (1939-1946)*. Ankara, c.II, ss.141-271.
- Koçak, Cemil. (2008). Siyasal Tarih (1923-1950). S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908 – 1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss.127-211.
- Koçlar, Bekir. (2002). Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet-Muhalefet İlişkisi. H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c. XVI, Ankara, ss.754-764.
- Kotil, Ahmet. (1983). Dünyada ve Türkiye'de Siyasal Partiler. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, c.VII, İletişim Yayınları, İstanbul, ss.977-991
- Kurat, Y. Tekin. (1975). Elli Yıllık Cumhuriyet'in Dış Politikası. *Belleten*, TTK Basımevi, c.XXXIX, Ankara, ss.265-308.
- Küçükömer, İdris. (1994). Batılaşma. *Düzenin Yabancılaşması*, Bağlam Yayınları, İstanbul, ss.77-91.
- Kürkçüoğlu, Ömer. (1972). Türkiye'nin Arap Ortadoğu'suna Karşı Politikası (1945-1970). *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c.XXVII, Sayı: 2, Ankara, ss.19-58.

- Kürkçüoğlu, Ömer. (1980). Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünyü ve Bugünü. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c.XXXV, Sayı: 1, Ankara, ss.75-114.
- Mango, Andrew. (1992). Turkish Policy In The Middle East Turning Danger to Profit. *Turkish Foreign Policy New Prospects*, Dodd, C.H. (Ed.), Eothen Press Huntingdon, ss.55-69.
- Michalopoulos, Dimitris. (1982). The 1950 Plebiscite In Cyprus. *At the Centre for Byzantine and Modern Greek Studies of Queens College*, New York, s.6-7.
- Muşta, Muammer. (1999). Türkiye'de ve Konya'da Cumhuriyet Döneminde Eğitim-Öğretim Hayatı. *Dünden Bugüne Konya'nın Kültür Birikimi ve Selçuk Üniversitesi*. Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, ss.858-859.
- Oran, Baskın. (2009). Batı Bloku Ekseninde Türkiye-1. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası - Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*, İletişim Yayınları, 14. Baskı, c.I, İstanbul, ss.477-498.
- Oran, Baskın. (2009). Görelî Özerklik. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası - Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*, İletişim Yayınları, 14. Baskı, c.I, İstanbul, ss.655-680.
- Ödekan, Ayla. (2008). Mimarlık ve Sanat Tarihi (1908-1980). S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908 – 1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss.523-604.
- Önder, Mehmet. (1999). Cumhuriyetten Önce ve Cumhuriyet Döneminde Basın. *Millî Mücadeleden Günümüze Konya (1915-1965)*. T.C. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, Arı Ofset Matbaacılık, c.I, Konya, ss.229-235.
- Özçelik, Ayfer. (2006). 1960'tan Günümüze Türk Siyasal Hayatı. S. İnân ve E. Haytoğlu (Ed.), *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Anı Yayınları, Ankara, ss.145-157.
- Özdağ, Ümit. ve Güney, Çetin. (2002). İnönü Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri. H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c.XVI, Ankara, ss.746-753.

- Özdemir, Hikmet. (2002). Demokrasiye Geçiş ve Menderes Dönemi. H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler, Yeni Türkiye Yayınları*, c.XVI, Ankara, ss.878-900.
- Özdemir, Hikmet. (2008). Siyasal Tarih (1960-1980). S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908 – 1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss.227-293.
- Özüçetin, Yaşar. (2002). Demokrasiye Geçiş, Demokrat Parti'nin Kuruluşu, 1946 Seçimleri. H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler, Yeni Türkiye Yayınları*, c. XVI, Ankara, ss.765-773.
- Rustow, Dankwart A. (1982). ABD-Türk İlişkileri (1946-1974). *Türkiye ve Müttefiklerinin Güvenliği*, Ankara, ss.88-94.
- Sander, Oral. (1982). Türk Dış Politikasında Sürekliliğin Nedenleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.XXXVII, No:3-4, Ankara, ss.136-148.
- Sarıbay, Ali Yaşar. (1991). The Democratic Party, 1946-1960. *Political Parties and Democracy in Turkey*, M. Heper & J.M. Landau (Ed.), I. B. Tauris, London, ss.119-133.
- Sarıbay, Ali Yaşar. (2000). Türkiye'de Demokrasi ve Sivil Toplum. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay (Ed.), *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.447-462.
- Sarınay, Yusuf. (2004). Dış Politika (1938-1995). M.D. Kılınçkaya (Ed.), *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.294-695.
- Sever, Ayşegül. (1998). *The Compliant Ally? Turkey and the West in the Middle East 1954-58*, *Middle Eastern Studies*, c.XXXIV, ss.73-90.
- Sonyel, Salahi. (1995). İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türklerinin Varlık Savaşımı (1878-1960). *Belleten*. c.LIX, Nisan 1995, Sayı: 224, TTK Basımevi, Ankara, ss.94-117.
- Soysal, İsmail. (1977). Türk Amerikan Siyasal İlişkilerinin Ana Çizgileri. *Belleten*, XLI, Sayı: 162, ss.257-276.

- Sunar, İlkay. (1985). Demokrat Parti ve Popülizm. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, c.VIII, Sayı: 65-66, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 2076-2086.
- Şaylan, Gencay. Türkiye Cumhuriyeti'nde Devlet Yapısının Evrimi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, c.II. İletişim Yayınları, İstanbul, ss.43-65.
- Tokgöz, Erdinç. (2008). Cumhuriyet Dönemi'nde Ekonomik Gelişmeler. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 6. Baskı, c.II, Ankara, ss. 319-368.
- Tuncay, Mete. (1983). Cumhuriyet Halk Partisi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, c.VIII, İletişim Yayınları, İstanbul, ss.66-83.
- Tunçay, Mete. (1997). Siyasal Tarih (1950-1960). S. Akşin (Ed.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908-1980)*, Cem Yayınevi, 9. Basım, c.IV, İstanbul, ss.175-187.
- Turan, İlter. (2000). Türkiye'de Siyasal Kültürün Oluşumu. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay (Ed.), *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.359-386.
- Umar, Ömer Osman. (2003). Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Güney Sınır Komşularına Yönelik Dış Politikaları. *Türk Dış Politikası (Cumhuriyet Dönemi)*. ss.381-417.
- Unat, Kadri. (2011). Atatürk Sonrası Türkiye. T. F. Ertan (Ed.), *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.259-300.
- Uyar, Hakkı. (2008). 1950 Seçimleri Üzerine Bir Analiz Denemesi. *Uluslararası Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu Bildirileri 22-24 Ekim 2008*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü-Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, Isparta, ss.337-353.
- Ülman, A.Haluk. (1957). Seçim Sistemimiz ve Başlıca Siyasi Partilerimiz. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.XXII, Sayı: 57, Ankara, ss.209-221.
- Ülman, A.Haluk. (1958). Orta Doğu Buhranı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.XIII, Sayı: 4, Ankara, ss. 232-258.

- Ülman, A.Haluk. (1967). NATO ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.XXII, Sayı: 4, Ankara, ss.132-148.
- Ülman, A.Haluk. (1968). Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler 1923-1968. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.XXIII, Sayı: 3, Ankara, ss.47-59.
- Ülman, A.Haluk. NATO ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.XXII, Sayı: 4, Ankara, ss. 143-150.
- Ülman, A.Haluk. ve Sander, Oral. (1972). Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.XXVII, Sayı: 1, Ankara, ss. 2-4.
- Woodhouse, C.M. (1986). Cyprus: The British Point of View. *Cyprus in Transition 1960-1985*, Koumoulides, J.T.A. (Ed.), London, ss. 82-94.
- Yücel, S.M. (2002). Menderes Dönemi (1950-1960). H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c. XVI, Ankara, ss.845-847.

2.7. T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri¹⁴¹

- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Belge No: 030.01 / 18.104.37, Tarih: 03.07.1952.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Belge No: 030011046515, Tarih: 04.09.1959.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Belge No: 030011318542, Tarih:22.07.1960.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Belge No: 0301803021561711, Dosya No: 29-3 / 458, Tarih:16.09.1960.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Belge No: 0301801162596, Dosya No: 29/ 74 /1402, Tarih: 31.10.1961.

¹⁴¹ T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşiv belgelerinden temin edilebilen belge sayısı 5 adettir ve dahası T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde mevcuttur. Ancak Arşiv belgelerinin birçoğuna 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden dolayı ulaşılamamıştır.

2.8. TBMM Arşivi

2.8.1. Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: IX, Cilt: 3, (20 Haziran 1950).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: IX, Cilt: 15, (21 Kasım 1950).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: IX, Cilt: 16, (28 Kasım 1950).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: IX, Cilt: 40, (19 Haziran 1951).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: IX, Cilt: 57, (29 Ocak 1952).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: IX, Cilt: 116, (12 Ocak 1954).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: IX, Cilt: 156.

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: X, Cilt: 188.

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: X, Cilt: 222.

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: XI, Cilt: 230, (8 Ağustos 1958).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: XI, Cilt: 232, (8 Ağustos 1958).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: XI, Cilt: 234, (9 Ağustos 1958).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: XI, Cilt: 243, (9 Aralık 1958).

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Dönem: XI, Cilt: 258, (12 Şubat 1959).

2.8.2. TBMM ve Cumhuriyet Senatosu Albümleri

TBMM Albüm VIII. Dönem. Toplantı: 2. 1 Kasım 1947. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Albüm IX. Dönem. Toplantı: olağan. 1 Kasım 1950. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Ad Defteri IX. Dönem. Toplantı: 1. 1 Kasım 1950. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Albüm IX. Dönem. Toplantı: 2. 1 Kasım 1951. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Albüm. Devre: X, İçtima: 1: F ve 1. 1 Kasım 1954. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Albüm. Devre: X, İçtima: 2. Kasım 1955. TBMM Basımevi, Ankara.

MBK Albümü. 27 Mayıs 1960.

TBMM Albümü Dönem: I, Toplantı: 1. (1962). 25.10.1961. TBMM Basımevi, Ankara.

2.8.3. TBMM Zabıt Cerideleri

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 1. İçtima: 3. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 1. İçtima: 8. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 1. İçtima: 14. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 1. İçtima: 15. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 1. İçtima: 16. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 3. İçtima: 13. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 3. İçtima: 14. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 3. İçtima: 18. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 3. İçtima: 27. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 5. İçtima: 65. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 6. İçtima: 85. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 7. İçtima: 10. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 7. İçtima: 11. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 8. İçtima: 18. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 8. İçtima: 23. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 10. İçtima: 6. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 12. İçtima: 80. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 12. İçtima: 81. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 13. İçtima: 6. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 14. İçtima: 23. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 15. İçtima: 31. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 15. İçtima: 34. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 15. İçtima: 36. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 16. İçtima: 48. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 16. İçtima: 54. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 24. İçtima: 45. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: VIII, Cilt 24. İçtima: 48. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 1. İçtima: 3. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 1. İçtima: 4. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 1. İçtima: 5. TBMM Basımevi, Ankara.

- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 1. İçtima: 9. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 1. İçtima: 17. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 1. İçtima: 19. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 2. İçtima: 1. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 2. İçtima: 11. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 3. İçtima: 15. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 3. İçtima: 17. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 3. İçtima: 19. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 5. İçtima: 47. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 5. İçtima: 54. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 5. İçtima: 48. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 6. İçtima: 7. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 6. İçtima: 58. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 6. İçtima: 59. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 7. İçtima: 72. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 9. İçtima: 103. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 9. İçtima: 110. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 9. İçtima: 113. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 10. İçtima: 5. TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem: IX, Cilt 10. İçtima: 7. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 10. İçtima: 8. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 10. İçtima: 9. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 12. İçtima: 23. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 12. İçtima: 25. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 12. İçtima: 26. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 12. İçtima: 27. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 13. İçtima: 35. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 13. İçtima: 38. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 13. İçtima: 41. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 13. İçtima: 46. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 13. İçtima: 47. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 13. İçtima: 48. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 13. İçtima: 50. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 13. İçtima: 51. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 15. İçtima: 70. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 15. İçtima: 77. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 15. İçtima: 78. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 16. İçtima: 88. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 17. İçtima: 10. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 20. İçtima: 46. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 20. İçtima: 48. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 20. İçtima: 56. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 21. İçtima: 57. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 21. İçtima: 68. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 24. İçtima: 104. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 24. İçtima: 105. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 24. İçtima: 107. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 24. İçtima: 111. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 24. İçtima: 113. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 24. İçtima: 115. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 25. İçtima: 5. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 25. İçtima: 6. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 25. İçtima: 7. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 26. İçtima: 23. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 28. İçtima: 53. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 29. İçtima: 57. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 29. İçtima: 60. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt 29. İçtima: 61. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 1. İçtima: 3. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 1. İçtima: 4. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 1. İçtima: 7. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 1. İçtima: 15. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 1. İçtima: 17. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 2. İçtima: 3. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 2. İçtima: 4. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 5. İçtima: 44. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 5. İçtima: 50. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 5. İçtima: 51. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 5. İçtima: 52. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 6. İçtima: 53. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 7. İçtima: 79. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 7. İçtima: 80. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 8. İçtima: 14. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 8. İçtima: 15. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 9. İçtima: 23. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 10. İçtima: 35. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 10. İçtima: 40. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 10. İçtima: 41. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 10. İçtima: 44. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 10. İçtima: 45. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 10. İçtima: 46. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 10. İçtima: 47. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 10. İçtima: 48. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 11. İçtima: 64. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 11. İçtima: 68. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 12. İçtima: 73. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 12. İçtima: 76. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 12. İçtima: 78. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 12. İçtima: 82. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 13. İçtima: 88. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 15. İçtima: 18. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 15. İçtima: 22. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 38. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 41. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 42. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 43. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 44. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 45. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 46. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 47. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 48. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 17. İçtima: 49. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 19. İçtima: 66. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 19. İçtima: 67. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 19. İçtima: 68. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 19. İçtima: 72. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: X, Cilt 20. İçtima: 83. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 1. İçtima: 2. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 1. İçtima: 10. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 2. İçtima: 41. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 2. İçtima: 43. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 2. İçtima: 44. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 2. İçtima: 46. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 2. İçtima: 47. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 2. İçtima: 48. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 2. İçtima: 49. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 4. İçtima: 87. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 7. İçtima: 48. TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: XI, Cilt 12. İçtima: 51. TBMM Basımevi, Ankara.

2.9. Tezler

- Akagündüz, Ümüt. (2007). *Yeni Ufuklar Dergisi Perspektifinde Türkiye’de Düşünce Hayatı (1952-1965)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-196.
- Akkor, Nesrin. (2010). *The Times Gazetesine Göre Sovyet Tehdidi Karşısında Avrupa’ya Yönelik Amerikan Yardımları (1947-1952)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, ss.1-106.
- Albayrak, Mustafa. (1992). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-180.
- Altunbaş, Zuhâl. (2010). *Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Vatan Gazetesi’nde Kıbrıs Sorunu (1954-1974)*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, ss.1-1100.
- Aydın, Ayşe. (2010). *Celal Bayar Dönemi Genel Seçimleri ve TBMM (1950-1960)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-374.
- Başkaya, Muzaffer. (2008). *Tek Parti Döneminde Trabzon’da Eğitim Faaliyetleri (1923-1950)*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, ss.1-223.
- Çakırbaş, Ali. (2004). *Kıbrıs Sorunu (1950-1960)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, ss.1-93.
- Çakmak, Celal. (2010). *Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Arasındaki Siyasi Çatışmanın Kırşehir’e Yansıması*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, ss.1-80.
- Cengiz, Recep, (2009). *Nato’ya Giriş Sürecinde Türk Amerikan İlişkileri ve Amerikan Askeri Yardımlarının Türk Silahlı Kuvvetlerine Etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-224.

- Demirhan Özsüer, Esra. (2008). *1950-1954 Yılları Arası Apoyevmatini Gazetesi'nin Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.1-163.
- Doğan, Gazi. (2004). *Kamuoyunda Kore Savaşı*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-138.
- Doğan, Serra. (2009). *Türk Sinemasında İllüstratif Afişler (1950-1960)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-271.
- Durmuş, İrfan. (2010). *1950-1960 Demokrat Parti İktidarının Elazığ Basınındaki Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, ss.1-165.
- Eker, Alper Alparslan. (2007). *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler ve Türkiye'nin Nato'ya Giriş Süreci (1945-1952)*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, ss.1-115.
- Erden, Kürşat Nusret. (2009). *Menderes Dönemi Türkiye'nin Arap Ortadoğu Politikası*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, ss.1-172.
- Erkan, Mehmet Sedat. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Kore Savaşı, Önemi, Öncesi ve Sonrası ile İlgili Değerlendirme*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-249.
- Ersoy, Hülya. (1989). *Kıbrıs Sorunu ve 1960 Çözümü*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-123.
- Evre, Bülent. (2000). *Kıbrıs Türk Milliyetçiliğinin Oluşum Sürecinde Türk Milliyetçiliğinin Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-145.
- Geldim, Bengül. (2010). *1961-1974 Yılları Arasında Yayınlanan Orta Doğu Dergisine Göre Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Ortadoğu Politikası*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, ss.1-156.

- Gürlüyer, Aydan. (2010). *1938-1960 Yılları Arasında Kars'ta Sosyo-Kültürel Hayat*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars, ss.1-190.
- Güven, Cüneyt. (2007). *Sebepler ve Sonuçlarıyla Kore Savaşı ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, ss.1-262.
- Güzel, Halil İbrahim. (2009). *1960-1983 Yılları Arasında Kıbrıs Meselesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, ss.1-106.
- İlyas, Ahmet. (2009). *Türkiye’de Aşiret-Siyaset İlişkisi: Urfa Örneği (1950-2003)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, ss.6-128.
- İnal, Tiber. (2010). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti Farklılığı ve Dış Politikaya Yansıması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, ss.1-326.
- İnan, Süleyman. (2002). *Muhalefette Adnan Menderes (1945-1950)*. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, ss.1-361.
- Jeong, Eun Kyung. (2010). *Türkiye ve Kore’de Milliyetçilik Anlayışlarının Gelişme Süreçlerinin Mukayesesi (1910-1945)*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.1-410
- Kanat, Deniz. (2009). *27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi’nin İzmir’de Uygulanışı ve Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, ss.1-126.
- Karacaova, Tuncay. (2010). *İstanbul Basınında Kore Savaşı*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, ss.1-210
- Karaköse, Selda. (2004). *Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları (1950-1960)*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-148.

- Kendirci, Hasan. (2008). *Türkiye Büyük Millet Meclisinin Meclis-i Mebusan Kökenli Üyeleri (1920-1950)*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, ss.1-200.
- Kesgin, Beytullah. (2010). *Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Üniversite Üzerine Tartışmalar (1923-1946)*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, ss.1-175.
- Keskin, Selin. (2010). *Menderes Dönemi Türk-Amerikan Eğitim-Kültür İlişkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars, ss.1-83.
- Kılıç, Emre. (2008). *Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası (1950-1960)*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, ss.1-176.
- Kıraç, Emin. (2007). *Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Zafer Gazetesinde Kıbrıs Sorunu (1954-1974)*.Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, ss.1-685.
- Koç, Hülya. (2010). *Hür Söz Gazetesi Çerçevesinde İzmit Şehrinin Siyasi, Ekonomik Ve Sosyal Yapısı (1951-1955)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, ss.1-174.
- Küçük, Nevin Evrim. (2011). *Kore Savaşı ve Gaziantep Kore Gazileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.1-163.
- Kurt, Fesih. (2007). *21. Yy’da Dünya’da Değişen Yeni Güvenlik Anlayışları Çerçevesinde Nato İle Türkiye’nin Durumu*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, ss.1-118.
- Marım, Yüksel. (2010). *1946-1960 Arası Amerikan Yardımlarının Ekonomik ve Sosyal Yapıya Yansımaları*. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, ss.1-355.
- Nalbantoğlu, Melek. (2008). *27 Mayıs Askeri Müdahalesi’nin Konya Basınındaki Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, ss.1-115.

- Önal, Tekin. (2010). *İnönü Hükümetleri ve Dönemindeki İç ve Dış Gelişmeler (1961-1965)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-175.
- Özateş, H. Hakan. (2010). *Türk Basınında Kore Savaşı (1950-1952)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-257.
- Özateş, Himmet Hakan. (2010). *Türk Basınında Kore Savaşı (1950-1952)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-263.
- Özdağ, Suat. (2009). *Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Son Posta ve Yeni İstanbul Gazetelerinde Kıbrıs Sorunu (1954-1974)*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, ss.1-606.
- Özdemir, Seçil. (2009). *Demokrat Parti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri ve Türkiye'nin Ortadoğu Politikaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-160.
- Özışıklı, Mert. (2009). *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiyenin İttifak Arayışları ve Nato'ya Girişi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, ss.1-221.
- Pala, Hakan. (2010). *İsmet İnönü Dönemi İktisat Politikaları (1038-1950)*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, ss.1-156.
- Şahin, İsmail. (2011). *Kıbrıs'ın Sosyal Tarihi: Tarihi Arka Planı ve 1945-1974 Arası Olayları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, ss.1-360.
- Sancak, Sema. (2008). *Van'da 1950-1970 Yılları Arasında Meydana Gelen Sosyo Kültürel Dönüşümlerin Kadın Olgusu Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, ss.1-60.
- Tansel, Ömer. (2010). *Democrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-243.

- Tansel, Ömer. (2010). *Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-236.
- Tokatlı, Fatih. (2004). *The Policy Of Eisenhower Administration Towards Turkey, 1953-1961*. Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-84.
- Topçu, İlyas. (2009). *Kore Savaşı ve Kars, Ardahan, Iğdır Kore Şehidleri ile Gazileri*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars, ss.1-164.
- Torun, Şükrü. (1956). *Kıbrıs'ın Politik Durumu*. Paris Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Tezi, İstanbul, ss.1-348.
- Tuğ, Aydın Zeki. (2003). *Bütün Yönleriyle Kıbrıs Sorunu Ve Denктаş*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-522.
- Türkmen, İsmet. (2010). *Cumhuriyet Hükümetleri Döneminde Güneydoğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Yatırımları (1960-1995)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-467.
- Ulusoy, Turhan. (1999). *II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de Kıbrıs İçin Yapılan Mitingler*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.1-93.
- Vural, Erhan. (2010). *Demokrat Parti Döneminde CHP'nin İzmir Örgütlenmesi ve Seçimler*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, ss.1-254.
- Yaşar Teksoy, Beril. (2010). *Demokrat Parti'de Parti İçi Demokrasi (1946-1960)*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, ss.1-196.
- Yılmaz, Hakan. (2010). *Kastamonu Basınında Demokrat Parti 1946-1960*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, ss.1-171.
- Yüce, Caner. (2008). *Demokrat Partinin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Partisinin Muhalefeti*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, ss.1-251.

SONUÇ

Türkiye’de Cumhuriyet, Atatürk Dönemi ile başlamıştır. Osmanlı’dan miras alınan geri kalmışlığın üzerine, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’nın getirmiş olduğu yorgunluğu da eklenen Atatürk Dönemi Türkiye’si, tüm bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için köklü bir değişim ve dönüşüm hamlesine girişmiştir. Monarşinin yıkılması Cumhuriyetin ilan edilmesi, halifeliğin kaldırılması ve milli egemenlik ilkesinin benimsenmesi, reformların değil, devrimin bir çözüm olarak görülmesinin sonuçlarıdır. Devrim hareketleri sadece siyasal alanlarla sınırlı kalmamıştır. Hukuktan eğitime, ekonomiden gündelik hayata kadar hemen her alanda o tarihe kadar görülmemiş düzeyde yenilikler yapılmıştır. Atatürk döneminde, son yıllardaki Osmanlı diplomasi geleneği terk edilerek eşitlik ve tam bağımsızlık ilkesi üzerine inşa edilen dış ilişkiler kurulmuştur. İki savaş arası dönemde bir yandan güvenlik politikaları üretilirken, bir diğer yandan da bölgesel barışın teminatı olan modern bir Türkiye uluslar arası alandaki yerini almıştır.

Atatürk’ün ölümünden sonra İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanı seçilmesiyle Cumhuriyet tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Milli şef dönemi olarak da bilinen bu dönemin ilk yıllarında, hemen her şey II. Dünya Savaşı üzerine kurgulanmıştır. Dış politikadaki hamlelerden iç politikadaki tercihlere, ekonomik tedbirlerden temel hukuk normlarının üretilmesine kadar, hemen her düzenlemede II. Dünya Savaşı’nın izlerini görmek mümkündür.

İnönü döneminde Türk siyasal yaşamındaki belkide en önemli olay gerçekleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nde Demokrasi açısından tarihsel bir dönüşüm yaşanmış ve çok partili siyasal hayata geçilmiştir. Demokrat Parti’nin kurulması sonrasında gerçekleştirilen 1946 genel seçimleri, Cumhuriyet dönemindeki ilk tek dereceli ve çok partili seçimler olması nedeniyle özgün bir yere sahiptir.

İnönü ve CHP, II. Dünya Savaşı yıllarındaki sıkıntıların ve 27 yıllık iktidar olmanın yıpranmışlığının bedelini, 1950 seçimlerini kaybederek ödemiştir. 14 Mayıs 1950 seçimleri, Türkiye’de kurucu iktidarın kansız bir şekilde yönetimden ayrılması anlamında dünya tarihinde bile ender görülen bir siyasal sonuç doğurmuştur. 1946 yılında kurulmuş olan Demokrat Parti’nin 1950 yılında iktidara gelmesi, Celal Bayar’ın Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes’in de Başbakan olmasıyla yeni bir dönem başlamıştır. 1950-1960 yılları arasında yaşanan DP dönemi, iç politikada iktidar ve muhalefetin birbirine tahammülsüz siyasetlerine bağlı olarak gelişen gerilimlere sahne olmuştur. Türk Amerikan ilişkilerinin geliştiği bu dönemde Türk dış politikasının merkezini NATO oluşturmuştur. Soğuk savaşın en şiddetli yıllarında, dünya ölçeğinde hâkim olan bazı söylem ve uygulamalar iç politikada da kendisini göstermiştir. Bununla birlikte DP döneminde de Cumhuriyetin geleceğine dair bugüne yansıyan bir takım olumlu durumlar yaşanmıştır.

DP dönemi 27 Mayıs 1960’ta gerçekleştirilen bir askeri müdahaleyle son bulmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen siyasal eğilimlere cevap veremeyen 1924 Anayasası yerine, 1961 Anayasası ikame edilmiştir. Müdahale döneminde Türkiye’nin en özgürlükçü anayasası olarak değerlendirilen 1961 Anayasası yürürlüğe girerken, Yassıada mahkemesinde yargılanan Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan’ın idam edilmeleri açıklanması zor çelişkili bir durum yaratmıştır.

Demokrat Parti, Türkiye’nin 1950’den sonraki siyasi hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. Bu önem sadece iktidarda kaldığı on yıllık zaman dilimiyle sınırlı kalmamış kendisinden sonraki Türk siyasal hayatına da damgasını vuran bir parti olmuştur.

Bu özelliğiyle Demokrat Parti, kimilerine göre, Atatürk devrimlerini yok etmeyi amaç edinen gerici bir siyasal akımın ilk büyük halkasıdır. Kimilerine göre ise, baskıcı yönetimler karşısında yüzyıllardır boyun eğmiş kitlelerin isyanıdır ve en büyük özelliği demokrasinin kurucusu olmasıdır.

Demokrat Parti için bu birbirinin zıttı olan fikirlere rağmen kabul edilmesi gereken önemli bir nokta vardır ki o da bugünkü düzenin oluşmasında Demokrat Parti’nin payını azımsamak olanaksızdır. Demokrat Parti ismi 21.yy. içindeki

Türkiye'nin siyasal söyleminde hala geçerliliğini sürdüren ve onun devamı olduğu iddiasında olan siyasi partilerin varlığıyla daha uzun yıllar gündemde kalacak bir partidir.

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin gölgesinde yapılan 1961 genel seçimlerinden koalisyon hükümeti çıkmıştır. Bununla birlikte DP'nin yerine kurulmuş olan ve bu geleneği sürdüren Adalet Partisi, özellikle Süleyman Demirel'in genel başkan olmasıyla daha da güç kazanmıştır. Adalet partisi 1965 ve 1969 seçimlerinde tek başına iktidara gelmişse de, 12 Mart 1971'de hükümete verilen Muhtıra, Türkiye'de yeni bir dönemi başlatmıştır. Muhtıra sonrasında gerçekleştirilen Anayasal değişiklikler ve kısıtlamalar öğrenci olaylarını ve işçi hareketlerini durduramadığı gibi siyasetteki istikrarı da bir türlü sağlayamamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti, büyük bir tarihsel kopuşun sonucu olarak kurulmasına karşın, Osmanlı devletinden kendisine geçen bir takım sorunlarla yıllar yılı uğraşmak zorunda kalmıştır. Bazı siyasal, sosyal ve ekonomik sorunların çözümsüzlüğünde ve ayrıca yeni sorunların belirmesinde, içerideki uygulamalar kadar, dış dünyada yaşanan olaylarında etkisi olmuştur. Başka bir deyişle Türkiye'de yaşanan bazı olumsuzluklarda ya da başarısızlıklarda, tek sorumlu olarak siyaset alanı görülmemelidir. Bu bağlamda tarihçiye düşen görev, geçmişe dair mahkemeler kurarak hesaplaşmaya girişmek olmamalıdır. Tarihçi, olay ve olguları her türlü önyargıdan uzak bir şekilde ortaya koymalı ve elde ettiği bilgileri toplumla paylaşmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'ne de bu tarih metodolojisi çerçevesinde yaklaşılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ahmad, F. ve B.T. (1976). *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*. İstanbul, ss.13-130.
- Akca, E.B. (2006). Türk Dış Politikasında İdealizmden Demokrat Parti’den Adalet ve Kalkınma Partisi’ne Kadar Türk-Amerikan İlişkileri. N. Doğan ve M. Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.257-274.
- Akkerman, C. (1950). *Demokrasi ve Türkiye’de Siyasal Partiler Hakkında Kısa Notlar*. Ankara, s.26.
- Akyol, H. (2009). *Türkiye’de Siyasal Parti Kapatmanın Tarihi*. İmge Kitabevi, İstanbul, s.64.
- Albayrak, M. (2002). DP Hükümetinin Politikaları. Güzel, H.C. Çiçek, K. Koca, S. (Ed.). *Türkler*, c. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.858-860.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasal Tarihinde Demokrat Parti (1946- 1960)*, Phoenix Yayınları, Ankara, ss.299-482.
- Albayrak, M. (2009). Demokrat Parti Döneminde İktidar-Muhalefet İlişkileri. *Demokrasi Platformu*. Sayı: 17, ss.180-181.
- Altan, C. (2006). DP, ANAP, AKP İktidarları ve Türk Amerikan İlişkileri: Merkez Sağ’ın ABD Politikalarının Ortak Tarafları. N. Doğan ve M. Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.275-296.
- Armaoğlu, F. (2005). *20. Yüzyıl Siyasal Tarihi (1914-1995)*. c.I-II, 15. Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul, ss.426-519.
- Aydemir, Ş.S. (1976). *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*. Remzi Kitapevi, İstanbul, ss.329-366.
- Aydemir, Ş.S. (1979). *Menderes’in Dramı*. 2. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, ss.410-415.
- Aydemir, Ş.S. (1985). *İkinci Adam*. c.III, 5. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, ss.458-459.
- Bağcı, H. (2001). Demokrat Parti’nin Ortadoğu Politikası. *Türk Dış Politikasının Analizi*, F. Sönmezoğlu (Der.), Der Yayınları, İstanbul, ss.101-134.

- Bağcı, H. (2001). *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara, ss.8-90.
- Barutçu, F.A. (1977). *Siyasî Anılar (1939-1954)*. Milliyet Yayınları, İstanbul, ss.303-307.
- Başgil, A.F. (1966). *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*. İstanbul, ss.74-143.
- Boratav, K. (1969). *100 Soruda Gelir Dağılımı*. İstanbul, s.186.
- Burçak, R.S. (1979). *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*. Ankara, ss.75-192.
- Burçak, R.S. (1998). *On Yılın Anıları (1950-1960)*. İstanbul, ss.40-44.
- Cem, İsmail. (1970). *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*. İstanbul, s.402.
- Cumhuriyet'in 75. Yılı*. Yapı Kredi Bankası Yayınları, ss.484-485.
- Çavdar, T. (1999). *Türk Demokrasi Tarihi (1839-1950)*. İmge Kitabevi, İstanbul, ss.52-68.
- Çetinsaya, G. (2001). Türk-İran İlişkileri. *Türk Dış Politikasının Analizi*, F. Sönmezoğlu (Der.), Der Yayınları, İstanbul, ss.135-158.
- Çolak, F. (2002). Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950). Güzel, H.C. Çiçek, K. Koca, S. (Ed.), *Türkler*, c. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.775-778.
- Dikkaya, M. (2006). Ekonomik Politikaların Küresel Ekonomik Entegrasyon ve Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: DP ve ANAP Örnekleri. N. Doğan ve M. Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, Seçkin Yayıncılık, Kayseri, s. 191–210.
- Doğan, N. Giriş Bölümü. N. Doğan ve M. Nakip (Ed.), *Uluslar arası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri*, N. Doğan ve M. Nakip (Ed.), Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.9-34.
- Erdoğan, M. (2001). *Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset*. Liberte Yayınları, Ankara, s.79.
- Erer, T. (1963). *Türkiye'de Parti Kavgaları*. c.I, İstanbul, ss.232-271.
- Eroğul, C. (2003). *Demokrat Parti, Tarihi ve İdeolojisi*. İmge Kitabevi, Ankara, ss.11-117.
- Esirci, Ş. (1967). *Menderes Diyor ki (1946-1950)*. c. I, İstanbul, s.126.
- Fersoy, O.C. (1971). *Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes*. İstanbul, ss.129-134.
- Gönlübol, M. ve Gülman, H. (1996). İkinci Dünya Savaşından sonra Türk Dış Politikası. *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.191–334.
- Karavelioğlu, K. (2007). *Bir Devrim İki Darbe 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül*. Gürer Yayınları, İstanbul, ss.162-171.

- Karpat, K.H. (2007). *Türkiye’de Siyasal Sistemin Evrimi 1876-1980*. İmge Kitabevi, İstanbul, ss.229-235.
- Karpat, K.H. (2008). *Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal Kültürel Ekonomik Temeller)*. 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, ss.125-126.
- Katoğlu M. (2008). Cumhuriyet Türkiye’sinde Eğitim, Kültür, Sanat. S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908 – 1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss.441-465.
- Kılıçbay, A. (1984). *Türk Ekonomisinde Enflasyonun Anatomisi*. İstanbul, ss.6-7.
- Koçlar, B. (2002). Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet-Muhalefet İlişkisi. Güzel, H.C. Çiçek, K. Koca, S. (Ed.), *Türkler*, c. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.754.
- Kongar, E. (2000). *21. Yüzyılda Türkiye*. İstanbul, s.147.
- Lewis, B. (2007). *Modern Türkiye’nin Doğuşu*. Kıratlı, M. (Çev). 10. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss.303-315.
- Müftüoğlu, T. ve Sabuncu, Y. (1993). *1945’ten Günümüze Türkiye ile Batı Dünyası Arasındaki Kültürel İlişkiler*. Özyurt Matbaacılık, ss.11-19.
- Mütercimler, E. ve Öke, M.K. (2004). *Güçler ve Entrikalar*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.29-105.
- Ortaylı, İ. (2010). *Türkiye’nin Yakın Tarihi*. Timaş Yayınları, İstanbul, ss.105-110.
- Öner, K. (1948). *Siyasi Hatıralarım ve Bizde Demokrasi*. İstanbul, ss.37-38.
- Özçelik, A. (2006). 1960’tan Günümüze Türk Siyasal Hayatı. S. İnanc ve E. Haytoğlu (Ed.), *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Anı Yayınları, Ankara, s.153.
- Özdemir, H. (2008). Siyasal Tarih (1960-1980). S. Akşin (Y. Yön.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908-1980)*, Cem Yayınevi, 10. Basım, c.IV, İstanbul, ss.230-234.
- Seyhan, D. (1966). *Gölgedeki Adam*. İstanbul, s.281.
- Sinanoğlu, O. (2001). *Bir Nev York Rüyası “Bye Bye”*. 2. Baskı, Otopsi Yayınevi, İstanbul, ss.111-112.
- Soysal, İ. (1977). Türk Amerikan Siyasal İlişkilerinin Ana Çizgileri. *Belleten*, XLI, Sayı: 162, ss. 257–276.
- Tanör, B. (2010). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.373-376.
- Tansuğ, S. *Resim Sanatının Tarihi*. Remzi Kitabevi, s.163.

- Tanyeli, H. ve Topsakaloğlu, A. (1958). *İzahlı Demokrat Parti Kronolojisi (1945 – 1950)*. c.I, İstanbul Matbaası, İstanbul, s.31.
- Timur, T. (1991). *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*. İletişim Yayınları, İstanbul, ss.9-73.
- Toker, M. (1991). *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, DP Yokuş Aşağı (1954-1957)*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.269.
- Tunaya, T.Z. (1995). *Türkiye’de Siyasi Partiler (1859-1952)*. İstanbul, ss.690-691.
- Tunçay, M. (1997). Siyasal Tarih (1950-1960). S. Akşin (Ed.), *Türkiye Tarihi (Çağdaş Türkiye 1908-1980)*, Cem Yayınevi, 9. Basım, c.IV, İstanbul, ss.184-187.
- Turan, Ş. (1999). *Türk Devrim Tarihi*. c.IV/2, Bilgi Yayınevi, İstanbul, s.89-90.
- Unat, K. (2011). Atatürk Sonrası Türkiye. T. F. Ertan (Ed.), *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.276-279.
- Us, A. (1966). *Asım Us’un Hatıra Notları (1930-1950)*. İstanbul, ss.14-651.
- Yalman, A.E. (1970). *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*. c.IV, Yenilik Yayınevi, İstanbul, s.4.
- Yücel, S.M. (2001). *Demokrat Parti*. Ülke Yayınları, İstanbul, s.178.
- Yücel, S.M. (2002). Menderes Dönemi (1950-1960). H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca (Ed.), *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c. XVI, Ankara, ss.845-850.
- Zürcher, E.J. (2010). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*. Saner, Y. (Çev). 25. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s.337.

ÖZGEÇMİŞ

Zühal Ercan 1986 yılında Mersin ili Tarsus ilçesinde doğdu. 2000 yılında Tarsus Yeşiltepe İlköğretim Okulunu, 2003 yılında Tarsus Lisesini bitirdi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden 2009 yılında mezun oldu. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Önlisans programından 2011 yılında mezun oldu. 2010 – 2011 eğitim – öğretim yılında Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Zühal Ercan bekâr olup yabancı dili İngilizce'dir.

VITAE

Zühal Ercan was born in Tarsus, Mersin in 1986. She graduated firstly from Yeşiltepe Primary School in 2000 and then from Tarsus High School in 2003. She completed the bachelor degree of the Department of History, Faculty of Arts and Sciences at Karadeniz Technical University in 2009. She graduated from the Public Relations and Advertising in the Faculty of Open University at Anadolu University in 2011. She started her post graduate degree in the History of Turkish Republic in the Institute of Social Sciences at the University of Gaziantep in the academic year of 2010 – 2011. She is single. She knows English well.